

ИНТЕГРИСАНА СТРАТЕГИЈА ЛОКАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ СТАНАРИ ЗА ПЕРИОД 2018-2027. ГОДИНЕ

I. САДРЖАЈ

I	САДРЖАЈ	2
	СКРАЋЕНИЦЕ	4
II	УВОД	5
III	Методологија	6
IV	СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА	7
1.	Социо-економска анализа	7
1.1.	Кључне историјске чињенице важне за идентитет општине Станари	7
1.2.	Географски положај, природне карактеристике и ресурси општине Станари	7
1.3.	Демографске карактеристике становништва	12
1.3.1.	Укупан број становника	12
1.3.2.	Структура становништва	12
1.3.3.	Природни прираштај становништва	14
1.3.4.	Образовна структура становништва	15
1.3.4.	Просторни распоред становништва	16
1.3.5.	Миграције становништва	18
1.4.	Преглед стања и кретања у локалној економији	19
1.4.1.	Број и структура предузећа	19
1.4.3.	Спољнотрговинска размјена	21
1.4.4.	Туристички потенцијали и туристичка инфраструктура	22
1.4.6.	Пољопривредни потенцијали и производња	23
1.4.7.	Шумарство	34
1.5.	Преглед стања и кретања на тржишту рада	35
1.5.1.	Запосленост	36
1.5.2.	Незапосленост	37
1.5.3.	Пензионери (број, полна структура, структура по врсти пензије)	39
1.6.	Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја	40
1.6.1.	Образовање	40
1.6.2.	Култура и спорт	41
1.6.3.	Здравствена и социјална заштита	42
1.6.4.	Становање	43
1.6.7.	Цивилна заштита, имовинска и лична безбједност грађана	44
1.6.8.	Осјетљиве/рањиве групе становништва	44
1.6.9.	Цивилно друштво (невладине организације)	45
1.7.	Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга	46
1.7.1.	Стање саобраћајне инфраструктуре	46
1.7.2.	Стање техничке инфраструктуре	46
1.7.3.	Стање комуналне инфраструктуре и услуга	47
1.8.	Стање животне средине	48
1.8.1.	Стање квалитете ваздуха	48
1.8.2.	Стање кориштења и заштите водних ресурса	48
1.8.3.	Стање земљишта (кориштење, заштита и управљање)	50
1.8.4.	Стање шумских екосистема	51

1.8.5.	Управљање отпадом	51
1.8.6.	Управљање простором и човјековом околином, стање градског зеленила	53
1.8.7.	Заштита природног (посебно биодиверзитета) и културно-историјског наслеђа.....	53
1.8.8.	Утицај локалне економије на животну средину.....	53
1.8.9.	Утицај стања животне средине на јавно здравље	53
1.9.	Локална самоуправа	55
1.9.1.	Стање административних услуга локалне самоуправе	55
1.9.2.	Стање просторно-планске документације	56
1.9.4.	Анализа буџета	57
2.	Стратешко фокусирање.....	61
2.1.	Економија.....	61
2.2.	Друштвени развој	64
2.3.	Заштита животне средине и природних ресурса.....	66
3.	ВИЗИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ СТАНАРИ	68
3.1.	ВИЗИЈА.....	68
3.1.1.	Кратак опис визије	68
3.2.	СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ	69
3.2.1.	Опис стратешких циљева.....	70
V	СЕКТОРСКИ ПЛАНОВИ РАЗВОЈА	72
4.	СЕКТОРСКИ ПЛАНОВИ	72
4.1.	План локалног економског развоја.....	73
4.1.2.	Усклађеност са стратешким документима виших нивоа власти.....	74
4.1.3.	Међуопштинска сарадња	74
4.1.4.	Програми, пројекти и мјере економског развоја	75
4.2.	План друштвеног развоја.....	77
4.2.2.	Усклађеност са стратешким документа виших нивоа власти.....	78
4.2.3.	Међуопштинска сарадња	78
4.2.4.	Програми, пројекти и мјере друштвеног развоја.....	79
4.3.	План заштите животне средине и природних ресурса	80
4.3.1.	Усклађеност са стратешким документа виших нивоа власти.....	81
4.3.2.	Међуопштинска сарадња	81
4.3.3.	Програми, пројекти и мјере заштите животне средине и природних ресурса.....	81
VI	ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАЗВОЈА.....	83
5.1.	План имплементације програма пројеката и мјера за прве три године.....	83
5.2.	План развоја организационих капацитета и људских ресурса за имплементацију, праћење и вредновање Стратегије развоја.....	84
VII	ПРИЛОЗИ.....	89

СКРАЋЕНИЦЕ

БиХ	Босна и Херцеговина
ЈЛС	Јединице локалне самоуправе
ЈУ	Јавна установа
ЛЕР	Локални економски развој
КУД	Културно-умјетничко друштво
МиПРО	Методологија за интегрисано планирање развоја
МЗ	Мјесна заједница
ОЦД	Организације цивилног друштва
ППВИ	Смјерница за годишње планирање, праћење, вредновање и извјештавање
РС	Република Српска
СКД	Стандардна класификација дјелатности
SWOT	Анализа снага, слабости, могућности и пријетњи

II. УВОД

Кроз процес израде Интегрисане стратегије локалног развоја општине Станари за период 2018-2027. година, локална заједница дефинисала је своје стратешке смјернице и циљеве развоја. Стратегија развоја обухвата друштвени и економски сектор, те даје посебан нагласак на аспекте заштите и унапређења животне средине.

Интегрисана стратегија развоја општине Станари за период 2018-2027. године израђена је од стране радних тијела, именованих од стране начелника општине, те уз активно учешће јавног, приватног и невладиног сектора. Сврха документа је информисање јавности и важних економских актера о главним развојним смјерницама општине, те постављање квалитетне основе за израду детаљних планова, програма и пројеката у сваком од обухваћених сектора.

Процес израде Стратегије омогућио је општини Станари постизање консензуса унутар локалне заједнице о визији и главним правцима њеног развоја, те увођење системског начина управљања развојем општине. Постизање консензуса о визији и главним правцима развоја општине Станари остварено је примјеном партиципативног приступа планирању, тј. мобилисању, организовању и активном укључивању свих заинтересованих актера у локалној заједници у све фазе израде стратешког плана развоја. Тиме је такође омогућено развијање сарадње и партнерског односа јавног, приватног и невладиног сектора, те грађана и појединаца који имају интерес и могу допринијети развоју локалне заједнице.

Визија развоја и стратешки циљеви развоја општине дефинисани су на период од 10 година. Прихватајући чињеницу да постављање циљева подразумијева не само одговор на питање „шта“, већ и „како“, те да је одговор на ово питање од кључног значаја за квалитетну имплементацију Стратегије, општински развојни тим израдио је секторске планове и оперативни дио Стратегије. Секторски планови, оперативни циљеви, програми, пројекти и мјере, усмјерени ка побољшању квалитета живота у општини, дефинисани су на период од 5 година. Оквирни оперативни планови су израђени за наредне три године и обухватају листу приоритетних програма и пројеката/мјера, чиме се ствара основа за реализацију секторских и стратешких циљева.

Приоритетни програми и пројекти нису само основа за коришћење општинских и других домаћих извора средстава, него и добра основа за приступ екстерним изворима средстава, попут Инструмента за предприступну помоћ (ИПА) програма Европске уније, али и других програма подршке у Босни и Херцеговини. Код израде Стратегије развоја посебно се водило рачуна о остваривању хоризонталне интерсекторске усклађености, те вертикалне усклађености Стратегије општине Станари са стратегијама и плановима на другим нивоима власти. Додатни значај придат је подстицању партнерстава свих битних актера на локалном нивоу, укључивању свих осјетљивих група, могућим иницијативама међуопштинске сарадње, привлачењу инвестиција из дијаспоре, те аспекту енергетске ефикасности.

Предуслов за успјешну имплементацију Стратегије јесте препознавање њеног значаја од стране локалне заједнице и виших нивоа власти. Поред тога, за успјешну имплементацију Стратегије потребно је успоставити и механизме њеног спровођења, редовно ажурирање и извјештавање о напретку провођења Стратегије. Израда Интегрисане стратегије развоја општине Станари први корак је у процесу заједничког управљања развојем локалне заједнице од стране свих заинтересованих страна. Кроз процес имплементације и надзирања имплементације треба се обезбиједити стално усклађивање овог документа са новим потребама грађана општине Станари и насталим пројектима на подручју општине и у њеном окружењу.

Стратегију интегрисаног развоја општине Станари израдио је Развојни тим општине уз техничку подршку тима Развојне агенције Челинац (Александар Бранковић, Горан Новковић, Даворин Павелић).

III. Методологија

У изради стратешког плана развоја општине Станари коришћена је стандардизована Методологија за интегрисано планирање локалног развоја (МиПРО), прихваћена и препоручена од стране Владе Републике Српске и Савеза општина и градова Републике Српске. МиПРО у потпуности је усклађена са постојећим законским оквиром којим је дефинисано планирање развоја на локалном нивоу, гдје је општинска администрација носилац процеса израде и имплементације Стратегије, уз максимално укључивање и свих других актера живота у локалној заједници. Надаље, МиПРО је у потпуности усаглашена са водећим принципима и приступима стратешком планирању које промовише Европска унија.

Водећи принципи, на којима се заснива Стратегија развоја општине Станари, су одрживост и социјална укљученост. Одрживост као принцип интегрисања економски и аспект животне средине, док принцип социјалне укључености подразумева једнаке шансе за све и правичност у смислу идентификовања потреба и интереса маргинализованих и социјално искључених група становништва.

Надаље, Стратегију развоја карактеришу интеграција (планирање економског, друштвеног развоја и заштите животне средине као неодвојивих дијелова једне цјелине) и партиципација (обезбјеђење учешћа свих заинтересованих актера локалне заједнице који могу допринијети процесу израде Стратегије).

Процес израде Стратегије оперативно је водио општински развојни тим, а у самом процесу створени су механизми за снажно грађанско учешће, доминантно кроз рад секторских радних група и партнерске групе, које су чинили представници јавног, приватног и невладиног сектора. Посебан нагласак стављен је на укључивање и адекватно препознавање потреба потенцијално рањивих категорија становништва.

Најважнији сегмент Стратегије развоја представља Стратешка платформа, која обухвата социо-економску анализу, стратешке фокусе, визију развоја и стратешке циљеве развоја. Стратешка платформа је припремљена од стране општинског развојног тима. Секторске планове развоја економије, друштва и заштите и унапређења животне средине су израдиле секторске радне групе састављене од представника јавног, приватног и невладиног сектора. У завршном дијелу процеса, општински развојни тим је објединио и ускладио секторске документе, те израдио оквирне трогодишње планове имплементације, укључујући и План развоја организационих капацитета и људских потенцијала неопходних за процес имплементације Стратегије. Како би се омогућила дјелотворна имплементација Стратегије, потребна је потпуна усклађеност финансијског оквира Стратегије са општинским буџетом, почев од 2018. године.

IV. СТРАТЕШКА ПЛАТФОРМА

1. Социо-економска анализа

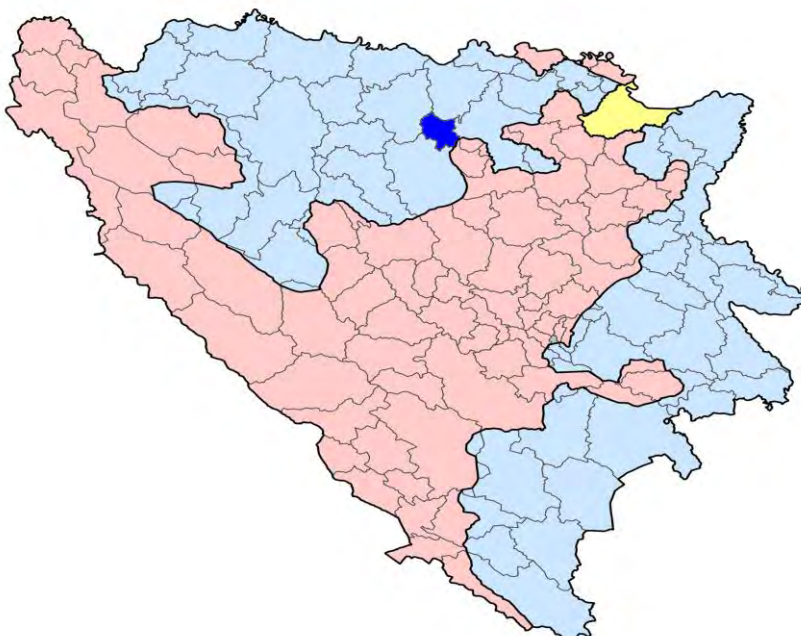
1.1. Кључне историјске чињенице важне за идентитет општине Станари

Станари су до 1960. године били самостална општина у чији су састав, поред данашњих 13 насеља, улазила и насеља Тисовац и Љескове воде, те насеља Поповићи и Кулаши. Процесом централизације који је проводила Социјалистичка Република Босна и Херцеговина, 31. децембра 1959. године Станари губе статус општине и 13 насеља тадашње општине Станари припајају се општини Добој, а два насеља општини Прњавор. Усвајањем Закона о формирању општине Станари, посланици Народне скупштине Републике Српске су 09.09.2014. године једногласном одлуком усвојили Закон о оснивању општине Станари. Територијалну цјелину општине Станари чини 13 мјесних заједница које су припадале општини Добој.

1.2. Географски положај, природне карактеристике и ресурси општине Станари

Општина Станари се налази у сјевероисточном дијелу Републике Српске, између источне географске дужине $17^{\circ}83$ и $17^{\circ}50$ сјеверне географске ширине и граничи са градом Добој, те општинама Дервента, Прњавор, Теслић и Тешањ. Град Добој је најближи регионални центар са којим је општина Станари снажно повезана, како економски, тако и у подручју друштвеног развоја и услуга грађанима.

Слика 1. Географски положај општине Станари

Општина Станари спада међу мање општине Републике Српске, а површина територије општине Станари износи 160,96 км². Површина територије општине Станари чини 0,643% укупне територије Републике Српске.

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Клима подручја општине Станари је умјерено-континентална клима са умјерено хладним зимама (просјечна температура у јануару $-0,7^{\circ}\text{C}$) и умјерено топлим лјетима (просјечна температура у јулу $30,9^{\circ}\text{C}$). Максималне забиљежене температуре су $-28,6^{\circ}\text{C}$ и $40,3^{\circ}\text{C}$. Просјечан број укупних сунчаних часова на подручју општине Станари износи 1.570 часова. Најмањи број сунчаних часова је у мјесецима децембру и јануару и износи свега 43, односно 50 часова. Највећи просјечни број сунчаних часова је у мјесецима јули и август и износи 223, односно 211 часова. Просјечне годишње падавине су око 950 mm, и равномјерно су распоређене током године. Сњежне падавине се могу очекивати између октобра и маја, а максимално измјерена висина сњежног покривача је била 50 cm. Влажност ваздуха у зимским мјесецима се креће од 73 – 90%, а у прољећним и лјетним мјесецима између 59 – 80%.

Општина је организована у 13 насељених мјеста. Главни административни, културни, политички и економски центар општине се налази на подручју мјесне заједнице Станари Центар (која је у формирању од дијелова три насељена мјеста Станари, Остружња Доња и Рашковци).

Слика 2 Насељена мјеста општине Станари

Подручје општине карактерише претежно низинско-брежуљкаста конфигурација терена са најнижом надморском висином од 138 m (Брестово) и највишом надморском висином од 343 m (Радња Доња). Општина Станари има три брдска врха, чија је надморска висина већа од 300 m, а налазе се на три различите стране територијалне цјелине општине Станари.

Табела 1 Основни географски подаци о општини Станари¹

Назив насеља	Површина (ha)	Надморска висина		Рељеф	Хидро услови	Удаљеност од Добоја
		Мах.	Мин.			
Брестово	2,154	319	138	2 и 3	3	40
Цвртковци	1,070	324	191	2 и 3	3	35
Церовица	2,269	324	267	3	3	30
Драгаловци	1,309	340	166	2 и 3	3	30
Јелањска	1,571	313	213	3	3	30
Љеб	562	337	166	2 и 3	3	35
Митровићи	715	338	155	2 и 3	3	27
Осредак	552	249	159	2 и 3	3	35
Остружња Доња	1,160	248	181	2 и 3	3	26
Остружња Горња	934	324	224	3	3	28
Радња Доња	1,369	343	206	3	3	30
Рашковци	1,195	263	184	2 и 3	3	25
Станари	1,230	255	176	2 и 3	3	25

Легенда:

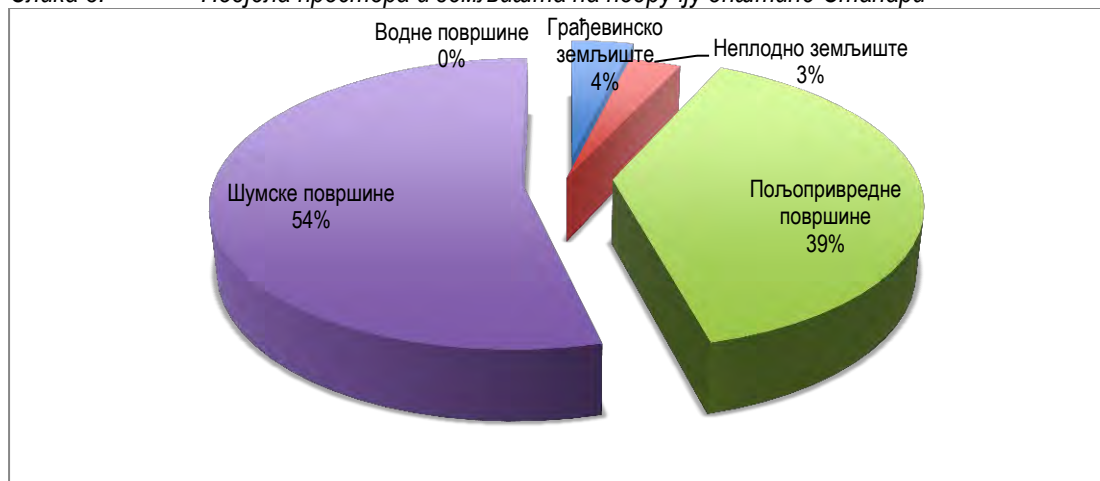
Конфигурација терена: 1-низински (0-200 м); 2-брежуљкасти (201-500 м); 3-брдовити (500-1000 м); 4-планински (преко 1000 м)

Водени токови: 1-ријека, 2-канал, 3-остало

Простор и земљиште

Од укупне површине општине Станари око 53% је под шумама, око 39% површине је пољопривредно земљиште, 4% или 490,67 ha је грађевинско земљиште, а, 3,04% укупне површине општине је категорисано као неплодно земљиште (гробља, активан површински коп и остале девастиране површине)².

Слика 3. Подјела простора и земљишта на подручју општине Станари

Извор: Просторни план општине Станари 2015-2035. (документациона основа); Института за грађевинарство "ИГ" Бања Лука; новембар 2016. године.

Урбано подручје општине Станари чини 3,5% укупне површине општине опремљене комуналном инфраструктуром и намијењене за функције становања, рада и рекреације.

¹ Извор: Развој општине Станари 2016-2021;

² Извор: Документациона основе за израду Просторног план општине Станари

Воде

Укрина, Мала Укрина, Радња, Остружња, Тисовац и Илова су окосница водопривредног потенцијала општине Станари. Укупна површина водених токова је 0,554 ха или 0,003% територије општине.

Укупна дужина ријеке Укрине на подручју општине Станари износи 11 km. Пролази кроз МЗ Драгаловци, раздвајајући је од сусједног села Кулаши. Уједно, ријека раздваја и двије општине: Станаре и Прњавор. Осим Драгаловаца, Укрина протиче кроз МЗ Брестово.

Ријека Остружња, са притокама Рашковац и Безимени поток има дужину тока од 15 километара и пролази села Остружња Горња, Станари и Рашковци и улива се у ријеку Радњу. Ријека Радња је дужине тока од 13,8 километара, а улива се у ријеку Укрину.

Ријека Илова има дужину тока од 15,5 километара и раздваја општину Станаре (МЗ Цвртковци) и општину Дервента (Појезна).

Становништво општине Станари у највећем проценту користи воду из властитих подземних бунара. Постојећи привредни објекти користе воду из локалних водоводних система.

Пољопривредно земљиште

Укупна површина пољопривредног земљишта износи 6.084,6 ха, или око 39% укупног простора општине Станари.

Све оранице и вртови, воћњаци, пашњаци и ливаде су у приватном власништву.

Шуме

Од укупно 8.411 ха површина под шумама, само 1.393 ха су у приватном власништву, а 7.014 ха у државном власништву. Између 1990. и 2000. године око 400 ха пољопривредног земљишта је обрасло шумом, због исељавања становништва, тако да су раније искрчена подручја поново постала шумско земљиште. У шумској вегетацији преовладава буква. Поред тога ту је обични граб, храст китњак и цер.

Минерални ресурси

Најзначајнији минерални ресурс на подручју општине Станари је угаљ лигнит који има низак садржај сумпора и пепела и повишен процент влажности. У табели бр. 2 је дат приказ површина експлоатационих и истражних поља. Те површине се преклапају са Просторним планом дефинисаним другим површинама (грађевинске, пољопривредне, итд).

Табела 2 Простор и површине експлоатационих и истражних поља³

Намјена простора	Површина (ха)
Експлоатационо поље "Станари"	3.039,65
Експлоатационо поље "Драгаловци и Рашковац"	2.441,40
Истражни простор "Дуга коса"	34,008
Приједлог истражног простора (вода)	2.775,30
Приједлог истражног простора (кречњак) – Драгаловци	19,35
Приједлог истражног простора (кречњак) – Церовица	14,245
Површине потенцијално контаминираних минско-експлозивним средствима	2,33
Ризичне површине	59,69

На основу "Елабората о класификацији и категоризацији резерви угља у лежишту "Станари" код Добоја", израђеног од стране Јантар групе д.о.о. Бијељина, и Рјешењем Министарства индустрије, енергетике и рударства Републике Српске, бр. Уп/И-05.09/310-198/10, од 28.05.2010. године, овјерене су резерве у лежиштима "Рашковац" и "Остружња", са стањем на дан 31.12.2009. године и оне су износиле 92.789.918 тона. Годишња експлоатација у 2015. години је износила 1.212.000 тона и 2.4 милиона тона у 2016. години.

³ Извор: Просторног план општине Станари 2015-2035: Институт за грађевинарство "ИГ" Бања Лука.

Други значајан минерал је бентонит у облику међуслојне глине. Процијењене резерве бентонита износе око 1.723.516 тона. На подручју општине Станари постоје и значајне залихе кварцног пијеска испод угља. Значајни ресурси бентонита и кварцног пијеска су потпуно занемарени у процесу експлоатације лигнита и третирају се као отпад у процесу експлоатације лигнита. Приходи од експлоатације минералне сировине по закону припадају 30% Републици Српској а 70% општини Станари. Овако остварени општински приходи користе се за истраживање и развој привредних капацитета путем стимулативног кредитирања (70%), изградњу примарних инфраструктурних објеката и заштите природне околине (30%).

Саобраћајна повезаност

Општина Станари је повезана са другим градовима и општинама мрежом регионалних путева. Унутар подручја општине, поред наведених регионалних путева, постоји развијена мрежа локалних категорисаних и некатегорисаних путева који повезују насеља општине Станари. Главне саобраћајнице на подручју општине Станари су регионални пут Добој – Прњавор Р-474а дужине 9.13 km, Прњавор – Јелаш Р- 474 дужине 19.5 km и Тедин Хан – Теслић Р-473 у дужини од 2.1 km (дати подаци се односе само на дионице пута кроз општину Станари). Планира се повезивање и излазак општине Станари на аутопут Добој – Бања Лука.

Поред наведене путне мреже, кроз општину Станари пролази пруга Бања Лука – Добој.

Географски положај општине Станари, релативна близина већих административних и привредних центара, релативно добра саобраћајна повезаност и могућност прикључка на аутопут Добој-Бања Лука чине добре предуслове за даљи развој општине.

Значајни минерални ресурси и њихова експлоатација, обезбјеђују општини Станари финансијске приходе којима се може у наредном периоду подстакнути социо-економски развој општине. Ограниченост природних ресурса, а тиме и временског периода у којем општина Станари може рачунати на приходе од њихове експлоатације, намеће потребу за циљаним кориштењем тих средстава у сврху развоја општине.

Експлоатацијом минералних ресурса деградиран је велики дио простора општине Станари. Стога, један од приоритета је и плански приступ рекултивацији деградираних земљишних површина.

Конфигурација земљишта и климатски услови пружају добру основу за развој воћарства, ратаства и сточарства.

Иако постоји велики број водотока и квалитетних изворишта воде, мрежа водоснабдијевања становништва није довољно развијена. Стога је један од приоритетних изазова, са којим се сусреће општина Станари, обезбјеђење квалитетног водоснабдијевања становништва.

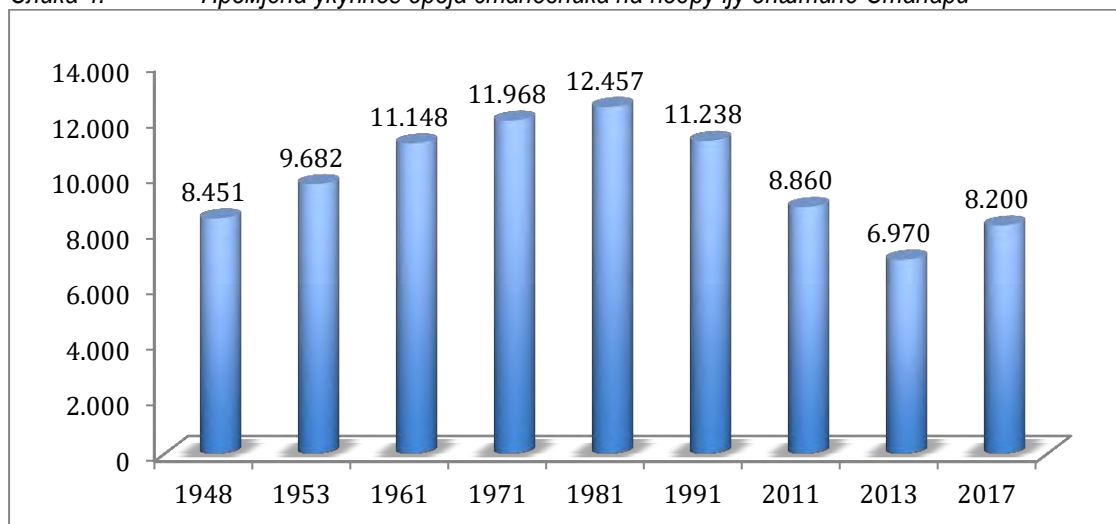
1.3. Демографске карактеристике становништва

Густина насељености општине Станари, према процјенама из 2011. године износи 55 становника по км², што је нешто мање од просјека Републике Српске, који је износио око 58 становника по км².

1.3.1. Укупан број становника

Према подацима из пописа становништва из 1991. године, на подручју општине Станари укупно је живјело 11.226 становника. Према резултатима пописа из 2013. године, објављених од стране Републичког завода за статистику Републике Српске, у општини Станари живи укупно 6.970 становника. Представници општине Станари и представници других организација истичу како подаци из пописа становништва, одржаног 2013. године, не дају тачну процјену укупног броја становника, пошто нису обухватили велики број становника општине који је на привременом раду у иностранству. Због добијања тачног укупног броја становника, демографских и осталих података потребних за адекватно управљање општином, општина Станари је у 2017. години провела анкетни попис становништва, и према резултатима анкетног пописа на подручју општине Станари живи 8.200 становника. Укупан број становника у 2017. години, према анкетном попису проведеном од стране општине Станари је мањи за 27% у односу на попис из 1991. године.

Слика 4. Промјена укупног броја становника на подручју општине Станари

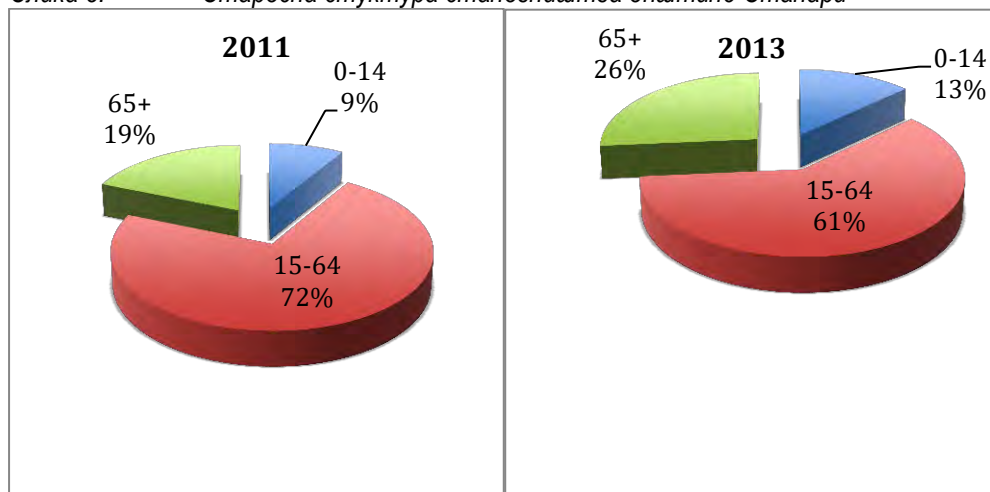
Извор: Републички завод за статистику Републике Српске и анкетни попис проведен од стране општине Станари

1.3.2. Структура становништва

Највећи дио популације општине Станари чини продуктивно становништво радне доби (72%). Препродуктивни дио популације старосне доби од 0-14 година износи само 9%. Непродуктивни дио популације старије од 65 година је износио високих 19%. Већи удио старих у односу на дјецу указује на транзицију становништва из становништва са високим mortalитетом и високим фертилитетом у становништво са ниским mortalитетом и ниским фертилитетом. Укупни однос зависности становништва који показује омјер броја дјеце (0-14) и старих (преко 65) на 100 становника радне доби (15-64) у општини Станари износи 37,89% и показује да на 100 становника радне доби има 37,89 дјеце и старих. Ови подаци указују на регресивни (контрактивни) тип старосне структуре и стару популацију, те да је популација испод границе која јој омогућава занављање.

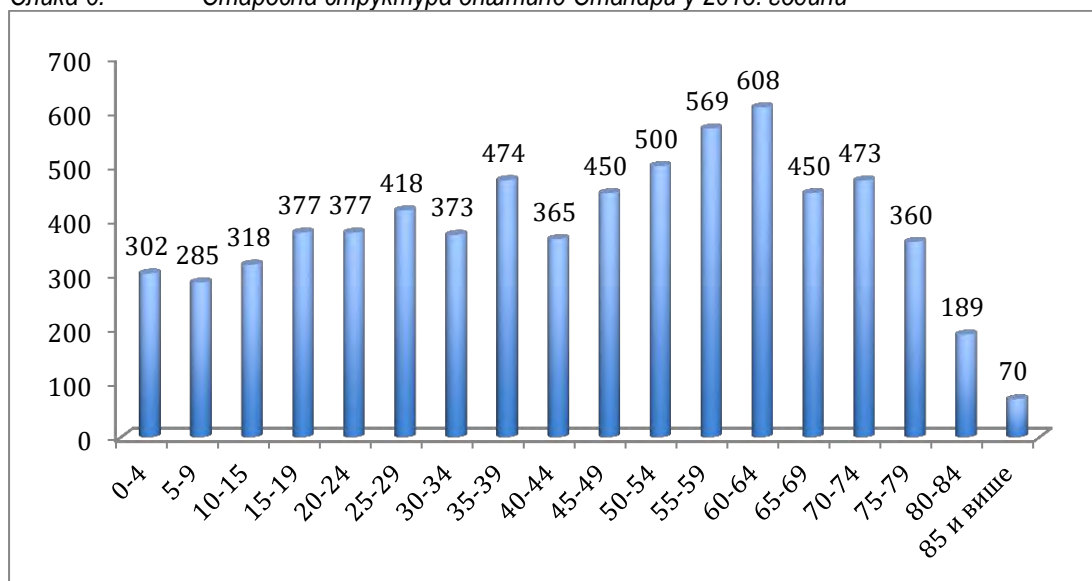
Слика 5. Старосна структура становништва општине Станари

Извор: Развојни тим општине Станари и Републички завод за статистику Републике Српске

Објављени подаци пописа из 2013. године показују нешто повољнију структуру становништва бар када је у питању процентни удио дјеце у укупној популацији (13%). Међутим, и даље се ради о карактеристикама популације са ниским mortalитетом и ниском фертилитетом и регресивном типу старосне структуре. Укупан однос зависности становништва који показује однос броја дјеце (0-14) и старих (преко 65) на 100 становника радне доби (15-64) значајно је лошији од оног који показују подаци из 2011. године. У 2013. години укупан однос зависности становништва, у општини Станари, износи 65,04% и показује да на 100 становника радне доби има 65 дјеце и старих.

Слика 6. Старосна структура општине Станари у 2013. години

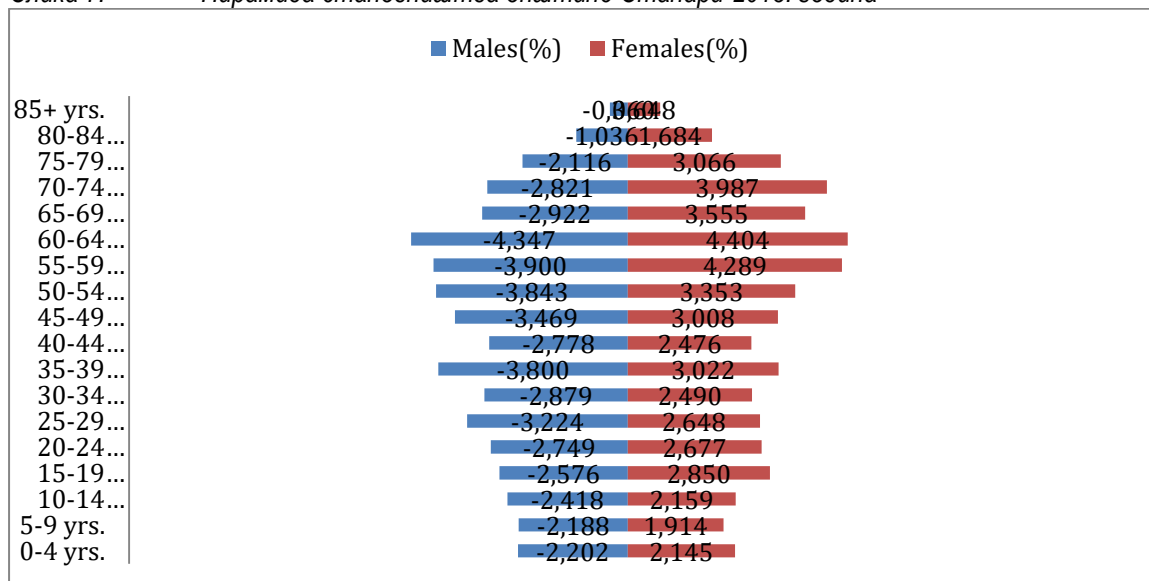

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Према подацима пописа 2013. године на подручју општине Станари живи незнатно више жена (3.510) од мушкараца (3.488).

Слика 7. Пирамида становништва општине Станари-2013. година

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

Пирамида популације може попримити облик "божићњег бора", облик "кутије" и облик "врча". Пирамида популације општине Станари има облик најближи облику "врча". Облик врча указује да се ради о популацији са негативним прирастом становништва, ниском стопом рађања, популацији чији се број смањује и популацији са релативно дугим животним вијеком. Из пирамиде становништва општине Станари можемо видјети да жене имају дужи животни вијек од мушкараца и да се рађа више мушке дјеце него женске.

1.3.3. Природни прираштај становништва

Једини расположиви подаци о природном прираштају су подаци Републичког завода за статистику Републике Српске за 2015. годину. Према тим подацима, општина Станари имала је негативан природни прираштај становништва.

Табела 3. Природни прираштај становништва на подручју општине Станари (2015)

Рођени				Природни прираштај	Умрли		
Укупно	Живорођени				Укупно	Мушки	Женски
	Укупно	Мушки	Женски				
66	66	29	37	-50	116	57	59

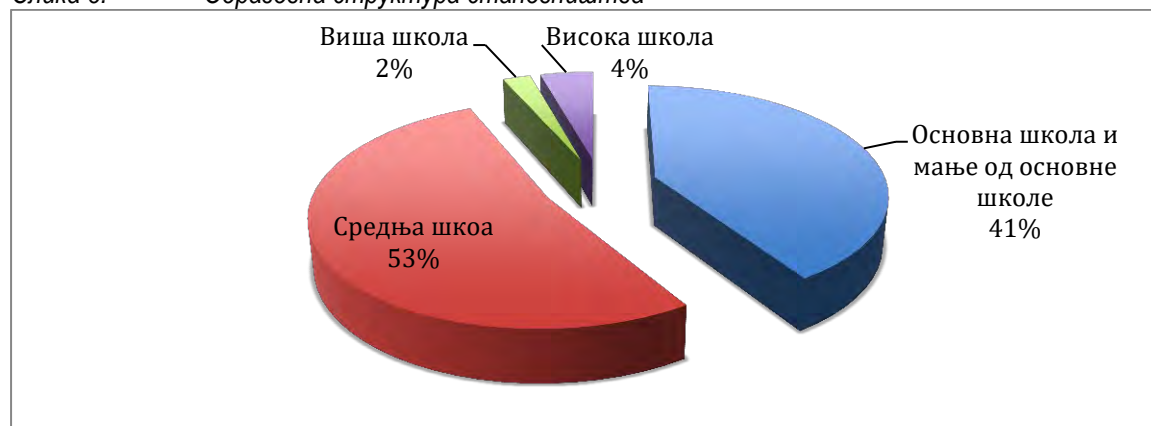
Извор: Републички завод за статистику

1.3.4. Образовна структура становништва

Према подацима анкетног пописа из 2017. године на подручју општине Станари, од укупног броја становника, 41% има основну школу или мање од основне школе, а 53% има завршену средњу школу. Када је у питању факултетски степен образовања, 2% има вишу школу и 4% има степен образовања високе школе.

Слика 8. Образовна структура становништва

Извор: Анкетни попис 2017. године

Табела бр.4 даје приказ образовне структуре становника општине Станари, по насељеним мјестима.

Табела 4. Степен образовања становника по насељеним мјестима општине Станари

ЗАВРШЕНА ШКОЛА							УКУПНО
Насељено мјесто	Без образовања	Основна школа (1-5. раз.)	Основна школа 6-9. раз.)	Средња школа	Виша школа	Висока школа	
Станари	60	104	198	567	25	67	1021
Брестово	68	108	253	305	15	17	766
Церовица	95	130	288	452	16	25	1006
Јелањска	33	98	83	177	4	5	400
Осредак	23	50	64	161	8	9	315
Љеб	23	14	99	235	16	25	412
Остружња Горња	24	38	104	195	10	11	379
Остружња Доња	116	75	183	438	33	58	903
Цвртковци	41	112	153	210	1	7	524
Митровићи	9	48	87	80	3	7	234
Рашковци	23	34	84	227	7	33	408
Драгаловци	12	20	81	153	3	6	275
Радња Доња	32	67	93	165	6	9	372
УКУПНО	559	898	1170	3365	147	279	

Извор: Анкетни попис 2017. година

1.3.4. Просторни распоред становништва

Највећа концентрација становништва је у насељима Станари, Церовица, Остружња Доња и Брестово. Од 1981. године биљежи се константан пад броја становника на подручју општине Станари и такав тренд видљив је у свим насељеним мјестима општине Станари, осим у мјесту Љеб.

Табела 5. Територијални распоред становништа општине Станари

Насеље	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2011.	2013.	2017.
Брестово	1271	1384	1426	1513	1417	1254	920	644	910
Драгаловци	896	996	1110	1204	1312	1031	450	367	328
Јелањска	656	749	874	827	843	701	559	435	486
Љеб	338	394	442	512	506	446	391	325	470
Митровићи	427	476	506	511	491	441	308	233	280
Осредак	481	555	603	707	730	605	426	282	360
Остружња Горња	153	377	453	509	510	495	445	380	443
Остружња Доња	835	763	924	1024	1120	1130	819	838	1035
Радња Доња	441	498	578	673	710	572	485	380	401
Рашковци	529	592	700	694	714	666	413	460	494
Станари	641	777	1141	1224	1301	1299	1549	1015	1197
Цвртковци	622	769	915	998	945	897	751	581	621
Церовица	1161	1352	1476	1572	1858	1701	1344	1030	1192
Укупно	8451	9682	11148	11968	12457	11238	8860	6970	8211

Највеће смањење броја становника се догодило у мјесним заједницама Драгаловци (68,2%), Осредак (40,4%) и Митровићи (36,5%). Најмање смањење укупног броја становника биљеже мјесне заједнице Станари (7,85%), Остружња Горња (10,5%) и Остружња Доња (8,4%). Мјесна заједница Љеб биљежи пораст броја домаћинстава од 5,38%.

Табела 6. Укупан број пописаних лица, домаћинстава и јединица за становање.

Насељно мјесто	УКУПНО ПОПИСАНО					Лица која су одбила попис
	Станови	Домаћинства	Зграде	Лица	Одсутни	
Станари	461	404	11	1196	176	25
Остружња Доња	368	335	3	1039	228	3
Остружња Горња	162	140	1	446	79	5
Брестово	391	337	1	905	320	23
Церовица	416	376	-	1187	286	11
Цвртковци	210	196	-	610	72	2
Радња Доња	140	139	-	405	63	4
Љеб	153	151	-	467	128	-
Драгаловци	229	104	1	327	26	1
Митровићи	98	99	-	278	50	-
Рашковци	172	156	1	507	51	18
Осредак	195	143	-	360	73	-
Јелањска	164	163	-	484	65	6
УКУПНО	3159	2743	18	8211	1617	98

Извор: Анкетни попис 2017. година

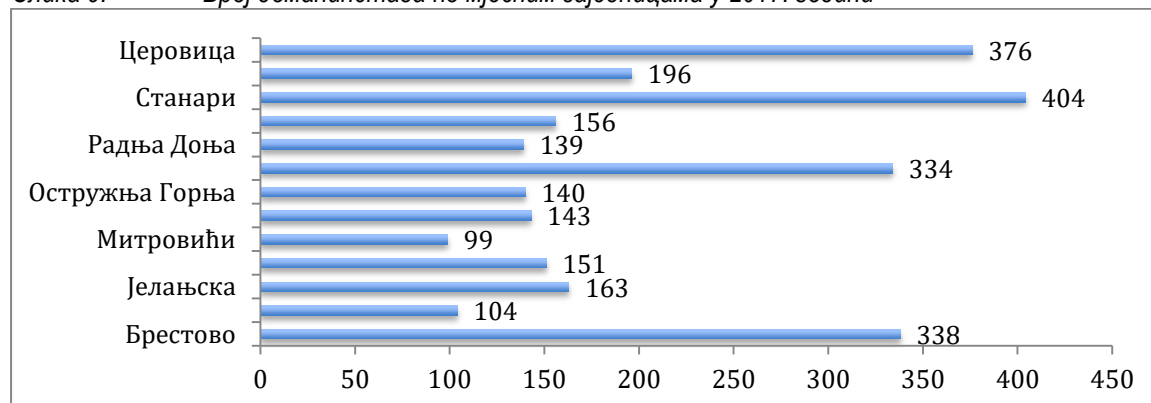

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Према подацима анкетног пописа (табела бр. 5), на подручју општине Станари има 8.211 становника, од чега је 1.617 одсутно са подручја општине.

На подручју општине Станари у 2017. години је било укупно 2.743 домаћинства. Највећи број домаћинства имају мјесне заједнице Станари, Церовица и Остружња Доња, а најмањи на подручју мјесне заједнице Митровићи.

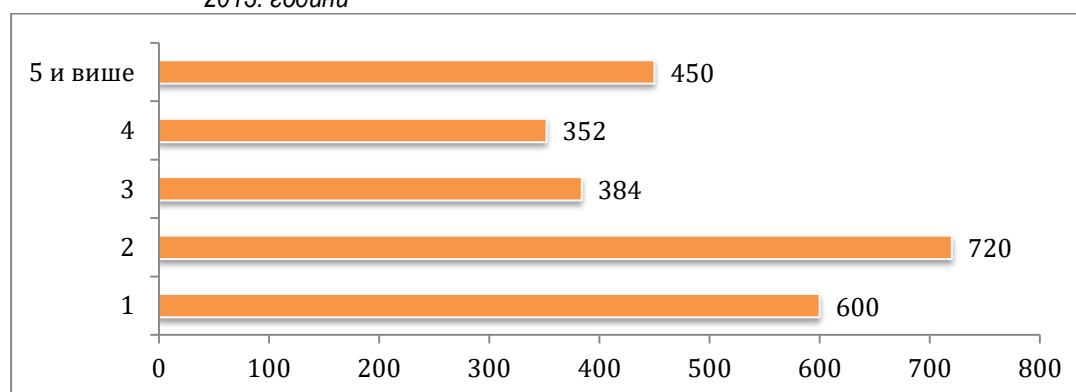
Слика 9. Број домаћинства по мјесним заједницама у 2017. години

Извор: Анкетни попис општине Станари за 2017. годину

Анкетни попис из 2017. године није обезбиједио податке о величини домаћинства, односно броју чланова домаћинства. Стога су за потребе израде Стратегије кориштени подаци из пописа становништва из 2013. године.

Слика 10. Величина домаћинства по броју чланова на подручју општине Станари у 2013. години

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске – Попис становништва 2013

Највећи број домаћинства, односно више од половине укупног броја домаћинства (52,67%) на подручју општине Станари, чинила су домаћинства са једним и два члана, што указује на велики број самачких домаћинства.

Велики број самачких домаћинства је потврђен и анкетним пописом 2017. године. Према резултатима анкетног пописа, на подручју општине Станари има 708 самачких домаћинства. Од тога броја 347 самачких домаћинства воде жене.

Табела 7. Број самачких домаћинстава по насељеним мјестима и полу (2017)

Насеље	Женска домаћинства	Мушка домаћинства	Укупно
Осредак	23	32	55
Љеб	14	23	37
Станари	43	45	88
Брестово	64	47	111
Јелањска	21	19	40
Цвртковци	22	24	46
Остружња Горња	15	22	37
Остружња Доња	47	38	85
Церовица	58	49	107
Радња Доња	11	18	29
Рашковци	14	15	29
Драгаловци	8	11	19
Митровићи	7	18	25
УКУПНО	347	361	708

Извор: општина Станари

Просјечна величина домаћинства на подручју општине Станари, према подацима из пописа 2013. године је 2,78 чланова по домаћинству, што је испод просјека Републике Српске који износи 3,2 члана по домаћинству. Од укупног броја домаћинстава 18% има 5 и више чланова домаћинства.

1.3.5. Миграције становништва

Највећи дио миграција становништва се односи на економску миграцију и одлазак на привремени рад у иностранство. Од укупног броја становника општине Станари око 1.600 је на привременом раду у иностранству. Унутрашњи дио миграција становништва се углавном односи на миграције према граду Добоју.

Анализа расположивих демографских података указује да се на подручју општине Станари ради о типу старе, регресивне (контрактивне) популације која се континуирано смањује и коју карактерише ниска стопа рађања, релативно дуг животни вијек и висок однос зависности непродуктивног и продуктивног дијела популације.

Због економске неразвијености и осталих фактора који одређују квалитету живота на подручју општине Станари, велики број становника који припада најпродуктивнијем дијелу популације, напушта подручје општине Станари. То је резултирало великим бројем самачких домаћинстава са једним или два члана домаћинства. Велики број самачких домаћинстава указује на потенцијално велики број становника који требају, или који ће у врло кратком периоду требати неки облик социјалне помоћи.

Просторни распоред становништва указује на ниску густину насељености већег дијела општине, те да се ради о руралном подручју на којем живи већи дио укупне популације. Постоји потреба стварања урабинизоване језгре са централним урбаним средиштем у насељу Станари, те каснијем евентуалном наставку урбанизације у три већа насеља на подручју општине Станари.

Због свега претходно наведеног, развојна политика општине Станари треба дефинисати демографску обнову становништва као један од приоритета. Активне мјере демографске обнове требају одговорити на постојеће изазове старења популације, ниског наталитета и одласка најпродуктивнијег дијела становништва општине Станари.

Мјере социјалне политике требају се фокусирати на велики број старачких домаћинстава, проблем ниског наталитета и проблем неповољног односа радно способне, продуктивне популације и непродуктивног дијела популације.

1.4. Преглед стања и кретања у локалној економији

Један од главних закључака фокус групе са привредницима општине Станари је да развој привреде никако не смије искључиво бити везан за „ЕФТ“, тј. да је потребно обезбиједити самоодрживост локалне привреде. Привредници су такође истакли да привреда општине Станари извози искључиво сировине (руде и минерале, и дрвни асортимент), а увози готове производе.

Анализа структуре економије општине Станари указује како се ради о неразвијеној економији, претежно базираној на руралној економији и експлоатацији природних ресурса. Највећи број привредних дјелатности уопште не постоји на подручју општине Станари.

У смислу подстицања производње и предузетништва, општина Станари је у 2016. години из буџета општине издвојила 200.000 КМ за подстицаје у пољопривреди, док је за подстицаје у предузетништву издвојено 160.000 КМ. Међутим, у дискусији са привредницима општине Станари, истакнуто је како облик "једнократне помоћи" која се исплаћује за привредне активности није добар приступ и да одобравање малих износа великом броју појединаца није добар начин подстицања развоја привреде.

Преставници привредника истичу како приоритет општине Станари мора бити улагање и подстицање развоја производних дјелатности. Такође је истакнуто да посебну пажњу треба дати производним дјелатностима које запошљавају женску радну снагу, јер већина постојећих производних дјелатности запошљава искључиво мушку радну снагу (Рудник). Сматрају како је то и један од кључних предуслова за задржавање породица на територији општине Станари.

Ради осигурања што бољих услова за привредни развој и обезбјеђење адекватне инфраструктуре, општина Станари покренула је процес изградње индустријске зоне. Како општина Станари не посједује земљиште у свом власништву, тренутно је у процесу откупа око три хектара земљишта на ком би била изграђена индустријска зона. Представници општине су такође истакли да је општина тренутно у преговорима са потенцијалним инвеститором за отварање погона за производњу обуће у селу Осредак који би запошљавао 30 – 50 жена.

Привредници су истакли како је потребно појачати напоре на самоорганизовању привредника, јер тренутно на подручју општине Станари не постоји удружење привредника и послодаваца. Удруживање привредника и њихова сарадња са општином би требала резултовати са осмишљавањем механизма за заједнички наступ и представљање привредника општине Станари на регионалним и међународним сајмовима.

1.4.1. Број и структура предузећа

На подручју општине Станари регистровано је укупно 18 предузећа, и то 13 у приватном власништву и 5 у државном власништву. Сва приватна предузећа спадају у категорију микро предузећа, док су два државна микро предузећа и једно класификовано као мало предузеће

Табела 8. Број регистрованих предузећа

Врста предузећа	2015.		2016.	
	Приватно	Државно	Приватно	Државно
Микро (до 9 запослених)	5	0	11	2
Мала (од 10-49 запослених)	1	0	1	2
Средња (50 - 250 запослених)	0	1	0	1
Велика (преко 250 запослених)	1	0	1*	0
Укупно	7	1	13	5

* Напомена: у 2016. години је извођач радова на ТЕ Станари смањио број запослених радника са 500 на мање од 50.

Слика 11. Број регистрованих предузећа по СКД

Напомена: „ЕФТ Рудник и Термоелектрана“ д.о.о. су регистровани код Окружног привредног суда Добој са сједиштем у Станарима

Статистички подаци о броју регистрованих предузећа и самосталних радњи на подручју општине Станари нису релевантан извор података за анализу динамике локалне економије. Пошто је општина Станари основана 2014. године, већина промјена у броју регистрованих предузећа и самосталних радњи се односи на пререгистрацију истих са подручја других општина на подручје општине Станари.

Табела 9. Број новорегистрованих и број затворених/одјављених с.р.

	Нова регистрована	Затворена
2015.	50	2
2016.	28	12

У 2015. години, 12 самосталних предузетника је покренуло дјелатност, а 38 је пререгистровало дјелатност са града Добој на општину Станари.

Из табеле бр. 9 је видљиво да су у 2016. години затворене 22 самосталне радње.

Табела 10. Број регистрованих самосталних радњи

	2015.			2016.		
	М	Ж	Σ	М	Ж	Σ
Трговачке радње	7	4	11	3	4	7
Угоститељске радње	3	5	8	4	2	6
Занатске радње	18	5	23	11	1	12
Пољопривредна делатност	0	0	0	1	0	1
Превозници	5	0	5	1	0	1
Ауто-школе	0	0	0	0	0	0
Такси превозници	3	0	3	1	0	1
Тезге на пијаци	0	0	0	0	0	0
Остали	0	0	0	0	0	0
Укупно	36	14	50	21	7	28

Извор: Општина Станари

1.4.3. Спољнотрговинска размјена

Највећи извозници са подручја општине Станари су „ЕФТ-Рудник и Термоелектрана“ Станари д.о.о, „Боро“ д.о.о. и „Drvoex“ д.о.о.

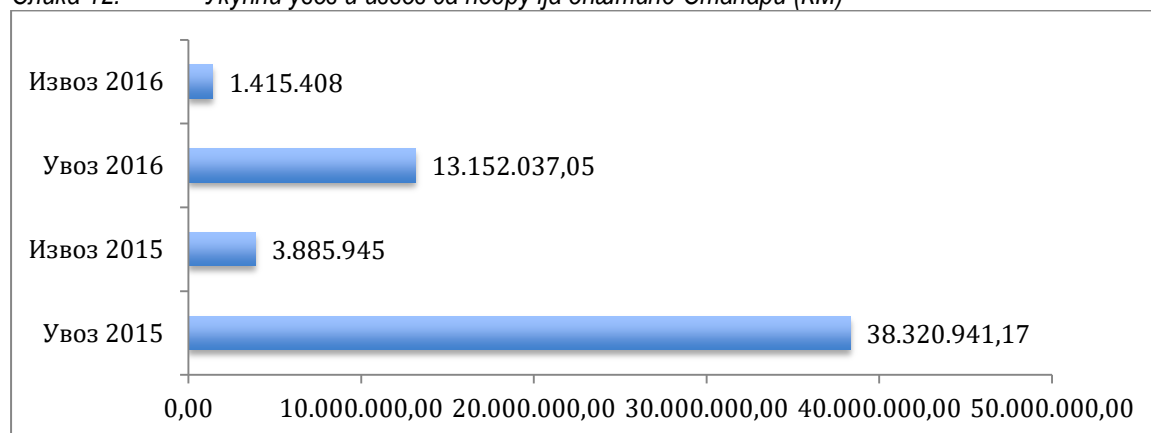
Табела 11. Извоз и увоз роба и услуга са подручја општине Станари

Назив	Опис дјелатности	Извоз 2015.	Извоз 2016.	Увоз 2015.	Увоз 2016.
DEC, Пројектна канцеларија Станари	Изградња објеката	33,767.00		0.00	
"GAS company", d.o.o. Остружња Станари	Вађење камена	0.00	4,889.00	18,011.76	2,105.88
"PEJGRAD" д.о.о. Остружња Станари	Изградња објеката	172,535.00		70,252.94	
"Drvoex" д.о.о. Церовица-Станари	Производња столарије	0.00	120,762.00	0.00	2,405.88
ЈКП „Екосфера“ д.о.о. Станари	Водоснабдјевање	0.00		0.00	
"TIGAR elastic" д.о.о. Станари	Трговина на мало			0.00	30,925.29
"ЕФТ-Рудник и Термоелектрана Станари" д.о.о.	Производња електричне енергије	3,882,735.00	1,003,256.00	38,188,482.35	13,116,600.00
"БОРО" д.о.о.	Транспорт	0.00	412,152.00	0.00	
Клуб борилачких спортова "Рудар"	Спортско удружење	216.00		0.00	
Општинска борачка организација Станари	Борачко удружење	2,644.00		0.00	
Удружење "Пољопривредник"	Удружење пољопривредних произвођача	0.00		44,194.12	

Извор: АПИФ Републике Српске

Највећи дио трговинске размјене на подручју општине Станари везан је за рад и економске активности „ЕФТ-Рудника и Термоелектране Станари“ д.о.о. Економска активност, у смислу трговинске размјене осталих привредних субјеката са подручја општине Станари је занемарива.

Слика 12. Укупни увоз и извоз са подручја општине Станари (КМ)

Ако се из укупне економске активности изузму активности „ЕФТ-Рудник и Термоелектрана Станари“ д.о.о, остали привредни субјекти су остварили укупни извоз од 537,803 КМ и увоз од само 35,437 КМ.

1.4.4. Туристички потенцијали и туристичка инфраструктура

Подаци о туристичким потенцијалима и туристичкој инфраструктури тренутно нису доступни. Јавна установа за спорт и туризам општине Станари тренутно ради на процјени и валоризацији туристичких потенцијала општине Станари. У документу Просторни план⁴ предлаже се развој сеоског туризма, спортско-рекреативног туризма, лова и риболова, културно-манifestацијског туризма и "рударског" туризма који би се темељио на обиласцима копова и старих постројења.

Културно-историјско наслеђе, које се може сматрати и дијелом потенцијала општине Станари за развој туризма, дефинисано је и Археолошким лексиконом Босне и Херцеговине из 1988. године⁵:

- Праисторијско насеље „Циганиште“, средњовјековна тврђава „Градина“, средњовјековна некропола „Грчко гробље“ и палеолитска станица и насеље касног бронзаног доба „Пласт“, на подручју насеља Брестово,
- Средњовјековна некропола „Грчко гробље“ на подручју насеља Осредак,
- Средњовјековни гроб „Камен“, палеолитска станица и праисторијско насеље „Хумка“ на подручју насеља Драгаловци,
- Средњовјековне некрополе „Обли камен“ и „Камење“ на подручју насеља Церовица,
- Средњовјековна некропола „Камење на вјенцу“ на подручју насеља Радња Доња,
- Средњовјековна некропола „Клупе“ на подручју насеља Остружња Доња.

На привременој листи Националних споменика Босне и Херцеговине налазе се Гробљанска капела и гробље у насељу Драгаловци.

Економија општине Станари је у највећем дјелу ослоњена на Рудник и Термоелектрану. Главнину економије општине Станари чине примарне дјелатности, везане за кориштење и експлоатацију природних ресурса.

Остале врсте дјелатности су неразвијене или уопште не постоје.

На подручју општине Станари регистрован је веома мали број предузећа и самосталних предузетничких радњи, а већина регистрованих правних лица се бави услужним дјелатностима. Највећи број регистрованих предузећа су грађевинска предузећа.

Диверзификација структуре економије општине Станари, кроз развој предузетништва и малих и средњих предузећа и привлачење домаћих и страних инвестиција, један су од главних приоритета развоја општине Станари.

⁴ Просторни план општине Станари 2015-2035. (документациона основа); Института за грађевинарство "ИГ" Бања Лука; новембар 2016. године.

⁵ Ибид.

1.4.6. Пољопривредни потенцијали и производња

Према подацима из анкетног пописа, на подручју општине Станари има укупно 34,360 дунума пољопривредног земљишта и 8,840 дунума земљишта под шумама. Треба напоменути да се подаци из пописа о површинама пољопривредног земљишта и површина под шумама знатно разликују од података из Просторног плана.

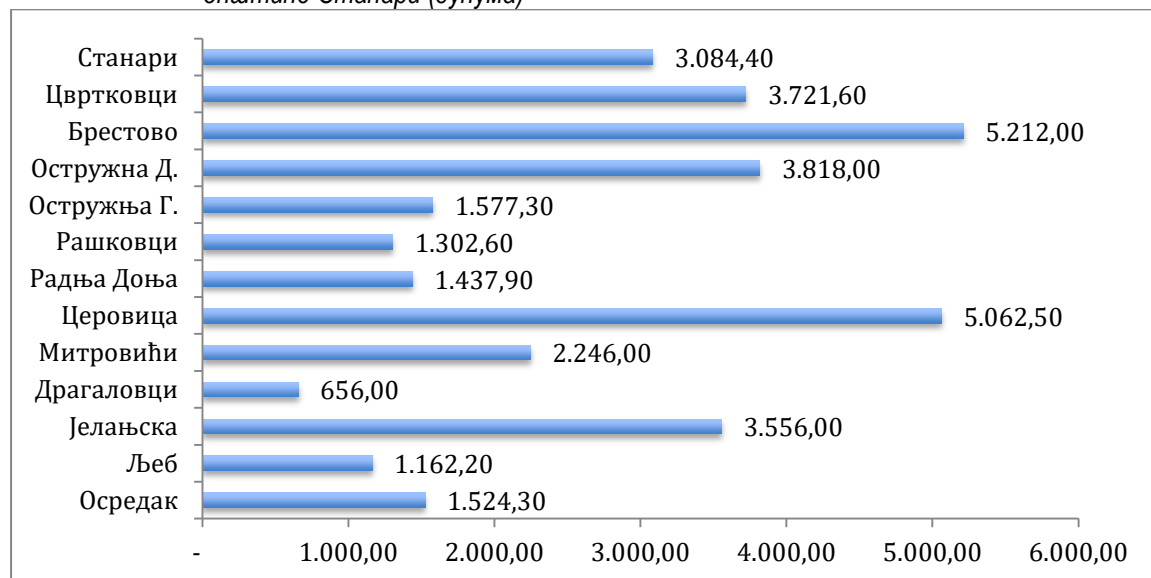
Табела 12 Површине под шумом и пољопривредно земљиште по насељима

МЈЕСТО	Пољопривредно земљиште (дунума)	Шуме (дунума)
Осредак	1,524.30	346.70
Љеб	1,162.20	518.00
Јелањска	3,556.00	1,088.00
Драгаловци	656.00	58.30
Митровићи	2,246.00	541.50
Церовица	5,062.50	1,407.70
Радња Доња	1,437.90	249.30
Рашковци	1,302.60	177.60
Остружња Г.	1,577.30	655.60
Остружња Д.	3,818.00	1,140.00
Брестово	5,212.00	686.80
Цвртковци	3,721.60	975.80
Станари	3,084.40	994.70
УКУПНО	34,360.80	8,840.00

Извор: Анкетни попис 2017.

Највеће површине пољопривредног земљишта налазе се на подручју насеља Брестово и Церовица, а најмање на подручју насеља Драгаловци.

Слика 13. Дистрибуција површина пољопривредних земљишта по насељеним мјестима општине Станари (дунума)

Извор: Анкетни попис 2017.

У смислу потенцијала за пољопривредну производњу, слика је нешто другачија када расположиве пољопривредне површине упоредимо са бројем становника.

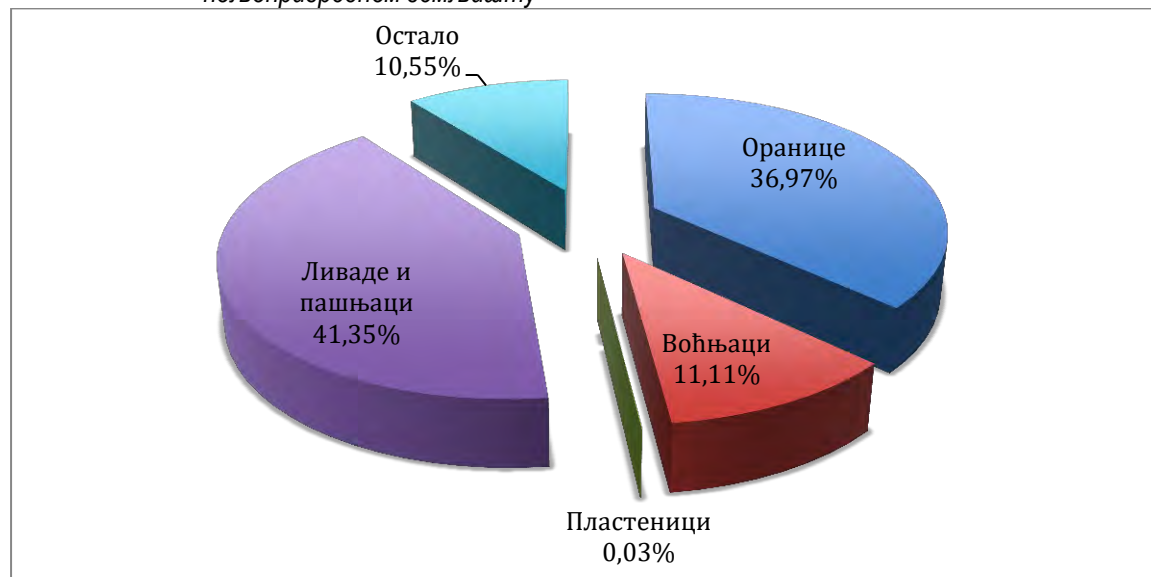
Табела 13. Пољопривредно земљиште по насељеним мјестима (дунума/становнику)

МЈЕСТО	Пољопривредно земљиште (дунума)	Пољопривредно земљиште (хектара)	Број становника	Дунума / становнику	Хектара / становнику
Осредак	1,524.30	152.43	360	4.23	0.42
Љеб	1,162.20	116.22	470	2.47	0.25
Јелањска	3,556.00	355.60	486	7.32	0.73
Драгаловци	656.00	65.60	328	2.00	0.20
Митровићи	2,246.00	224.60	280	8.02	0.80
Церовица	5,062.50	506.25	1,192	4.25	0.42
Радња Доња	1,437.90	143.79	401	3.59	0.36
Рашковци	1,302.60	130.26	494	2.64	0.26
Остружња Г.	1,577.30	157.73	443	3.56	0.36
Остружња Д.	3,818.00	381.80	1,035	3.69	0.37
Брестово	5,212.00	521.20	910	5.73	0.57
Цвртковци	3,721.60	372.16	621	5.99	0.60
Станари	3,084.40	308.44	1,197	2.58	0.26
УКУПНО	34,360.80	3,436.08	8,217	4.18	0.42

Извор: Анкетни попис 2017.

Према подацима анкетног пописа, укупна површина пољопривредног земљишта износи 3,463 ха, или 0,42 ха по становнику, што је довољна површина обрадивог земљишта за производњу хране за потребе становника општине Станари (према стандардима пољопривредне производње за обезбјеђење минималне количине хране за прехрану становништва потребно је 0,17 ха обрадивог земљишта по једном становнику).

Слика 14. Процентуално учешће врста пољопривредног земљишта у укупном пољопривредном земљишту

Извор: Анкетни попис 2017.

Највећи дио пољопривредних површина (41.35%) су ливаде и пашњаци. Удио ореница у укупним пољопривредним површинама износи 36.97%. Под воћњацима се налази 11.11% пољопривредних површина, а под пластеницима само око 10 дунума или 0.03% укупне пољопривредне површине.

Табела 14. Врсте пољопривредног земљишта

МЈЕСТО	Оранице (дунуми)	Воћњак (дунуми)	Виноград (дунуми)	Пластеници (m2)	Ливаде и пашњаци (дунуми)	Остало (дунуми)
Осредак	803.2	10		50	533.5	0.5
Љеб	474	45.3		1,045	371	26
Јелањска	1,048.5	137.7	1	2,720	1,055	2
Драгаловци	470.6	2		316	35	10
Митровићи	654	87		794	979	463
Церовица	2,123	231.5		1,052	856	1,681
Радња Доња	525	98	1	739	455.5	29.7
Рашковци	568.4	23.8		1.081	566.5	77
Остружња Г.	649.4	61.5		1.228	338.5	120.9
Остружња Д.	681	76.2		1.543	593.7	112.6
Брестово	1,501	232.5	0,5	230	3249	112
Цвртковци	819.2	2,192.3		899	2193,.	198.5
Станари	524.8	59.5		1.276	936.8	260.6

Извор: Анкетни попис 2017.

Највеће ораничке површине налазе се у насељеним мјестима Церовица, Брестово и Јелањска, а најмање у насељима Љеб и Драгаловци.

Према подацима из Просторног плана, укупна површина пољопривредног земљишта износи 6.084,6 ha, од чега је 75% чине њиве, 15% пашњаци, а 10% је под воћњацима. Општина Станари располаже са око 0,74 ha по становнику, што је скоро 4.3 пута више од минимума потребног да би се могло обезбједити снабдијевање храном становништва општине из властите производње. Ово указује да општина Станари има довољне земљишне капацитете за пољопривредну производњу и снабдијевање храном сусједних општина и градова.

Слика 15. Структура пољопривредног земљишта

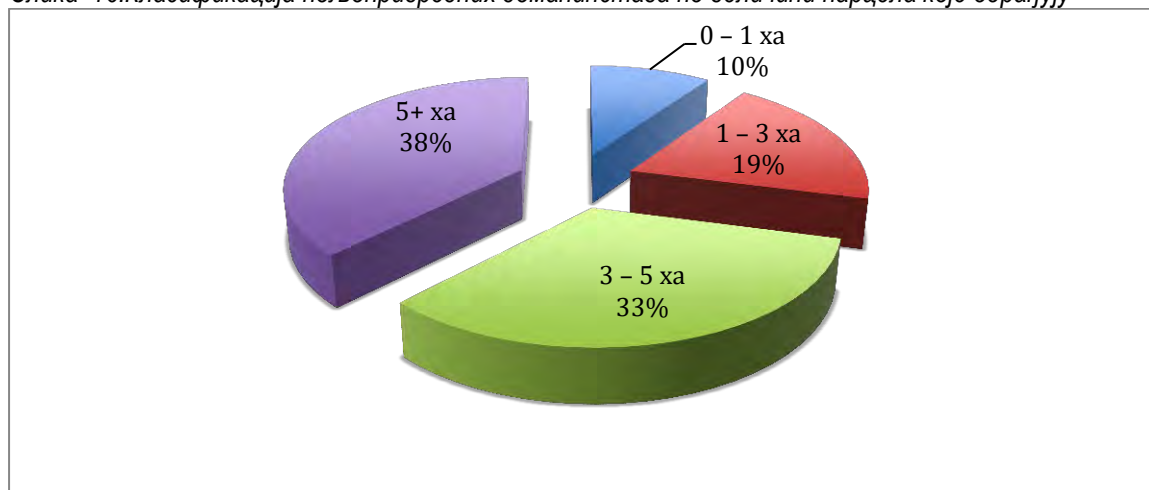

Извор: Службе општине Станари

На простору општине Станари заступљене су четири категорије употребне вриједности пољопривредног земљишта по бонитетним класама. Највише је заступљено земљиште II категорије (бонитетне класе 5. и 6.), а након тога земљиште I категорије и то 5. и 6. бонитетна класа. То су најквалитетнија земљишта на територији општине и треба их искључиво чувати за пољопривредну производњу, тј. заштитити од кориштења у друге намјене.

Слика 16.Класификација пољопривредних домаћинстава по величини парцела које обрађују

Од укупног броја индивидуалних пољопривредних произвођача њих 10% (9 домаћинстава) има посјед површине до 1 ха, 19% (18 домаћинстава) има посјед од 1-3 ха, 33% (31 домаћинство) има посјед од 3-5 ха и 38% (35 домаћинстава) има посјед већи од 5 ха.

У пољопривредној производњи доминира производња житарица и воћа, а доминанте ратарске културе су кукуруз и пшеница. Већина производње житарица је механизована.

У производњи воћа доминирају мјешовити засади у којима преовладава шљива и под овим засадима налази се укупно 15 хектара. Поред мјешовитих засада воћа, постоји производња љешњака (4,5 ха), малина (3,2 ха), јагода (1,3 ха) и ароније (1 ха). У воћарству, обрада земљишта је механизована, заштита воћака је комбинована, а брање се обавља ручно.

У пластеничкој производњи, укупна процијењена површина под пластеницима износи око 1 ха. Подстицаје за пластеничку производњу добијају власници који посједују више од 200 м² под пластеником.

Од укупно обрадивног пољопривредног земљишта, обрађује се између 60% и 70% земљишта. Од укупно 2.539 домаћинстава на подручју општине Станари, за око 200 домаћинстава пољопривреда представља једини извор прихода.

Сточарство

Према подацима анкетног пописа, на подручју општине Станари има 1.239 говеда, 4.208 свиња, 4.805 оваца, 420 коза и 35.014 перади.

Табела 15. Сточни фонд на подручју општине Станари

МЈЕСТО	Говеда	Свиње	Овце	Козе	Перад	Кошнице
Осредак	65	243	174	16	1053	16
Љеб	47	203	314	7	716	34
Јелањска	211	472	314	35	2182	
Драгаловци	19	36	142	22	533	6
Митровићи	42	215	253	27	583	1
Церовица	209	669	1081	44	2690	40
Радња Доња	46	248	506	28	6038	13
Рашковци	51	180	130	55	1057	21
Остружња Г.	53	256	222	18	1137	26
Остружња Д.	62	408	306	18	13799	52
Брестово	167	547	633	38	1875	24

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Цвртковци	168	421	433	76	2261	236
Станари	99	310	297	36	1990	54
УКУПНО	1,239	4,208	4,805	420	35,914	523

Извор: Анкетни попис 2017.

На подручју општине Станари постоји 7 фарми, од којих је једна са 60 грла стоке, једна са 25 грла стоке и 5 фарми са 7 до 12 грла стоке.

Око 15 домаћинстава посједује више од пет грла стоке, што је услов за откуп млијека од стране мљекарске индустрије; остали мањи произвођачи продају своје млијеко преко већих газдинстава. За подручје општине Станари не постоји тачна информација о количинама произведеног млијека, а откуп млијека од малих произвођача је организован на само једном дијелу општине.

У сектору перадарства, на подручју општине постоје три фарме, од чега двије са по 10.000, а једна са 5.000 хиљада перади.

Расположиве површине земљишта омогућавају већи обим производње у сточарству и процјењује се да постојећи ресурси могу подржати обим производње који би био 70% већи од постојеће.

Пољопривредна механизација и објекти

У просјеку, свако друго домаћинство које се бави пољопривредом на подручју општине Станари посједује трактор. Свако десето домаћинство које се бави пољопривредом посједује мотокултиватор и косачице.

Табела 16. Пољопривредна механизација

МЈЕСТО	Мотокултиватори	Трактори	Комбајни	Косачице	Теретна моторна возила
Осредак	2	20	2	6	1
Љеб	9	29		2	
Јелањска	5	47	1	8	
Драгаловци	1	9		2	14
Митровићи	3	37	2	13	1
Церовица	5	89		5	
Радња Доња	4	25	1	4	2
Рашковци	17	25		5	
Остружња Г.	11	39	1	14	1
Остружња Д.	17	48	11	13	2
Брестово	9	105	5	23	4
Цвртковци	12	71	2	11	1
Станари	15	53	1	9	1
УКУПНО	110	597	26	115	27

Извор: Анкетни попис 2017.

Од укупног броја домаћинстава која се баве пољопривредом, 26 посједује комбајн и 27 посједује теретно моторно возило.

Сва домаћинства која се баве пољопривредом посједују штале, свињце и кокошиње.

Табела 17. Пољопривредни објекти

МЈЕСТО	Штала	Свињац	Кокошињац	Гаража	Кош	Остало
Осредак	66	81	77	39	63	67
Љеб	56	61	51	40	55	3
Јелањска	93	100	110	43	80	5
Драгаловци	53	45	43	22	25	9
Митровићи	64	62	61	69	60	3
Церовица	172	201	196	119	151	74
Радња Доња	67	93	95	47	78	3
Рашковци	66	86	88	79	77	14
Остружња Г.	75	79	70	56	67	3
Остружња Д.	131	171	148	149	126	10
Брестово	146	142	145	109	109	95
Цвртковци	118	136	141	86	138	30
Станари	116	146	154	114	105	5
Укупно	1,223	1,403	1,379	972	1,134	321

Извор: Анкетни попис 2017.

Могућности, потенцијали и изазови

Од укупног броја домаћинстава на подручју општине Станари 1.094 домаћинства, или 39.88% се баве пољопривредом. То указује да је пољопривреда једна од главних и допунских дјелатности становника општине Станари.

Табела 18. Број домаћинстава која се баве пољопривредом

Мјесто	Укупан бр. домаћинстава	Бр. домаћинстава који се баве пољопривредом	% домаћинстава која се баве пољопривредом
Осредак	143	11	7.69%
Љеб	151	64	42.38%
Станари	404	112	27.72%
Брестово	338	120	35.50%
Јелањска	163	53	32.52%
Цвртковци	196	143	72.96%
Остружња Г.	140	62	44.29%
Остружња Д.	334	123	36.83%
Церовица	376	204	54.26%
Радња Д.	139	67	48.20%
Рашковци	156	40	25.64%
Драгаловци	104	40	38.46%
Митровићи	99	55	55.56%
УКУПНО	2.743	1.094	39.88%

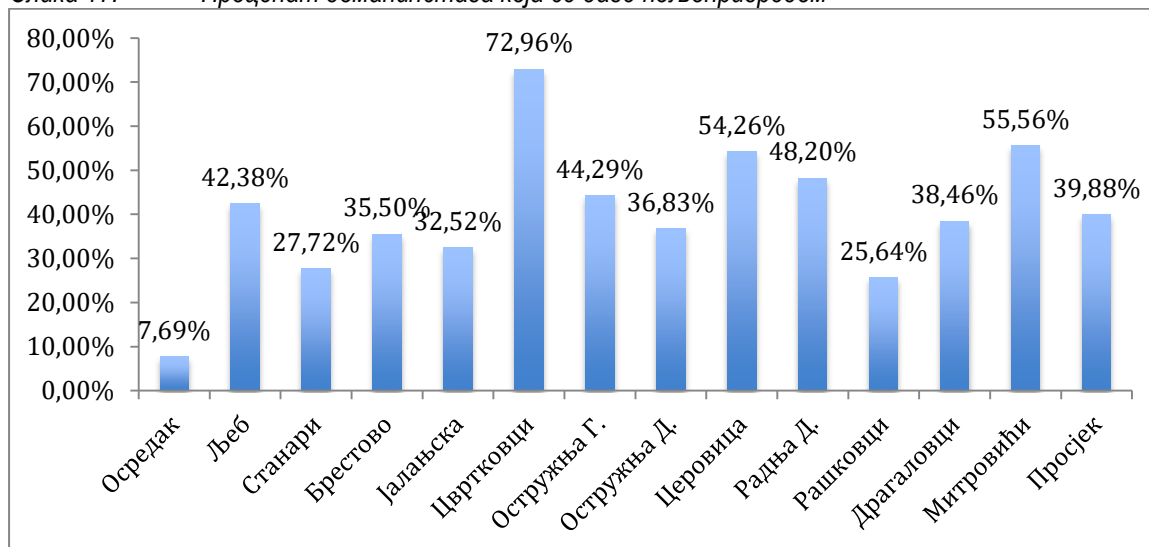
Извор: Анкетни попис 2017.

Највећи проценат домаћинстава (72.96%) се бави пољопривредом у насељу Цвртковци, Митровићи (55.56%) и Радња Доња (48.2%).

Најмањи проценат домаћинстава која се баве пољопривредом је у насељима Осредак (7.69%), Рашковци (25.64%) и Станари (27.72%).

Слика 17. Проценат домаћинстава која се баве пољопривредом

Извор: Анкетни попис 2017.

Табела 19. Просјечне површине расположивог пољопривредног земљишта и ораница по домаћинству које се баве пољопривредом

Мјесто	Пољопривредно земљиште (ха)	Оранице (ха)	Бр. домаћинстава која се баве пољопривредом	Просјечно на пољопр. земљишта по домаћинству	Пројечно на ораница по домаћинству
Осредак	152.43	80.32	11	13.86	7.30
Љеб	116.22	47.4	64	1.82	0.74
Станари	308.44	52.48	112	2.75	0.47
Брестово	521.2	150.1	120	4.34	1.25
Јелањска	355.6	104.85	53	6.71	1.98
Цвртковци	372.16	81.92	143	2.6	0.57
Остружња Г.	157.73	64.94	62	2.54	1.05
Остружња Д.	381.8	68.1	123	3.1	0.55
Церовица	506.25	212.3	204	2.48	1.04
Радња Д.	143.79	52.5	67	2.15	0.78
Рашковци	130.26	56.84	40	3.26	1.42
Драгаловци	65.6	47.06	40	1.64	1.18
Митровићи	224.6	65.4	55	4.08	1.19
УКУПНО	2,743	1,084.21	1,094	2.51	0.99

Извор: Анкетни попис 2017.

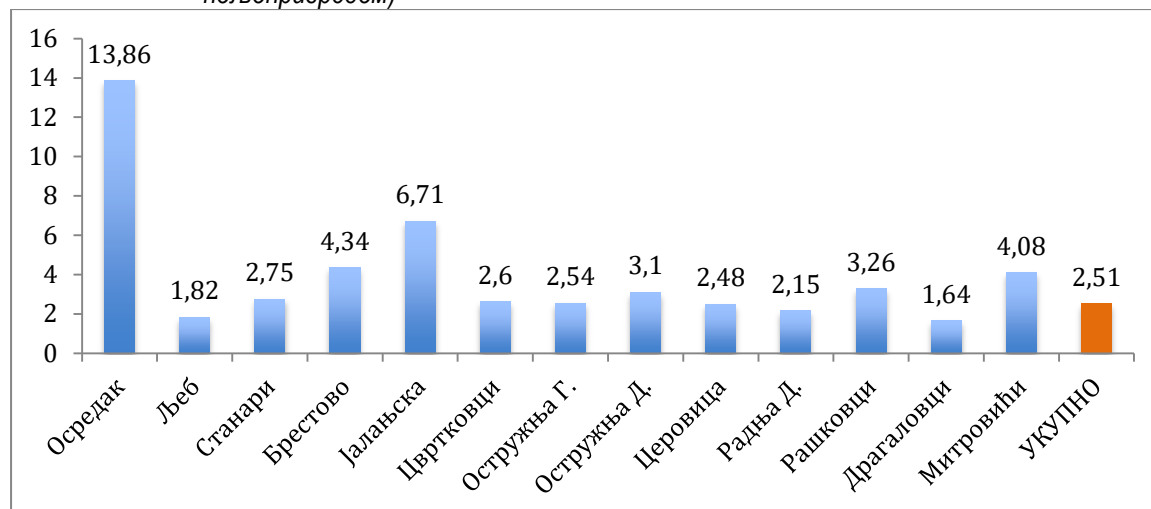
Просјечна расположива површина пољопривредног земљишта, за домаћинства која се баве пољопривредом на подручју општине Станари, износи 2.51 ха по домаћинству.

Просјечна површина расположивих ораница, за домаћинства која се баве пољопривредом на подручју општине Станари, износи 0.99 ха по домаћинству.

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Слика 18. Просјечна величина расположивог пољопривредног земљишта по домаћинству које се бави пољопривредом (ха по домаћинству које се бави пољопривредом)

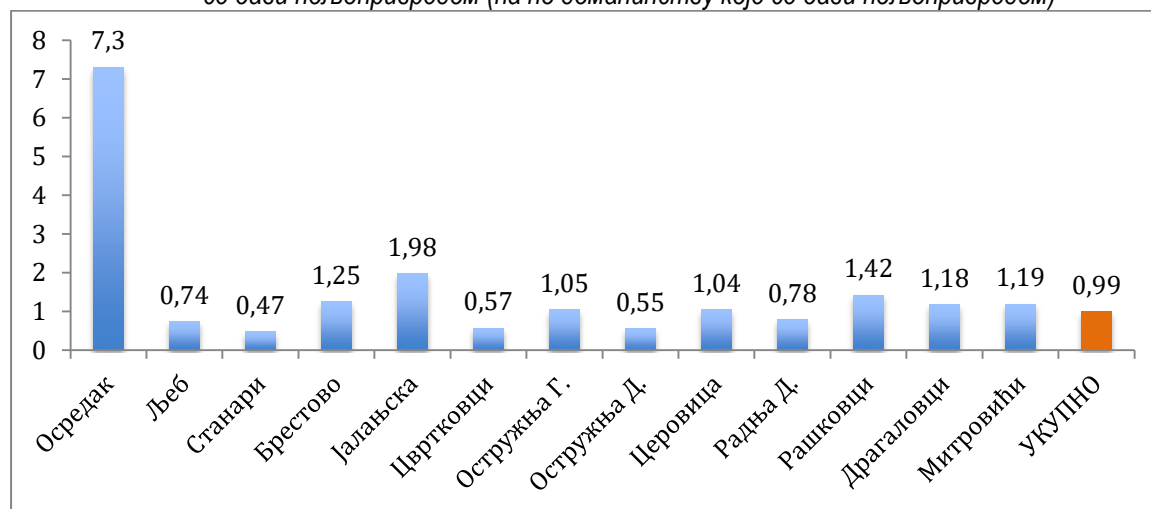

Извор: Анкетни попис 2017.

Највеће просјечно расположиве површине пољопривредног земљишта које могу бити на располагању домаћинствима која се баве пољопривредом су на подручју насеља Осредак и износе 13.86 ха по домаћинству. То је уједно и насеље у којем се пољопривредом бави најмањи проценат домаћинстава (7.64%). То такође указује да на простору насеља Осредак постоје веће површине пољопривредног земљишта које се не користи. Друго насеље са највећим просјечно расположивим површинама пољопривредног земљишта, које може бити на располагању домаћинствима која се баве пољопривредом је насеље Јелањска, са 6.71 ха по домаћинству.

Најмање просјечно расположиве површине пољопривредног земљишта које могу бити на располагању домаћинствима која се баве пољопривредом су на подручју насеља Драгаловци и Љеб и износе 1,64 ха по домаћинству у Драгаловцима и 1,82 ха по домаћинству у Љебу. У оба насеља се пољопривредом бави око 40% домаћинстава.

Слика 19. Просјечна величина расположивог ораничког земљишта по домаћинству које се бави пољопривредом (ха по домаћинству које се бави пољопривредом)

Извор: Анкетни попис 2017.

Највеће просјечно расположиве површине ораничног земљишта, које могу бити на располагању домаћинствима која се баве пољопривредом, су на подручју насеља Осредак и износе 7.3 ha по домаћинству. Друго насеље са највећим просјечно расположивим површинама ораничног земљишта, које може бити на располагању домаћинствима која се баве на пољопривредом је насеље Јелањска, са 1.98 ha по домаћинству.

Најмање просјечно расположиве површине ораничног земљишта, које могу бити на располагању домаћинствима која се баве пољопривредом су на подручју насеља Станари (0,47 ha), Остружња Доња (0.55 ha) и Цвртковци (0.57 ha).

Фокус-групе са пољопривредницима су указале на следеће проблеме у пољопривредној производњи:

- производња се углавном обавља на мањим површинама,
- пољопривредни произвођачи наглашавају да је веома мали број регистрованих пољопривредних произвођача, а као један од разлога истичу и то да је један од услова за регистрацију и посједовање већих парцела,
- додатно, постоји и проблем са којим су суочени већи пољопривредни произвођачи који изнајмљују пољопривредно земљиште од других власника, а то је немогућност остваривања подстицаја за те парцеле због неријешених имовинских односа над тим парцелама,
- не постоје системи наводњавања. Наводњавање парцела углавном се врши из сопствених бунара,
- иако у сектору перадарства постоје три фарме, проблем представља чињеница да се све три баве само услужним товом за друге, јер немају довољно средстава за заснивање самосталне производње,
- такође је истакнут проблем непостојања месница и клаоница на подручју општине Станари, што представља ограничавајући фактор за произвођаче у сточарству и усмјерава их на неформално тржиште купаца,
- савјетодавна помоћ пољопривредницима је оцијењена недовољном, и исказана је потреба за већим ангажовањем стручних пољопривредних служби,
- међународне организације општину Станаре и даље не препознају као самосталну општину, па се самим тим и не могу кандидовати за пројекте помоћи. Сугерисано је да сами покрену иницијативу и региструју се код донатора,
- непостојање организованог откупа произведених производа,
- у мјесту Станари постоји традиција одржавања пијачног дана уторком, али је простор пијаце само дјелимично уређен и прилагођен продаји стоке, пољопривредних производа, алата и других производа.

Представници пољопривредника су истакли следеће приједлоге за унапређење пољопривредне производње на подручју општине Станари:

- заједнички наступ у продаји производа на добојској пијаци,
- изградња хладњаче и сушаре и, евентуално, мањег погона за примарну обраду пољопривредних производа,
- отварање откупне станице за воће, поврће и шумске плодове,
- оснивање задруге која би заступала интересе пољопривредних произвођача, али и откупљивала њихове производе,
- Општина Станари је у 2016. години из буџета општине издвојила укупно 200.000 KM за подстицаје у пољопривреди. Представници пољопривредника сматрају да се подстицаји за пољопривредну производњу требају повећати, те да би то омогућило и задржавање младих на руралним подручјима⁶.

⁶ Фокус група са пољопривредницима, одржана 26.05.2017 у просторијама општине Станари.

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Постојеће Удружење пољопривредника тренутно има око 130 чланова, од чега су њих 20-так регистровани као комерцијална газдинства. Удружење се финансира из чланарина и уз помоћ општине.

Када је у питању организовање пољопривредника и идентификована потреба за оснивањем задруге, анкетним пописом из 2017. године утврђено је да је од укупног броја домаћинстава која се баве пољопривредом, њих 301 или 27.5% заинтересовано за удруживање и кооперацију. Највећи број заинтересованих домаћинстава за удруживање се бави сточарством (139), повртларством (105) и воћарством (85).

Табела 20. Број заинтересованих домаћинстава за удруживање и кооперацију

МЈЕСТО	Бр. домаћ. која се баве пољоп.	Бр. заинтер. домаћ. за коопер.	% домаћ. заинтерес. за удруживање	У сточар.	У воћар.	У повртлар.	У перадар.	Остало
Осредак	11	17	154.55%	7	4	12		
Љеб	64	25	39.06%	11	12	10	1	2
Јелањска	53	14	26.42%	6	6	8		
Драгаловци	40	16	40.00%	7	1	8		
Митровићи	55	17	30.91%	10	5	2		
Церовица	204	36	17.65%	21	7	9		3
Радња Доња	67	17	25.37%	8	4	5	1	
Рашковци	40	10	25.00%	7	2	2	1	2
Остружња Г.	62	24	38.71%	12	3	8	1	2
Остружња Д.	123	42	34.15%	13	16	18	2	
Брестово	120	33	27.50%	18	9	9		1
Цвртковци	143	18	12.59%	10	4	2	1	4
Станари	112	32	28.57%	9	12	12	2	5
Укупно	1094	301	27.51%	139	85	105	9	19

Извор: Анкетни попис 2017.

На подручју општине Станари постоје релативно довољни земљишни ресурси за пољопривредну производњу. Око 74% расположивог пољопривредног земљишта је погодно за пољопривредну производњу. Око 70% расположивог пољопривредног земљишта се обрађује.

Међутим, низак садржај хумуса на 72% испитаних парцела, низак садржај лако приступачног фосфора (на 70% испитаних парцела), главни су лимитирајући фактори за остваривање високих приноса.

Велики број домаћинстава се бави пољопривредном производњом која им представља или основни или допунски извор прихода. У највећем броју случајева производња се одвија на уситњеним посједима, на ниском технолошком нивоу и традиционалним културама које немају агрономску и економску основу за профитабилну производњу. Уситњеност посједа је дијелом узрокована и неријешеним имовинско-правним односима.

Највећи дио пољопривредних површина чине пашњаци и ливаде које стварају основу за развој сточарства, међутим постоји веома мали број већих узгајивача који производе за тржиште и становништво се бави сточарством за задовољење властитих потреба и обезбјеђење допунских прихода.

Слична ситуација и проблеми идентификовани су и у сектору воћарства.

Имајући у виду да за око 40% становништва општине Станари пољопривредна производња представља значајан извор допунских прихода, потребно је уложити веће напоре у пружању помоћи у подизању пољопривредне производње на већи ниво ефикасности и економичности.

То се првенствено треба обезбиједити кроз рјешавање имовинско-правних питања и окрупњавање производних површина, организовањем и удруживањем пољопривредних произвођача, унапређењем технолошког нивоа производње и других елемената у ланцу вриједности пољопривредне производње, обезбјеђењем и пружањем стручне савјетодавне помоћи пољопривредним произвођачима.

1.4.7. Шумарство

На подручју општине Станари доминира висока буква, са просјечним залихама и просјечним прирастом ($254 \text{ m}^3/\text{ха}$ и $7.7 \text{ m}^3/\text{ха}$), багрем (прираст $10,2 \text{ m}^3/\text{ха}$), смрча првог добног разреда, бијели и црни бор ($123 \text{ m}^3/\text{ха}$ и $8,54 \text{ m}^3/\text{ха}$). У широј зони рудника присутно је дрво ариш, боровац и дуглазије. На јужном дијелу општине Станари налазе се изданаке шуме храста и других лишћара.

На некултивисаним подручјима израђених рудишта, због смањења воде и превелике влаге дошло је до појаве нових врста дрвета јохе и брезе, које имају одличан прираст.

Слика 20. Производња дрвних асортимената на подручју општине Станари

Извор: Шуме Републике Српске

Према расположивим подацима за период 2015-2016, укупна производња шумских дрвних сортимената у 2015. години износила је 3.938 m^3 , а у 2016. години 3.560 m^3 . У сјечи, производњи и продаји највише је заступљено огревно дрво са учешћем од 57% у укупној производњи (2.185 m^3 у 2015, и 2.031 m^3 у 2016). Други, најзаступљенији сортименти су трупци, и то са производњом од 946 m^3 у 2015. години и 1.218 m^3 или учешћем од 34% у укупној производњи у 2016. години.

Табела 21. Производња дрвних сортимената на подручју општине Станари (m^3)

	2015.	2016.
Трупци	946	1218
Рудно дрво	271	84
Целулозно дрво	534	226
Огревно дрво	2185	2031

Извор: Шуме Републике Српске

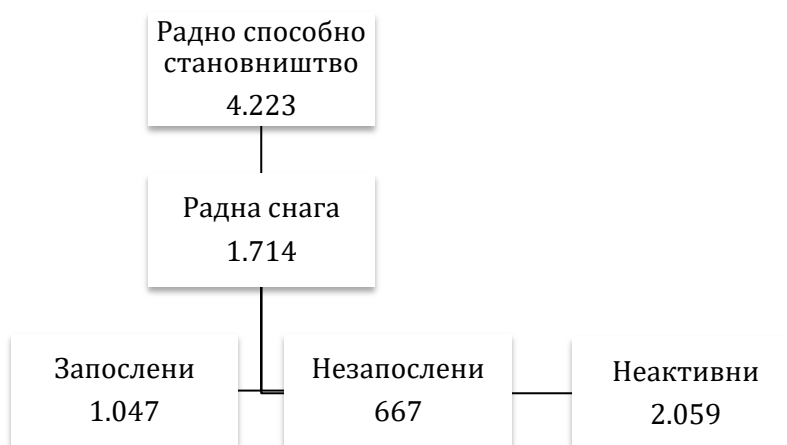
Према постојећем Закону о шумама Републике Српске, корисник шума и шумског земљишта у својини Републике Српске дужан је да плаћа накнаду за развој неразвијених дијелова општине са којих потичу продати сортименти, у износу од 10% финансијских средстава остварених продајом шумских дрвних сортимената, утврђеним по цијенама франко утоварено на камионском путу за одређену календарску годину у шумама које су додијељене на кориштење.

1.5. Преглед стања и кретања на тржишту рада

Према расположивим подацима, прикупљеним из различитих извора, на подручју општине Станари има 4.223 радно способних становника, између 15 и 65 година старости. Од тога, радну снагу, односно запослена лица и лица регистрована као незапослена, чини 1.740 становника. Остали дио радно способне популације, или 2.059 становника нису економски активни.

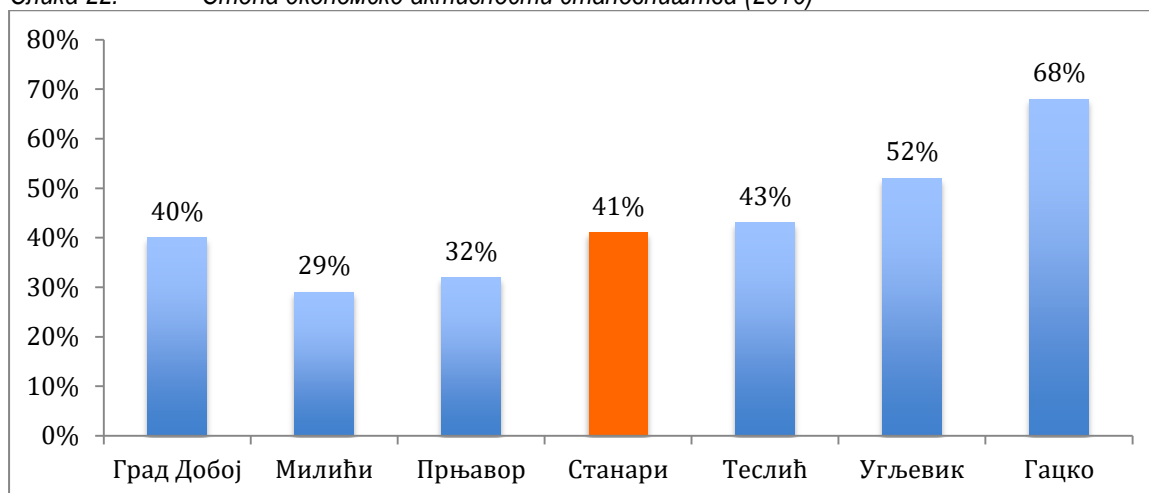
Слика 21. Тржиште рада на подручју општине Станари

Извор: Републички завод за статистику РС и Завод за запошљавање РС

Према расположивим подацима, само 41% радно способног становништва општине Станари је економски активно. То указује на потенцијално велики број становника којима је основна дјелатност пољопривреда, а нису формално пријављени као запослени, и на потенцијално већи проценат сиве економије.

Слика 22. Стопа економске активности становништва (2016)

Према подацима анкетног пописа из 2017. године, највећи број економски неактивног становништва односи се на жене домаћице које обављају кућне послове, њих 1.679.

Табела 22. Број даје приказ статуса особа које нису економски активне

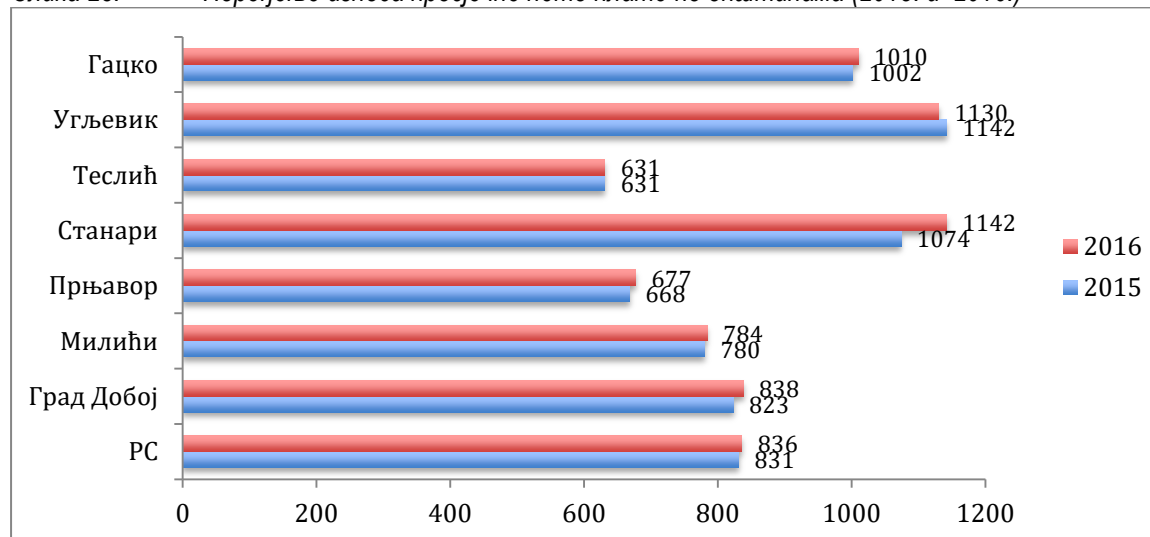
Насељно мјесто	СТАТУС ЛИЦА КОЈЕ ЈЕ НЕАКТИВНО			
	Ученик/ученица/студент	Пензионер/пензионерка	Домаћица/лице које обавља кућне послове	Неспособно за рад
Станари	60	247	232	14
Остружња Доња	68	208	198	9
Остружња Горња	34	65	97	2
Брестово	48	189	119	50
Церовица	48	226	274	19
Цвртковци	29	130	161	9
Радња Доња	17	98	106	20
Љеб	43	96	73	9
Драгаловци	16	46	66	3
Митровићи	20	68	57	8
Рашковци	36	87	106	1
Осредак	18	102	76	7
Јелањска	20	106	114	6
УКУПНО	457	1668	1679	157

Извор: Анкетни попис 2017. године

Просјечна плата

Према подацима Републичког завода за статистику РС, просјечна плата на подручју општине Станари, у 2015. години, већа је за 22,7% од просјечне плате у Републици Српској.

Слика 23. Поређење износа просјечне нето плате по општинама (2015. и 2016.)

Извор: Републички завод за статистику РС

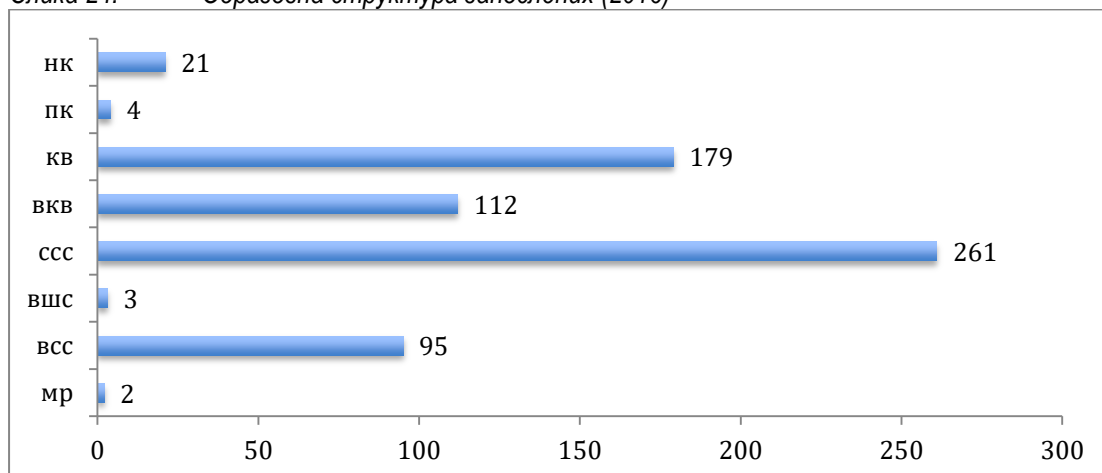
У поређењу са сусједним општинама и општинама са снажним енергетским сектором, општина Станари има највећу просјечну нето плату која је у 2016. години износила 1.142 KM. Генерално, општине са снажним енергетским сектором имају највеће просјечне плате у Републици Српској.

1.5.1. Запосленост

Према подацима Пореске управе, на подручју општине Станари запослено је само 677 становника. Највећи број запослених чине радници са средњом стручном спремом (38.5%) и квалификовани радници (26.4%).

Слика 24. Образовна структура запослених (2016)

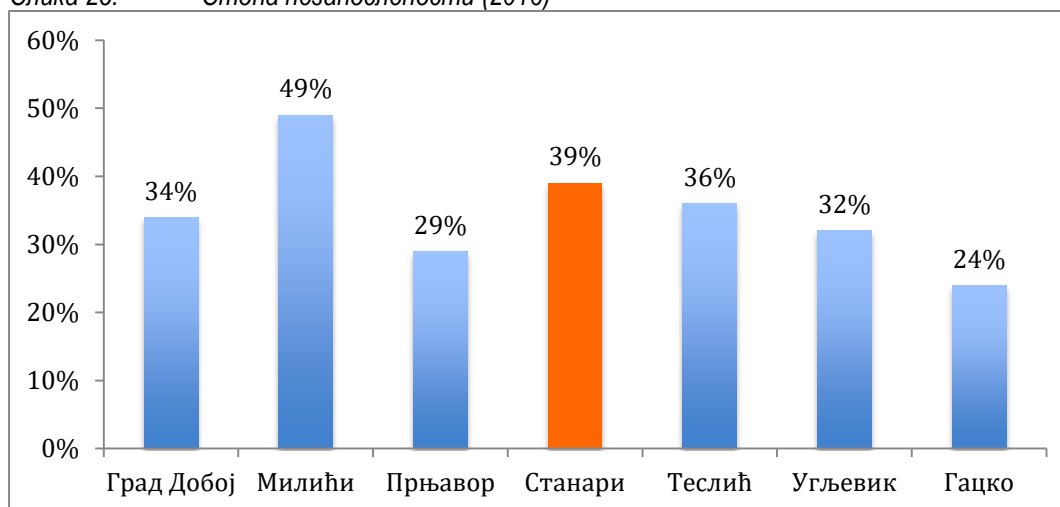

Извор: Пореска управа РС

1.5.2. Незапосленост

Регистрована стопа незапослености на подручју општине Станари износи 39%. У поређењу са сусједним општинама и општинама са сличном структуром економије само општина Милићи има већу стопу незапослености.

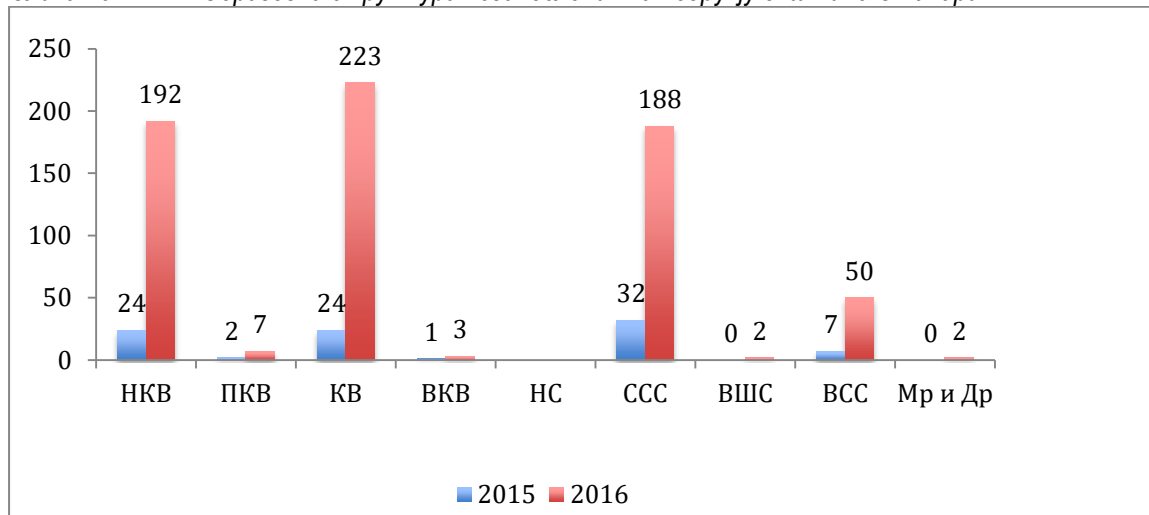
Слика 25. Стопа незапослености (2016)

Из слике бр. 24 видљив је драматичан пораст броја незапослених у 2016. години. Укупан број регистрованих незапослених се повећао са 90, у 2015. години, на 667, у 2016. години. Повећање укупног броја незапослених је административне природе и пререгистрације незапослених на подручје општине Станари.

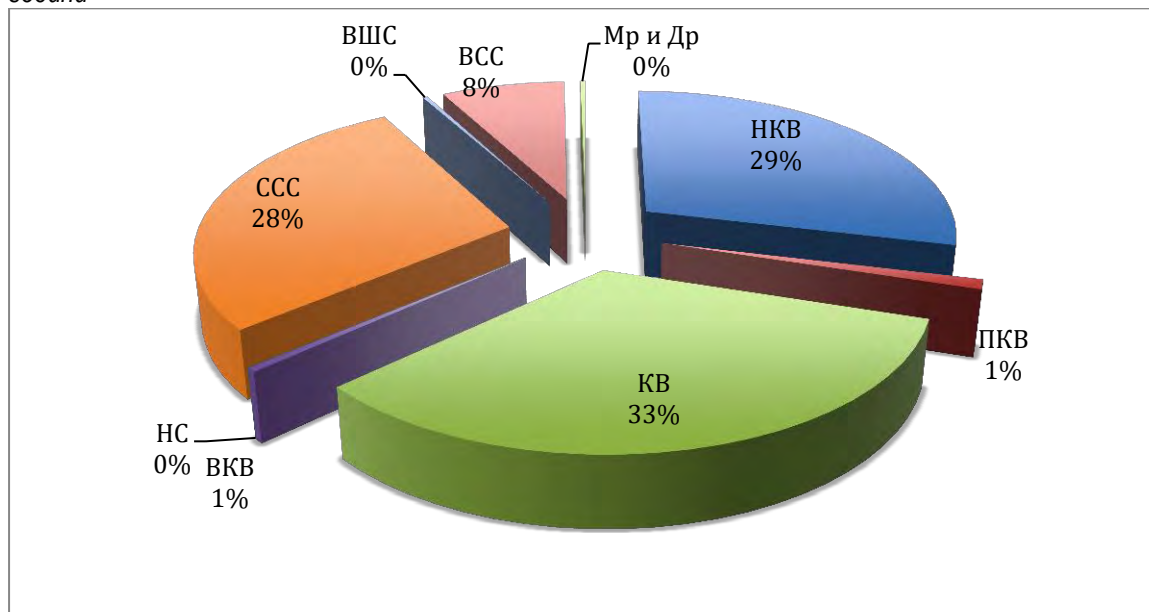
Слика 26. Образовна структура незапослених на подручју општине Станари

Извор: Завод за запошљавање Републике Српске

Укупан број незапослених мушкараца у 2016. години (381) је за 14% већи од броја регистрованих незапослених жена (286).

Слика 27. Процентно учешће појединих образовних група у укупној незапослености у 2016. години

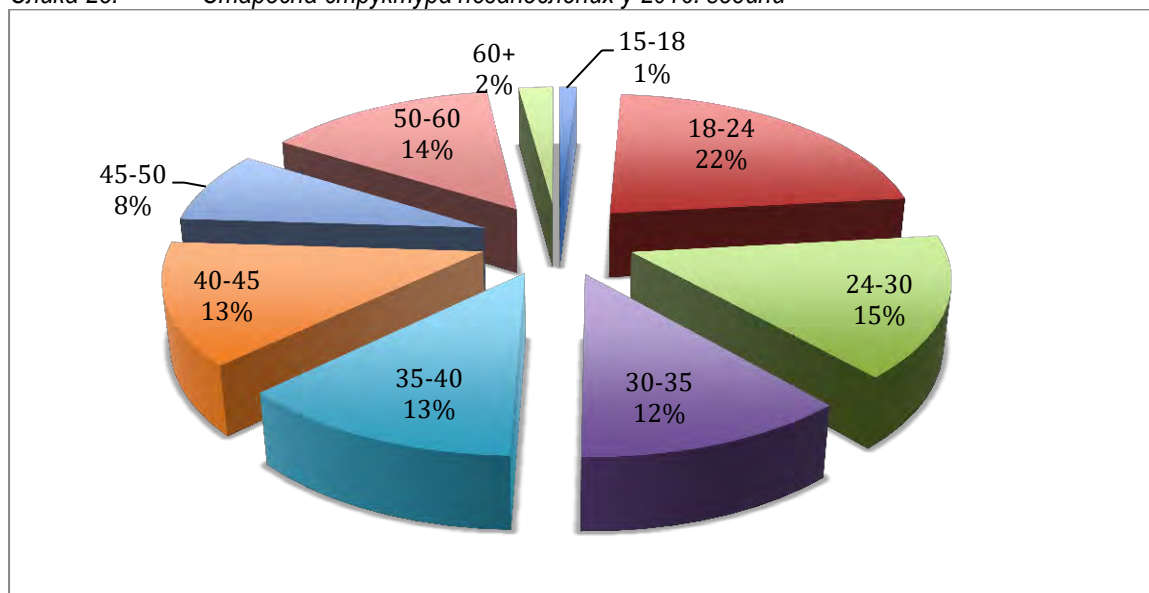

Извор: Завод за запошљавање Републике Српске

Такође видимо да је највећи број незапослених квалификованих радника и радника са средњом стручном спремом. Ове двије групе регистрованих незапослених чине 61% укупног броја незапослених на подручју општине Станари.

Од укупног броја регистрованих незапослених, млади чине 38% незапослених.

Слика 28. Старосна структура незапослених у 2016. години

Извор: Завод за запошљавање Републике Српске

Друга група тешко запошљивих регистрованих незапослених су старији од 45 година и они учествују са 24% у укупној регистрованој незапослености.

1.5.3. Пензионери (број, полна структура, структура по врсти пензије)

На територији општине Станари има око 1.000 пензионера, а у регистрованом Удружењу пензионера у Станарима тренутно има 800 чланова. Представници Удружења пензионера истакли су потребу за добијањем просторија у којима би могли да се окупљају и организују. Удружење помаже пензионерима и материјално и финансијски.

Расположиви подаци о стању тржишта рада на подручју општине Станари не омогућавају квалитетну анализу стања на тржишту рада. Различити извори података дају различите информације о броју запослених и незапослених лица на подручју општине Станари.

На основу ових непотпуних података могуће је закључити да тржиште рада општине Станари карактерише висока стопа незапослености и ниска стопа економске активности становништва. То је вјероватно посљедица неразвијене економије општине Станари и великог броја становника који егзистенцију обезбеђују пољопривредном производњом и повременим неформалним запослењима.

Највећи број незапослених чине радници без квалификација, квалификовани радници и радници са средњом стручном спремом. Постојећа структура економије општине Станари не пружа велике могућности запошљавања за ове три групе незапослених. Више од половине незапослених чине млади и лица старија од 50 година.

Потребно је учинити додатне напоре и активним мјерама активирати велики број економски неактивних лица и њихово поновно интегрисање са тржиштем рада. То се односи и на незапослена лица старија од 50 година која ће без помоћи са стране веома тешко пронаћи ново запослење.

Великом броју незапослених младих такође је потребно обезбиједити укључивање у тржиште рада и стицање радног искуства.

1.6. Преглед стања и кретања у области друштвеног развоја

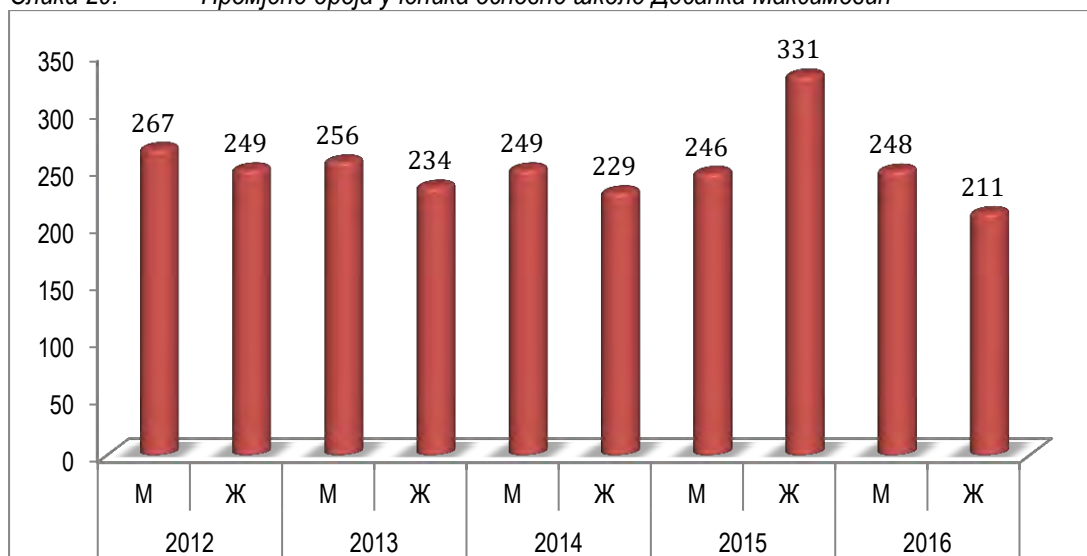
1.6.1. Образовање

На подручју општине Станари не постоје предшколске установе.

Прва основна школа на подручју општине Станари је изграђена и почела са радом 1892. године. Године 1926. изграђене су двије школске зграде у Станарима и у Тедином Хану.

Данашња школа „Десанка Максимовић“ изграђена је 1960. године и проширена 1974. године, због великог повећања броја ученика. Поред централне, Основне школе „Десанка Максимовић“, у функцији је још 9 подручних основних школа. У свих 10 основних школа у функцији је укупно 30 учионица.

Слика 29. Промјене броја ученика основне школе Десанка Максимовић

Извор: општина Станари

На подручју општине Станари, у 2015. години било је укупно 464 ученика. У 2016. години дошло је до смањења укупног броја ученика, те је укупан број ученика износио 459.

Од укупног броја ученика, њих 304 је похађало централну школу у Станарима, 46 ученика деветоразредну школу Брестову Доњем, а 166 ученика је похађало подручне петоразредне школе у Церовици (32 ученика), Остружњи Доњој (26 ученика), Јелањској (18 ученика) Цвртковцима (33 ученика), Радњи Доњој (5 ученика), Тедином Хану (19 ученика), Осредку (8 ученика), Драгаловцима (15 ученика), и Брестову Горњем (19 ученика).

Величина разреда се креће од 5 до 23 ученика и школски објекти су опремљени потребном инфраструктуром. Једини уочени недостатак је неприлагођеност објеката за физички приступ дјеци са посебним потребама.

На подручју општине Станари у 2016. години је било запослено 56 учитеља и наставника у основном образовању. Од тог броја, 23 су мушкарци и 33 жене.

У последње двије године, од оснивања општине Станари, ситуација у школству се значајно поправила. Централна и подручне школе су опремљене рачунарском и канцеларијском опремом, а општина финансира трошкове превоза за све ђаке.

Како тренутно не постоји средња школа, постоје планови да се у сарадњи са неком средњом школом из окружења отвори неколико одјељења са струкама, које су складу са потребама општине Станари.

1.6.2. Култура и спорт

Јавна установа за спорт и туризам општине Станари обавља сљедеће дјелатности:

- рад спортских објеката,
- фитнес центри,
- организација састанака и пословних сајмова,
- дјелатност путничких агенција,
- услужне дјелатности у копненом саобраћају,
- услужне дјелатности у воденом саобраћају,
- хотели и сличан смјештај,
- одмаралишта и остали смјештај за краћи одмор.

Јавна установа за спорт и туризам општине Станари истиче проблем непостојања спортске дворане коју би користила четири клуба и три спортске секције спортских клубова из Добоја.

Центар за културу општине Станари, како још увек нема своје просторије за рад и организовање активности, своје манифестације одржава у „Рудничком ресторану“ који располаже са сто мјеста.

У Станарима дјелује и СКПД „Лазарица“ које има једног стално запосленог радника. СКПД „Лазарица“ броји око 100 чланова подијељених у три групе: фолклорна, музичка и карневалска. Чланови Друштва су углавном млади школског узраста. Не посједују адекватан простор за дјеловање Друштва. Представници Друштва сматрају да је у центру насеља Станари потребно изградити наткривену бину, која би била вишенамјенска. Годишњи буџет организације износи 75.000 КМ.

Поред СКПД „Лазарица“, на подручју насеља Церовица дјелује Културно-умјетничко друштво „Церовица“. КУД „Церовица“ ради у три групе: старија група са око 20 чланова, млађа са око 30 чланова и женска пјевачка група. Пробе се одржавају у подручној школи јер је објекат Дома културе у селу девастиран.

Спортско друштво „Рудар“ Станари – Тренутно је активан само фудбалски клуб са укупно око 60 чланова, од чега за сениорски тим наступа њих 20-так. Наступају у подручној лиги, а као највећи досадашњи успех истичу организацију турнира у малом фудбалу са учешћем екипа из више земаља.

На подручју општине Станари дјелују још и карате и теквондо клуб.

Већина спортских и културних друштава истичу недостатак одговарајућег простора за рад и организовање активности. С тим у вези, општина Станари је покренула пројекат изградње мултифункционалне дворане. Општина Станари је тренутно у процесу откупа земљишта на којем ће бити грађена дворана.

Поред тога, исказана је потреба за доградњом трибина те осветљавањем фудбалског стадиона, како би се тренинзи могли организовати и у вечерњим терминима.

Поред тога, постоји музеј „Гојаковац“ који располаже простором од 140 м².

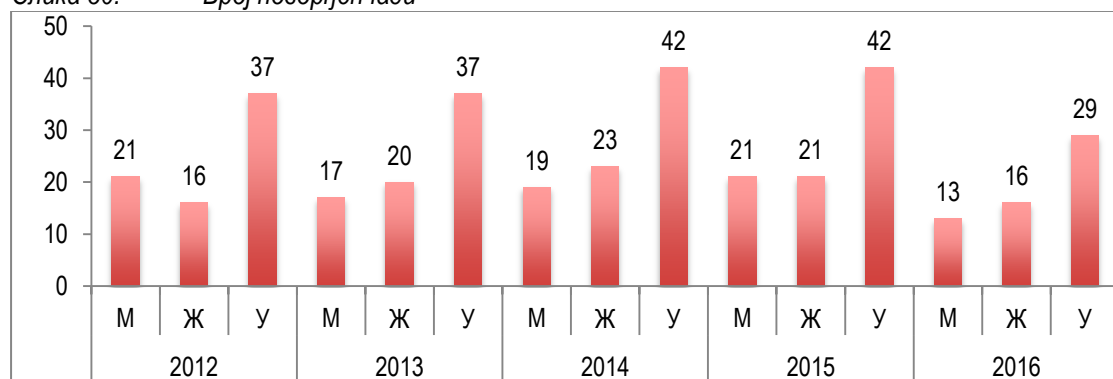

1.6.3. Здравствена и социјална заштита

Од здравствених установа, на подручју општине Станари дјелује ЈЗУ Дом здравља Станари. У ЈЗУ Дом здравља Станари је запослено 12 здравствених радника, од чега су три љекара распоређена у три тима породичне медицине. Осим тимова породичне медицине, у склопу Дома здравља дјелује лабораторијска служба, стоматолошка служба и консултативно-гинеколошка служба. Поред тога, постоје и три теренске амбуланте у Брестову, Љебу и Церовици. На подручју општине Станари раде двије апотеке.

На подручју општине Станари годишње се рађа од 30 до 40 дјеце. Сви породи се обављају уз стручну помоћ медицинског особља.

Слика 30. Број новорђенчади

Најчешћи узрок смрти на подручју општине Станари су болести крвожилног система и туморска обољења.

Табела 23. Број умрлих и врсте обољења

Врста обољења	Број умрлих				
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Болести крвожилног система	25	37	32	17	21
Туморска обољења	7	11	9	9	15
Болести дисајних органа	3	6	1	3	1
Остало	2	5	14	12	17
Укупно	37	59	56	41	54

На подручју општине Станари, у 2016. години је био укупно 301 корисник различитих видова социјалне помоћи. Највећи број корисника, њих 172, прима новчану накнаду за помоћ и његу другог лица. Мјесечни износ те накнаде се креће између 83 КМ и 162 КМ. Друга највећа група корисника социјалне помоћи, њих 92, су лица која су добила једнократну новчану помоћ. Број лица која су примила овај вид помоћи је знатно виши него у 2015. години, када је једнократну помоћ примило свега 14 лица. У 2016. години, износ једнократне новчане помоћи кретао се између 50 КМ и 600 КМ. Сталну новчану помоћ је примало 14 лица, у 2016. години.

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Слика 31. Број корисника социјалне помоћи и видови социјалне помоћи

На подручју општине Станари има укупно петоро дјеце без родитељског старања (3 дјечака и 2 дјевојчице) и 13 дјеце са посебним потребама (4 мушких и 9 женских).

Такође, на подручју општине Станари има укупно 159 особа са инвалидитетом и особа ометених у физичком и психичком развоју.

1.6.4. Становање

На подручју општине Станари има укупно 3.159 станова. Највећи број станова налази се у приватним породичним кућама. На подручју општине Станари има укупно 18 стамбених зграда за колективно становање.

Табела 24. Стамбене јединице

Насељено мјесто	Бр. станова	Бр. домаћинстава	Бр. зграда	Становника
Станари	461	404	11	1 195
Остружња Горња	368	335	3	1 032
Остружња Доња	162	140	1	443
Брестово	391	337	1	908
Церовица	416	376	-	1 187
Цвртковци	210	196	-	625
Радња Доња	140	139	-	401
Љеб	153	151	-	468
Драгаловци	229	104	1	328
Митровићи	98	99	-	280
Рашковци	172	156	1	494
Осредак	195	143	-	360
Јелањска	164	163	-	484
УКУПНО	3 159	2 743	18	8 200

Извор: Анкетни попис 2017.

1.6.7. Цивилна заштита, имовинска и лична безбједност грађана

На подручју општине Станари у 2015. години почињено је 27 кривичних дјела, а у 2016. години укупно 42 кривична дјела. Од укупног број пријављених кривичних дјела само три у 2015. години и два у 2016. години су пријављена кривична дјела по познатом починиоцу. Проценат расвијетљених кривичних дјела је био 66,67% у 2015. години и 77,27% у 2016. години. У периоду 2015 – 2016. године, није било пријављених кривичних дјела у којима су починиоци малољетна лица. У 2016. години, у структури кривичних дјела, 78,57% се односе на имовинске деликте. У 2016. години укупно је поднесено 10 прекршајних пријава.

Када је у питању угроженост становништва поплавама, на подручју општине Станари укупна дужина водотока износи 53,3 km и исти нису уређени. Према тренутним процјенама, поплавама је директно угрожено око 60 становника општине Станари.

На подручју општине Станари регистровано је 21 клизиште, од чега је у 2016. години санирано једно, а укупна инвестиција за ту санацију је износила 1.000 KM. Према процјенама, клизиштима су директно угрожена 4 домаћинства општине Станари.

Када је у питању угроженост становништва општине од заосталих минско-експлозивних средстава, према процјени «MAC»-а око 26,71 ha земљишта је потенцијално контаминирано заосталим минско-експлозивним средствима. Према подацима општине Станари, површине земљишта и локације које су у свакодневној употреби становништва општине нису контаминирани минско-експлозивним средствима. Међутим, током одржавања фокус-групе са удружењима грађана, представници удружења бораца општине Станари истакли су како на дијелу општине и даље постоје подручја контаминирана минско-експлозивним средствима и која директно угрожавају живот и рад одређеног броја становника.

1.6.8. Осјетљиве/рањиве групе становништва

Осим удружења пензионера и борацких удружења, остале рањиве групе нису адекватно идентификоване и о њиховом стању не постоји довољно информација. Због тога не постоје ни одговарајуће мјере којима би се пружила подршка овим групама становника.

Велики број становника општине Станари, поготово старија популација, обезбјеђује основне животне потребе кроз новчану помоћ других чланова породице који су тренутно на привременом раду у иностранству.

Постоји велики број самачких домаћинстава, чији чланови потенцијално могу постати социјално угрожена лица и у стању потребе за неким од видова социјалне помоћи. Готово половина, или тачније, у 347 самачких домаћинстава живе жене.

Представници удружења бораца истичу проблем социјалног статуса бораца, јер се већи дио ове популације налази међу дугорочно незапосленим.

Млади се суочавају са великим бројем проблема, посебно у запошљавању, образовању и учешћу у јавном, културном и политичком животу општине. Не постоје детаљне анализе процјене положаја младих, а посебно о мјерама социјалне подршке и здравствене заштите младих, учешћа у јавном и културном животу заједнице и сл. Потребама младих баве се постојеће образовне установе, културна и спортска друштва.

1.6.9. Цивилно друштво (невладине организације)

Удружења грађана су спортска, културно-умјетничка друштва, борачке организације и удружења пољопривредника и пензионера.

У области спорта, лова и риболова дјелује 5 удружења грађана. У области културе 3 удружења, а у области заштите права борачке популације, 5 удружења. Поред тога, постоји једно удружење пољопривредника и једно удружење пензионера.

Осим борачких и удружења пензионера не постоје удружења грађана која би се бавила промовисањем интереса, заштитом права и унапређењем положаја других рањивих група становништва.

Табела 25. Листа активних организација грађанског друштва на подручју општине

Назив организације	Подручје дјеловања	Број чланова	Број регистрованих запослених	
			М	Ж
УПП "Пољопривредник" Станари	Пољопривреда	око 70	0	1
КБС „Рудар“ Станари	Спорт	55	0	0
Теквондо клуб "Рудар" Станари	Спорт	18	0	0
СД "Рудар" фудбалски клуб	Спорт	око 60	0	0
СКПД "Лазарица"	Култура	око 100	0	0
КУД "Церовица"	Култура	око 40	0	0
Удружење грађана- Цент. за култ. и неформално образовање "Васо Пелагић"	Култура	5	0	0
ЛУ "Срндаћ"	Лов	око 240	1	1
СРД "Шкобаљ" Станари	Риболов	око 50	2	0
Ветерани РС	Права бор.	око 250	0	0
НОР Станари		50	0	0
Општинска борачка организација	Права бор.	987	0	1
Орг.зароб. пог. бор. и нест. цив.				
Удружење логораша	Права бор.	42	0	0
ЗК "Младост" Брестово	Разно	око 200	0	0
Удружење пензионера		око 800	0	0

Извор: Општина Станари

1.7. Стање јавне инфраструктуре и јавних услуга

1.7.1. Стање саобраћајне инфраструктуре⁷

Већину путне мреже општине Станари чине регионални путеви који општину повезују са сусједним општинама и осталим дијеловима Републике Српске и Босне и Херцеговине. Центар општине Станари је удаљен од 76 km од Бања Луке и 175 km од Сарајева. Дио ауто-пута Добој – Бања Лука иде границом између општине Станари и Дервента. Најближи чворови прикључења општине Станари на ауто-пут су чворови Прњавор и Јоховац 2. Ови чворови се налазе на око 30 km од центра мјеста Станари. Покренута је иницијатива директног повезивања/изласка општине Станари на ауто-пут, чиме би се, поред општине Станари, на најбржи начин повезали и дијелови града Добоја, Теслића и дијелови мјеста општине Тешањ. Планом парцелизације ауто-пута Добој – Бања Лука, усвојеним од стране Народне скупштине Републике Српске, 22.06.2016. године, општина Станари ће бити повезана планском петљом, чија локација није на подручју општине Станари. Да би се обезбидио квалитетан прикључак општине Станари на ауто-пут, потребно је реконструисати постојећу саобраћајницу, тренутно категоризовану као локални пут у пут од општег значаја. Потребно је провести припремне активности и израдити техничку документацију.

Главне саобраћајнице на подручју општине Станари су регионални пут Добој – Прњавор Р-474а дужине 9.13 km, Прњавор – Јелах Р- 474 дужине 19.5 km и Тедин Хан – Теслић Р-473 у дужини од 2.1km (дати подаци се односе само на дионице пута кроз општину Станари).

Поред претходно наведених путева, постоји мрежа локалних категорисаних путева у дужини од 101 km и некатегорисаних путева у дужини од 236 km, различите квалитете коловоза (асфалт – 65 km, макадам – 36 km, шљунак туцаник). Укупно има 111 km асфалтираних путева различитих категорија. Путна мрежа се налази у добром стању.

На подручју општине Станари има 1,63 km уређених тротоара.

За редовно одржавање путева у надлежности општине у 2015. години уложено је 160.000 KM, а у 2016. години 420.000 KM. Укупан износ средстава које је општина Станари уложила у 2016. години за одржавање и изградњу локалне путне мреже је 1.003.000 KM. У периоду 2015-2016. година општина Станари је уложила 27.500 KM у одржавање хоризонталне и вертикалне путне сигнализације.

Кроз подручје општине Станари пролази електрификована пруга Бања Лука – Добој. На подручју општине су и четири жељезничке станице: Остружња, Станари, Љеб и Драгаловци. Жељезничка станица Станари има четири колосјека, од чега два за путничке и теретне возове, а два, која су повезана са Рудником, користе се искључиво за теретне возове.

1.7.2. Стање техничке инфраструктуре

Капацитет електроенергетске инфраструктуре на подручју општине Станари је изнад потреба становништва општине. Инсталисана снага постојеће трансформаторске станице Станари од 400/110/X kV задовољава развојне потребе општине Станари којима је предвиђен годишњи пораст оптерећења од 2%.

Међутим, одређени рубни дијелови општине, прикључени на електро-мрежу Прњавора и даље имају проблем са константним и квалитетним снабдјевањем електричном енергијом (Брестово). ТЕ Станари је у значајној мјери смањила укупне губитке у снабдијевању западног дијела Републике Српске електричном енергијом.

Подручје Станара је покривено ТТ мрежом, како домаћинства, тако и индустријски објекти.

⁷ Извор података: Службе општине Станари и документ Просторни план општине Станари 2015-2035. (документациона основа); Института за грађевинарство "ИГ" Бања Лука; новембар 2016. године.

Постоје двије централе на подручју општине Станари, од којих је једна дигитална АТЦ са 1.440 бројева и друга аналогна АТЦ са 900 бројева, али и аналогна АТЦ са 240 бројева у селу Драгаловци. Подручје општине је повезано оптичким и ТК кабловима.

1.7.3. Стање комуналне инфраструктуре и услуга

На подручју општине Станари не постоји канализациона мрежа. Свих 2.743 домаћинства користи или индивидуалне септичке јаме, или то неконтролисано пуштају у каналску мрежу.

Водоснабдијевање

Укупна дужина изграђене општинске водовне мреже на подручју општине Станари износи 45 km. На општинску водоводну мрежу прикључено је 847 домаћинства. Проценат наплате услуге водоснабдијевања од домаћинства прикључених на општинску водоводну мрежу износи 60%. Цијена кубног метра воде износи 0,7 KM за домаћинства и 1,7 KM за привредне субјекте.

Осталих 1.896 домаћинства користе властите бунаре као извор питке и техничке воде, тако да на подручју општине Станари само 33,36% домаћинства има приступ квалитетном и контролисаном снабдјевању питком водом.

Због дотрајалости општинске водоводне мреже, губици воде се крећу између 50% и 70%. У последњем периоду, у водоводну мрежу је инвестирано 1,7 милиона KM.

Јавном расвјетом је покривено око 10% становништва општине Станари. У периоду 2015-2016. године, општина Станари је уложила укупно 84.500 KM у одржавање и изградњу јавне расвјете.

1.8. Стање животне средине

1.8.1. Стање квалитете ваздуха⁸

Тренутно не постоји мониторинг квалитета ваздуха на територији општине Станари. Ово подручје је потребно ускладити са постојећим законским оквиром Републике Српске⁹.

Главни загађивачи на подручју општине Станари су термоелектрана и површински копови. Компанија „ЕФТ“, која управља постројењима термоелектране и површинским коповима, посједује еколошку дозволу.

У ТЕ Станари је уграђен CEMS (Continuous Emission Monitoring System) - систем за континуирани мониторинг емисија у ваздух.^[1]

Решењем Министарства просторног уређења, грађевинарства и екологије Републике Српске о ванредној ревизији еколошке дозволе, број 15-96-70/08, од 19.04.2013. године, издатом 27.07.2015. године прописане су граничне вриједности за:

- Чврсте честице - 30 мг/Нм³ ^[1]
- Сумпордиоксид - 200 мг/Нм³ и ^[1]
- Азотних оксида - 200 мг/Нм³ ^[1]

На подручју општине Станари не постоји стално мјерење квалитета ваздуха и једини доступни резултати су они добијени мјерењима вршеним за потребе Рудника Станари и ТЕ Станари. Наведена мјерења обављена су у зони утицаја Термоелектране Станари.

Извршена су мјерења концентрација релевантних показатеља квалитета ваздуха, што је укључивало: мјерење емисионих концентрација SO₂, CO, CO₂, NO₂, NO, CH₄ и количине укупних лебдећих честица. Истовремено вршена су и мјерења микрометеоролошких параметара: брзине и смјера вјетра, температуре и релативне влажности ваздуха.

Добијени резултати мјерених полутаната не прелазе граничне, нити циљане вриједности, дефинисане Правилником о граничним вриједностима квалитета ваздуха.

На основу брзине и смјера вјетра, те добијених праваца распрострањања појединих полутаната, нису регистрована већа загађења околних насеља.

Према процјенама, у 2016. години је било 236 обољелих лица чија се обољења могу повезати са квалитетом ваздуха.

1.8.2. Стање кориштења и заштите водних ресурса

Начин кориштења и заштите вода на подручју општине Станари је потребно ускладити са важећом законским прописима и подзаконским актима Републике Српске¹⁰.

Анализом резултата испитивања органског и фекалног оптерећења профила, закључено је да се квалитет вода кретао у границама II, односно III и IV категорије водотока. Укупно је урађено 40 бактериолошких анализа квалитета вода. Највећи број мјерења, 22 (55 %) дефинисан је

⁸ Извор: Извјештај о стратешкој процјени утицаја на животну средину Просторног плана општине Станари 2015-2035 (нацрт Извјештаја); Институт за грађевинарство „ИГ“ Бања Лука; Април 2017. године

⁹ Закон о заштити животне средине Републике Српске (Службени гласник РС бр. 71/12), Закон о заштити ваздуха (Службени гласник РС бр. 124/12); Уредба о условима за мониторинг квалитета ваздуха (Службени гласник РС бр. 124/12).

¹⁰ Закон о водама (Службени гласник РС бр. 50/06); Правилник о условима испуштања отпадних овда у јавну канализацију (Службени гласни РС бр. 44/01)

границама II класе водотока, 13 мјерења (32,25 %) у III класи квалитета, док је 5 мјерења (12,5 %) у IV класи водотока. На основу микробиолошких показатеља органског и фекалног загађења, може се закључити да је најоптерећенији водоток у сливу ријеке Укрине и ријеке Радње.¹¹

Водостаји ријека Укринa, Радња, Остружња и Илова и њихових притока промјењиве су величине и зависе од годишњих доба, односно количине падавина. Код великих водостаја долази до изливања појединих ријека и плављења.

Воде друге категорије су означене као воде са ДОБРИМ СТАТУСОМ.

Биолошки елементи таквих вода су такви да вриједности елемената биолошког квалитета врло мало одступају од непоремећених услова, као посљедица људских активности; постоји блага промјена састава и абунданце таксона фитопланктона, макрофита и фитобентоса, као и фауне бентичких бескичмењака, зоопланктона и риба у односу на тип специфичне заједнице; промјене не указују на убрзан раст алги, макрофита и фитобентоса, као резултат неповољног поремећаја равнотеже организама у водотоку или физичко-хемијском квалитету воде и седимента; може се појавити слабо повећање фреквенције и интензитета цвјетања тип-специфичног планктона; однос поремећаја осјетљивих према неосјетљивим таксонима и ниво диверзитета бескичмењака показује благо одступање од нивоа специфичног типа; под антропогеним утицајем на хидроморфолошке и физичко-хемијске елементе старосна структура рибље заједнице показује знаке поремећаја и у неким случајевима и одсуство репродукције и развоја појединих врста, као и изостанак неких старосних група. Сви хидроморфолошки елементи конзистентни су са достигнутим вриједностима елемената биолошког квалитета.

Физичко-хемијски елементи таквих вода су такви да температура, рН, алкалитет, кисеоник, садржај укупних минералних материја и садржај нутријената не прелазе граничне вриједности дијапазона који обезбеђује функционисање тип-специфичног екосистема и постизање вриједности наведене за елементе биолошког система.¹²

Водоводном мрежом покривени су само дијелови општине Станари, тачније дијелови МЗ: Рудничко Насеље, Остружња Доња, Рашковци и Станари. Из овог система водом се снабдијева око 450 корисника.

Системи за дистрибуцију воде су дотрајали и због тога се јављају велики губици. Такође, велики проблем представља непостојање пројектне документације, као и велики број илегалних корисника. Остатак становништва општине Станари за водоснабдијевање користи локалне изворе и бунаре. Индустијски и привредни капацитети технолошку воду обезбеђују из властитих водовода¹³.

На територији општине Станари не постоји изграђена канализациона мрежа. Тренутно око 40% становништва користи индивидуалне септичке јаме које се повремено празне и садржај се одвози на непознате локације, док око 60% становништва врши директну одводњу отпадних вода у рјечицу Остружња¹⁴.

¹¹ Извор: Извјештај о стратешкој процјени утицаја на животну средину просторног плана општине Станари 2015-2035 (нацрт извјештаја); Институт за грађевинарство ИГ Бања Лука; Април 2017. године

¹² Ибид.

¹³ Ибид.

¹⁴ Ибид.

Један од приоритетних проблема општине Станари је обезбјеђење квалитетног водоснабдијевања становништва. Упркос постојању великог броја водотока и квалитетних изворишта воде, мрежа водоснабдијевања становништва није довољно развијена.

Први проблем заштите водних ресурса на подручју општине Станари односи се на неадекватну инфраструктуру водоснабдијевања, без јединственог централног водоводног система и са великим бројем локалних водовода над којима не постоји јединствен систем мониторинга и испитивања квалитете воде на јавним извориштима. Проблем постојећих водоводних система су и велики губици у дистрибутивној мрежи, који се крећу између 50 - 70%.

Други проблем односи се на непостојање канализационе мреже и система и уређаја за пречишћавање комуналних и индустријских отпадних вода и непостојање система одводње оборинских вода у свим насељеним подручјима. Индустријске отпадне воде се разликују по нивоу токсичности, агресивности и органској разградљивости¹.

Трећи проблем односи се на потребу заштите постојећих водозахвата формирањем заштитних зона.

1.8.3. Стање земљишта (кориштење, заштита и управљање)

Када је у питању кориштење земљишта, према подацима из 2016. године, на подручју општине Станари је, због рудних копова, саобраћајница, индустријских погона, изградње стамбених објеката, физички изгубљено око 35% простора општине Станари. Поред тога, при кориштењу земљишта посебну пажњу треба посветити контроли употребе пестицида и начину кориштења и употребе нафте и нафтних деривата.

Када је у питању заштита вода, рјешавање претходно наведених проблема везаних за систем канализације, испуштање и пречишћавање комуналних и индустријских вода, те контрола и изградња система за оборинске воде ће ријешити и овај дио проблема заштите земљишта.

У склопу пројекта педолошке анализе пољопривредног земљишта за потребе породичних пољопривредних газдинстава у Републици Српској у 2014. години, извршена је анализа узорака земљишта са подручја добојске регије. Узорци су узимани из ораничног слоја 0-30 cm за ратарске и повртарске биљне врсте, а за воће са дубине 0-40 cm.

За испитивање контроле плодности узети су сљедећи параметри: реакција земљишта (pH), количина физиолошки активног фосфора, количина физиолошки активног калијума и количина хумуса.

На основу резултата испитаних параметара плодности констатовано је да доминирају кисела земљишта; са аспекта активне киселости 74% испитиваних парцела је погодно за пољопривредну производњу. Садржај хумуса је низак код 72% испитаних узорака, док је са добрим садржајем хумуса само 75 узорака земљишта.

Садржај лако приступачног фосфора је низак у 70%, док је садржај лако приступачног калијума низак у 16% испитаних узорака.¹⁵

На основу добијених резултата може се закључити да су на овом подручју, за постизање добрих приноса, основни лимитирајући фактори киселост, низак садржај хумуса и низак садржај лакоприступачних облика фосфора.

Земљишта настала као последица површинске експлоатације минералних сировина (угља) у саставу рударског басена Станари припадају класи техногених земљишта, тј. представљају јаловински материјал који подлијеже процесу рекултивације. Настале површине се јављају у виду

¹⁵ Извор: Извјештај о стратешкој процјени утицаја на животну средину просторног плана општине Станари 2015-2035 (нацрт извјештаја); Институт за грађевинарство ИГ Бања Лука; Април 2017. године.

откопаних угљених ревира и формианих одлагалишта откривке (јаловине). Рекултивација техногених земљишта представља вишегодишњи процес санације и ревитализације примјеном скупа различитих мјера, са главним циљем који омогућава одрживо управљање над тим површинама.

Површине за рекултивацију, дате досадашњим пројектним рјешењима, обрађују локације техногених земљишта у два угљена ревира:

- Површински коп „Рашковац“, у сјеверном дијелу лежишта угља Станари и
- Површински коп „Остружња“, у јужном дијелу лежишта угља Станари.

Осим директних површина за рекултивацију насталих одлагањем откривке, уређују се и површине индустријског круга, транспортних путева, зоне уз границу експлоатационог поља и сл. Динамика провођења рекултивације је у директној зависности од завршетка рударских радова на појединим локацијама¹⁶.

1.8.4. Стање шумских екосистема¹⁷

Шумска вегетација подручја општине Станари је представљена са 5 вегетационих типова:

- шуме букве (fagetum montanum),
- шуме китњака и обичног граба (querco carpinetum),
- шуме лужњака и обичног граба (carpino betuli-quercetum roboris incl. genist elatae-quercetum roboris),
- шуме китњака и цера (quercetum petraeae-cerris),
- шуме китњака (quercetum petraeae montanum).

Шуме високе заштитне вриједности су идентификоване на подручјима општине Станари, наведене у табели бр. 22.

Табела 26. Преглед подручја идентификованих као шуме високе заштитне вриједности

Категорија	Одјел	Назив објекта	ha
V3B-4a-шуме важне за водене токове	71		3,14
V3B-4a- шуме важне за водене токове	73	Пајковача	3,14
V3B-4a- шуме важне за водене токове	76		3,14
V3B-1a-заштићена подручја			4,40
V3B-1a- заштићена подручја	78/1		0,60
V3B-4a- шуме важне за водене токове	78/2		3,14
V3B-1a- заштићена подручја	79		5,40
V3B-4a- шуме важне за водене токове	80	Дуга коса	3,14
V3B-4a- шуме важне за водене токове	83	Бадањ	3,14
V3B-4a- шуме важне за водене токове	86		3,14
V3B-4a- шуме важне за водене токове			3,14
V3B-4a- шуме важне за водене токове	92	Јасеник	3,14
V3B-4a- шуме важне за водене токове	93		3,14
Σ V3B-1a- заштићена подручја			10,20
Σ V3B-4a- шуме важне за водене токове			31,40
Σ			41,60

Извор података: Шуме Републике Српске, а.д. Соколац

1.8.5. Управљање отпадом

Према информацијама и подацима добијеним од општинских служби, свих 13 мјесних заједница

¹⁶ Извор: Преузето из: Извјештај о стратешкој процјени утицаја на животну средину просторног плана општине Станари 2015-2035 (нацрт извјештаја); Институт за грађевинарство ИГ Бања Лука; Април 2017. године

¹⁷ Извор: Преузето из: Извјештај о стратешкој процјени утицаја на животну средину просторног плана општине Станари 2015-2035 (нацрт извјештаја); Институт за грађевинарство ИГ Бања Лука; Април 2017. године

општине Станари је покривено организованим одвозом отпада. Отпад који производе домаћинства, односи се на комунални отпад, тј. храну, баштенски отпад, папир, конзерве, флаше, пластичне кесе.

Анализе прикупљања и стања количина комуналног отпада указују да се из одређеног броја насеља не врши организовано прикупљање комуналног отпада, док из других насеља се врши дјелимично прикупљање комуналног отпада. На годишњем нивоу се прикупи 470 тона отпада који се адекватно одлаже. Ако се количина укупно прикупљеног отпада подијели са процијењеним бројем становника добије се око 60 kg отпада по становнику на подручју општине Станари, што је вишеструко мање од просјека у Босни и Херцеговини који износи око 340 kg отпада по становнику на годишњем нивоу. Ово указује на то да тренутни систем организованог прикупљања отпада не покрива све становнике општине Станари и да је максимално трећина становништва покривена организованим одвозом отпада. Тренутно постоје дивље депоније на јаловишту рудника.

Прикупљање свих врста и категорија отпада се врши у складу са планом управљања отпадом и важећим прописима. Склопљени су уговори са овлашћеним организацијама за поједине категорије отпада: комунални отпад (а.д. "Прогрес" Добој); опасни отпад (а.д. "Чистоћа" Бањалука), рабљена уља (Рафинерија уља Модрича).

Одлагање COS-а (чврстих остатака сагоријевања) из ТЕ врши се у складу са пројектом одлагања у припремљену и изграђену депонију (касету), годишња количина цца 226.000 тона, локација касете је сјевероисточно од ТЕ, на исцрпљеном дијелу ПК "Драгаловци".¹⁸

Осим одлагања на санитарној депонији, не постоје никакве друге врсте третмана чврстог отпада (биолошки, термички, механички), којима би се смањио волумен одлагалишта и негативан утицај на животну средину због одлагања необрађеног отпада.

Опасни отпад који настаје у медицинским установама, индустрији и домаћинствима се збрињава само дјелимично, а остали незбринут дио завршава на депонији заједно са комуналним отпадом. Тренутно се опасни отпад не збрињава на адекватан начин због немогућности одговарајућег третмана истог (спаљивањем, неутралисањем, итд) и, из тог разлога, неопходно је унаприједити управљање опасним отпадом.¹⁹

На подручју општине постављено је 98 контејнера за организовано прикупљање отпада, а прикупљање отпада се врши 2-3 пута седмично. Потребно је поступно уводити систем одвојеног одвајања отпада по основним групама отпада. Ако се у обзир узме да за организовано прикупљање отпада при одвојеном одлагању отпада по основним групама отпада (папир, стакло, метал, пластика) треба поставити између 30 до 50 контејнера на 1.000 становника, на подручју општине Станари би био потребно повећати број контејнера на 300.

Такође, због удаљености регионалне депоније и економичности транспорта прикупљеног отпада, према препорукама из документа Просторни план општине Станари, предложено је формирање претоварне станице у планираној индустријској зони општине Станари.

Проблеми у подручју управљања отпадом се односе на непокривеност или дјелимичну покривеност одређеног броја насељених мјеста организованим прикупљањем отпада, стварање дивљих депонија, неадекватна обрада и одлагање медицинског отпада, и скуп транспорт до регионалне депоније.

Потребно је унаприједити ефикасност система управљања отпадом, повећати стопу покривености домаћинстава организованим прикупљањем отпада, ријешити проблем одлагања медицинског отпада, ријешити проблем дивљих депонија и изградити претоварну станицу ради повећања економичности транспорта отпада до регионалне депоније.

¹⁸ Извор: Извјештај о стратешкој процјени утицаја на животну средину Просторног плана општине Станари 2015-2035 (нацрт Извјештаја); Институт за грађевинарство „ИГ“ Бања Лука; Април 2017. године

¹⁹ Ибид.

1.8.6. Управљање простором и човјековом околином, стање градског зеленила

Јавне градске озелењене површине одржава надлежно комунално предузеће, међутим периодично и селективно. На подручју општине Станари постоји укупно 4.183 м² уређених парковских површина. У 2016. години, из буџета општине Станари издвојено је укупно 2.000 КМ на одржавање и уређивање парковских површина.

1.8.7. Заштита природног (посебно биодиверзитета) и културно-историјског наслеђа

Правилник, којим се прописују критеријуми за издвајање угрожених, ријетких и осјетљивих станишта и типова станишта од посебног значаја за очување, предвиђен је Законом о заштити природе, још није донесен. Република Српска нема Црвену листу којом се утврђује списак угрожених дивљих врста, распоређених по категоријама угрожености, као ни Црвену књигу угрожених дивљих врста и станишта, која садржи детаљне податке о основним карактеристикама врсте, о степену њене угрожености, факторима угрожавања, као и приједлоге мјера за заштиту саме врсте. Увидом у Регистар заштићених природних добара, констатовано је да на подручју општине Станари нема заштићених природних вриједности.

У ширем окружењу нема посебно заштићених природних добара о којима би се посебно морало водити рачуна, због постојеће Термоелектране, Рудника и пратећих објеката, или би требало процјењивати утицај на њих током редовног рада и удесних ситуација. Заштићена природна добра су толико удаљена да нема потребе детаљно описивати и разматрати евентуалне негативне утицаје.

1.8.8. Утицај локалне економије на животну средину

У неразвијеној локалној економији, највећим дјелом ослоњеној на Рудник и Термоелектрану, та два субјекта имају и највећи негативни утицај на стање животне средине у општини Станари. Негативни утицај огледа се у загађењу ваздуха, вода и претварања великог дјела укупне површине општине Станари у експлоатационо земљиште за интензивну експлоатацију угља (35% укупне површине општине Станари).

Не постоје константно прикупљани подаци о емисији загађујућих једињења димних гасова Термоелектране Станари, те концентрацији честица у димним гасовима и емисији SO_2 и NO_x .

1.8.9. Утицај стања животне средине на јавно здравље

Према процјенама, у 2016. години је било 236 обољелих лица чија се обољења могу повезати са квалитетом ваздуха. Не постоје друге информације о утицају стања животне средине на јавно здравље становника општине Станари.

Табела 27. *Процјењени број обољелих лица услед загађења ваздуха*

2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
173	278	468	273	236

Извор: Општина Станари

Главни приоритети у подручју заштите животне средине и природних ресурса општине Станари су:

- санација и рекултивација деградираног земљишта насталих експлоатацијом угља,
- изградња канализационог система и система одводње отпадних вода и њиховог пречишћавања и каналисање оборинских вода,
- заштитити постојећа и планирана изворишта воде (водозаштитне зоне);
- санација свих постојећих дивљих депонија и успоставити ефикасан и економичан систем одвоза отпада на регионалну депонију,
- повећање покривености становништва организованим одвозом комуналног отпада,
- увођење система рециклаже отпада,
- обезбиједити адекватну обраду и одлагање медицинског отпада,
- смањити кориштење фосилних горива са високим садржајем загађујућих материја,
- успоставити систем праћења и контроле загађења ваздуха насталим радом ТЕ Станари саобраћајем, и осталих извора загађења,
- обезбиједити заштиту шума и вегетације од сјече у подручјима дефинисаним Просторним планом општине Станари,
- заштитити најплодније пољопривредно земљиште од пренамјене и кориштења у друге сврхе,
- израда катастра загађивања животне средине на подручју општине, као основу за успостављање еколошког информационог система и система мониторинга животне средине,
- обезбиједити да нови инвестициони пројекти и објекти задовољавају ниво квалитета заштите животне средине и природних ресурса према одговарајућим стандардима и прописаним нормама.

1.9. Локална самоуправа

Структуру општине чини Скупштина општине, као законодавни орган и начелник општине, као извршни орган општине Станари. У надлежности Скупштине општине је доношење и усвајање Статута општине, Буџета, одлука и других општих аката општине, те усвајање планова, програма развоја и стратегија, и других аката из надлежности Скупштине. Начелник општине носилац је извршне власти у општини, руководи Општинском управом и одговоран је за њен рад. Начелник општине предлаже одлуке и друге опште акте које усваја Скупштина, извршава акте и друге прописе, те спроводи локалну политику и извршава одлуке и друге акте Скупштине општине.

1.9.1. Стање административних услуга локалне самоуправе

Управа општине Станари организована је у 3 одјељења, и то: Одјељење за општу управу, Одјељење за привреду и финансије и Одјељење за просторно уређење, стамбено-комуналне послове и екологију. Од укупно 42 радна мјеста, дефинисаних систематизацијом радних мјеста, попуњено је 35. Од 35 запоселних, 20 има високу стручну спрему, а 15 средњу стручну спрему. Од укупног броја запослених 19 су мушкарци, а 16 жене.

Табела 28. Преглед радних мјеста у општинској администрацији

Назив радног мјеста	Потребна стр. спр.	Стручна спрема / занимање садашњег запосленика	Пол (М/Ж)
Одјељење за општу управу			
Начелник одјељења	ВСС	Мастер правник	М
Секретар Скупштине општине	ВСС	Дипломирани правник	Ж
Самостални стручни сарадник за управно-правне послове, персоналне послове и пружање правне помоћи	ВСС	Дипломирани правник	М
Стручни сарадник – матичар, овјера потписа и рукописа	ССС	Екон. техн, Гимназија, Упр. техн.	2 Ж, М
Стручни сарадник за протокол и архиву	ССС	Пословно-правни техничар	Ж
Самостални стручни сарадник за борачко-инв. заштиту	ССС	Дипломирани правник	М
Самостални стручни сарадник за послове ЦЗ	ССС	Дипл. инг. саобраћаја	М
Самостални стручни сарадник за односе са јавношћу	ВСС	Проф. српског језика и књиж.	Ж
Стручни сарадник за послове инфопулта	ВСС	Правни техничар	М
Сам. стр. сар. за послове социјалне и дјечије заштите	ВСС	Дипломирани социјални радник	Ж
Сам. стр. сар. за управно правне послове из области социјалне, породичне и дјечије заштите	ВСС	Дипломирани правник за безбједност и криминалистику	М
Старешина добровољне ватрогасне јединице	ВСС	Дипл. инг. машинства	М
Замјеник старјешине Добровољне ватрогасне јед.	ВСС	Магистар техничких наука	М
Ватрогасац вођа смјене	ССС	4 запослена	М
Ватрогасац возач	ССС	2 запослена	М
Евидентичар за ватрогасну опрему	ССС	Техничар жељ. саобраћаја	Ж
Одјељење за привреду и финансије			
Начелник одјељења	ВСС	Дипл. инг. електротехнике	М
Сам. стр. сар. за привреду, планирање и предузетништво	ВСС	Дипломирани економиста	Ж
Сам. стручни сарадник за пољопривреду и развој села	ВСС	Дипл. инг. пољопривреде	Ж
Стручни сарадник за ликвидатуру, плаћање и обрачун личних примања и благајничке послове	ССС	Економски техничар	Ж
Самостални стручни сарадник за трезор	ВСС	Дипломирани економиста (2)	Ж
Самостални стручни сарадник за јавне набавке	ВСС	Дипломирани економиста	М
Чистачица	ССС	Књиговођа	Ж
Одјељење за просторно уређење, стамбено-комуналне послове и екологију			
Начелник одјељења	ВСС		
Сам. стр. сар. за имовинско-правне посл. и заст. општине	ВСС	Дипломирани правник	Ж
Одсјек за просторно уређење, грађење и документацију			
Сам. стр. сарадник за просторно планирање, грађење, употребне и грађевинске дозволе	ВСС		
Стр. сарадник за урбанизам, геодетске и теренске послове	ССС		
Одсјек за стамбено-комуналне послове и екологију			
Самостални стручни сарадник за комуналне накнаде, комуналне послове и екологију	ВСС	Магистар екологије	Ж

Самостални стручни сарадник за комуналну инфраструктуру и послове саобраћаја	ВСС	Мастер саобраћаја – телекомуникације	Ж
Самостални стручни сарадник за уређење грађевинског земљишта и путеве	ВСС	Дипл. инг. саобраћаја	Ж
Тржишни инспектор	ВСС		
Комунални полицајац	ВСС	Дипл. инг. саобраћаја	М

У циљу достизања ефикасне и ефективне јавне управе, општина Станари је у 2015. години у техничко опремање и информатизацију уложила 547,208 КМ. У 2016. години уложено је додатних 216,202 КМ. У општинској администрацији има 41 рачунар. У обуку запослених у општинској администрацији уложено је 3,284 КМ.

У 2015. години, општинска администрација ријешила је 94.1% од 2.259 запримљених предмета. Проценат ријешених предмета у 2016. години је већи и износи 97.63% од укупно 4.580 ријешених предмета.

Табела 29. Општинске административне услуге

	2015.	2016.
Број предмета	2.259	4.580
% ријешених предмета	94.1	97.63
% пренесених предмета	5.9	2.37

Извор: Општина Станари

1.9.2. Стање просторно-планске документације

Нови Просторни план општине Станари је у фази израде и приједлог Просторног плана општине Станари 2015-2035. (документациона основа) урађен је од стране Института за грађевинарство "ИГ" Бања Лука, новембра 2016. године.

Просторним планом предвиђа се уравнотежен територијални развој, односно модел концентрисане дисперзије развоја, са фокусом на даљи развој центра - агломерације са паралелним развојем осталих насеља.

Урбано подручје општине обухвата 3,5%, или 571,9 ха укупне површине општине Станари. Од укупно 14 насеља општине Станари, само 6 насеља имају урбане функционалне цјелине.

Просторним планом дефинисан је даљи развој потеза Станари-Рашковци-Остружња Доња, као центра-агломерације општине Станари.

Просторни план општине Станари јасно дефинише приоритете развоја општине у подручјима развоја индустрије, туризма, рударства и енергетике, водопривреде, пољопривреде, шумарства, саобраћаја, и заштите животне средине.

Просторним планом се елиминишу или значајно отклањају сљедећи негативни утицаји на развој општине Станари:

- неконтролисана и непланска градња и деградација урбаних, пејзажних и природних вриједности насеља,
- неконтролисана експлоатација природних ресурса,
- потенцијално загађивања изворишта водоснабдијевања,
- неадекватне, неравномјерне и недовољне инфраструктурне опремљености,
- нерационално кориштење необновљивих и тешко обновљивих природних ресурса,
- перманентно и акцидентно загађивање вода (подземних и површинских), земљишта и ваздуха,
- деградација природних ресурса.

Просторни план општине Станари предвиђа даље смањење пољопривредног земљишта за 2.64% у планском периоду до 2035. године. Просторни план такође предвиђа смањење подручја

под шумама, за 0,76% до краја 2035. године. Планом су издвојена урбана подручја, али План не дефинише намјену издвојених урбаних подручја. Површина издвојених урбаних подручја износи 571,91 ha. Намјена издвојених урбаних подручја ће бити дефинисана урбанистички планом (само за подручје Станари) и регулационим плановима (за остала урбана подручја) општине.

Табела 30. Намјена простора и површина земљишта општине Станари²⁰

Намјене простора и површина земљишта	Површина (ha)	% укупне површине општине
Изграђене постојеће површине	598,73	3,17
Индустријска зона – термоелектрана	40,697	0,25
Индустријска зона – сепарација	8,155	0,05
Производно-пословна зона Станари	5,45	0,03
Производно-пословна зона Јелањска	34,07	0,21
Укупно грађевинско земљиште	598,73	3,73
Урбано подручје насеља Станари	126,67	0,78
Урбано подручје осталих насељених мјеста	445,24	2,76
Урбано подручје насеља Станари – неизграђени дио	108,04	0,67
Урбано подручје осталих насељених мјеста – неизграђени дио	401,52	2,49
Урбана подручја – неизграђени дио	509,56	3,16
Гробља	4,94	0,03
Површине предвиђене за рекултивацију	15,835	0,098
Активни површински коп	390,661	2,42
Површинско одлагалиште	79,227	0,49
Укупно неплодно земљиште	490,66	3,04
Укупне пољопривредне површине	6084,66	37,8
Укупне шумске површине	8411,89	52,26
Водне површине	0,55	0,003

1.9.4. Анализа буџета

На основу Закона о буџетском систему Републике Српске, Закона о локалној управи и самоуправи, Статута општине Станари, Скупштина општине Станари доноси Одлуку о усвајању Буџета и Одлуку о извршењу Буџета, којима се утврђује висина Буџета и намјенско трошење прихода у календарској години.

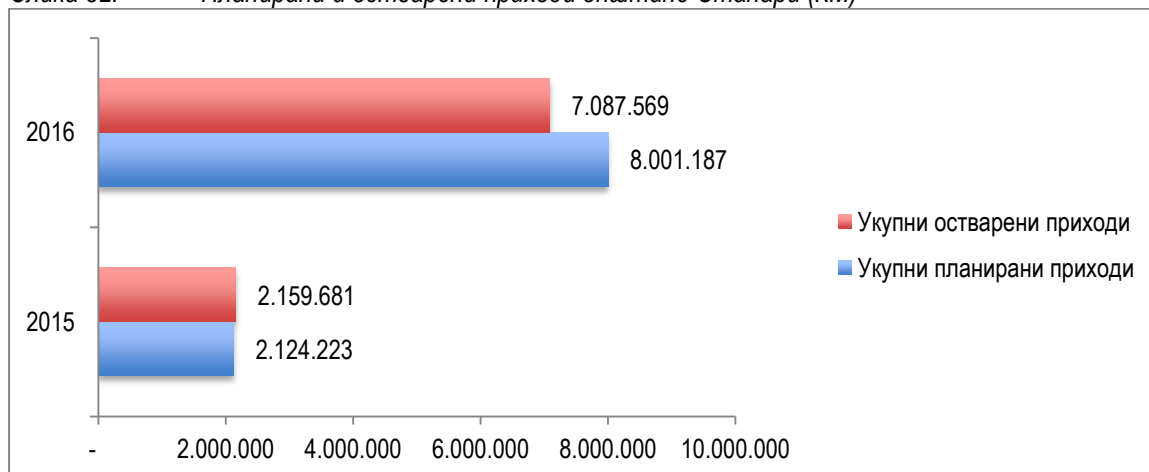
Општина Станари свој рад финансира из редовних прихода, грантова, трансфера и, по потреби, из кредитних средстава.

Укупно остварени приходи општине Станари у 2016. години износили су 7.987.569 KM, или 88,6% од укупних планираних прихода.

²⁰ Просторни план општине Станари 2015-2035. (документациона основа); Института за грађевинарство "ИГ" Бања Лука; новембар 2016. године

Слика 32. Планирани и остварени приходи општине Станари (КМ)

Извор: Општина Станари

1.9.4.1. Преглед учешћа пореских и непореских прихода у укупном буџету

Структура прихода општине Станари у 2016. години се значајно промијенила у односу на 2015. годину. Док су у 2015. години порески приходи били главни извор финансирања буџета са процентом од 59%, у 2016. години проценат пореских прихода се смањило на 26%, а главни извор финансирања буџета постају непорески приходи са процентом од 72%.

Слика 33. Учешће појединих врста прихода у укупним приходима општине Станари

Трансфери са вишег нивоа власти су константни, али се њихов проценат у укупним приходима смањило са 6% у 2015. години на 2% у 2016. години.

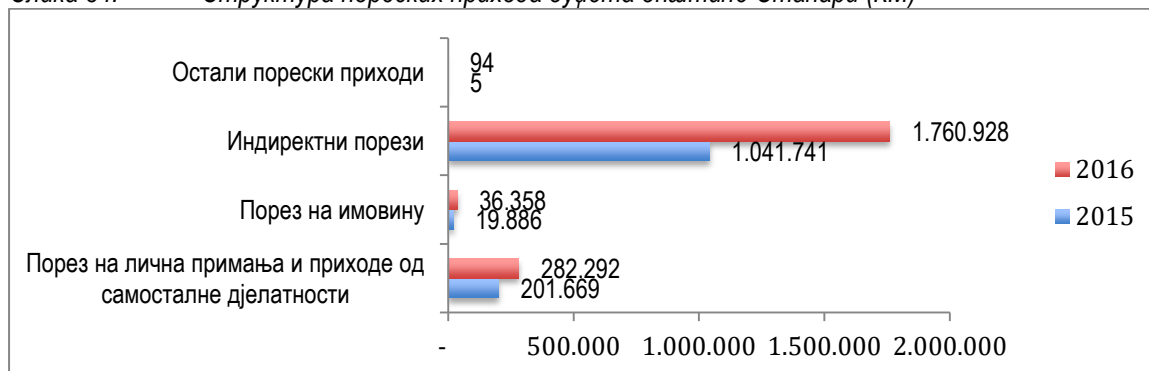
Непорески приходи су, у 2016. години, досегли износ од 5,77 милиона КМ, што је повећање од око 5 милиона КМ у односу на 2015. годину. У структури непореских прихода највећи дио чине приходи од посебних накнада и такси, и то у износу од 5,71 милион КМ. Ти исти, непорески приходи су у 2015, години износили 722.732 КМ. Остали непорески приходи имају занемарив проценат у укупним непореским приходима.

1.9.4.2. Кретање пореских прихода

Највећи дио пореских прихода долази од индиректних пореза и они су у 2016. години износили 1,76 милиона КМ. Приходи од индиректних пореза су се повећали за 718,000 КМ у односу на 2015. годину.

Слика 34. Структура пореских прихода буџета општине Станари (KM)

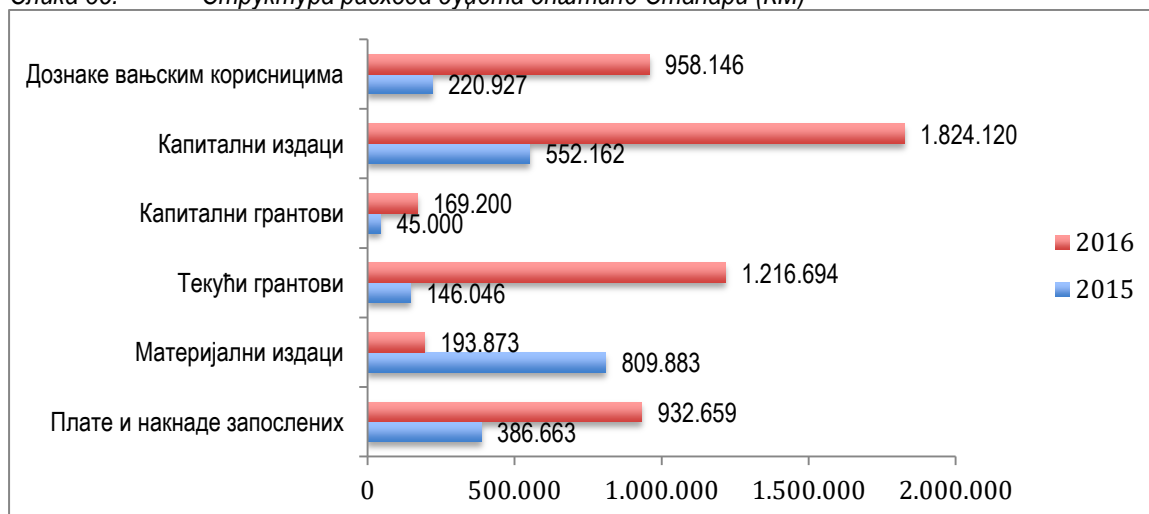

Други најзначајнији извор пореских прихода су порези на лична примања и приходи од самосталних дјелатности.

1.9.4.3. Структура расхода према функционалној класификацији

У 2016. години, на капиталне издатке и текуће грантове из општинског буџета издвојено је 3,04 милиона KM. Капитални издаци у 2016. години су повећани за више од 3 пута у односу на 2015. Годину, и то са 552,162 KM у 2015. години на 1,82 милиона у 2016. години. Текући грантови су повећани за скоро 10 пута, и то са 146,046 KM у 2015. години на 1,21 милион у 2016. години.

Слика 35. Структура расхода буџета општине Станари (KM)

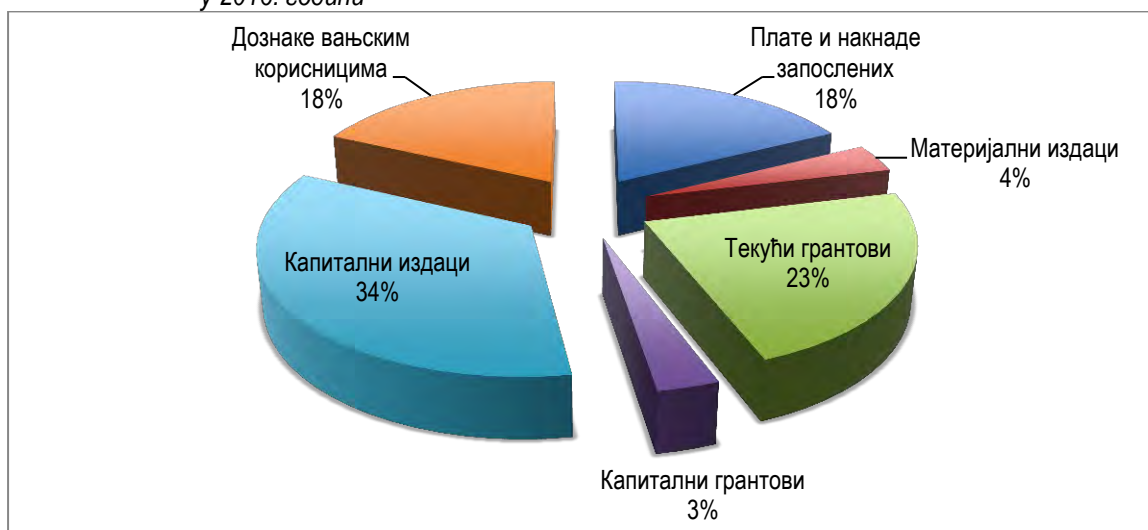

Дознаке вањским корисницима су повећане за 4 пута, и то са 220,927 KM у 2015. години, на 958,146 KM у 2016. години.

Општина Станари је у 2016. години за функционисање администрације општине потрошила 22% од укупних буџетских средстава. У односу на 2015. годину, дошло је до великог повећања расхода за плате и накнаде запосленим, и то са 386,662 KM у 2015. години на 932,659 KM у 2016. години.

Слика 36. Процентно учешће појединих расхода у укупним расходима општине Станари у 2016. години

Капитални грантови и капитални издаци чине 37% укупних расхода буџета општине Станари.

Друга највећа ставка расхода су текући грантови и они, у 2016. години, учествују са 23% у укупним расходима буџета општине Станари.

2. Стратешко фокусирање

Закључци социо-економске анализе и SWOT анализе, урађене са секторским радним групама општине Станари представљају основу за дефинисање стратешких фокуса развоја општине Станари.

SWOT анализа један је од алата стратешке анализе која увидом у интерне снаге и слабости локалне заједнице и идентификовањем екстерних могућности и пријетњи, на које локална заједница нема велики утицај, омогућава дефинисање стратешких фокуса и праваца развоја локалне заједнице.

2.1. Економија

Табела 31. SWOT анализа економије општине Станари

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• квалитетно организована локална администрација, снажно оријентисана и мотивисана за убрзано покретање развоја општине Станари, • високи приходи општинског буџета обезбијеђени кроз накнаду за кориштење необновљивих ресурса (рента), • резерве минералних ресурса, • површине под шумом, • постојећа путна и жељезничка транспортна инфраструктура, • велики број домаћинстава која се баве пољопривредном производњом, • потенцијал за развој сточарства и воћарства.	• недовољно развијени капацитети локалне администрације за сарадњу са међународним организацијама и привлачење развојних фондова, • неразвијена економија, • неповољна структура економије општине Станари, • веома мали број предузећа и самосталних радњи и неразвијено предузетништво, • неразвијена индустријска инфраструктура, • општина нема у власништву земљишта потребна за развој индустријске инфраструктуре, • пољопривредна производња организована као допунска дјелатност и допунски извор прихода домаћинстава, • квалитет пољопривредног земљишта ограничава високе приходе, • уситњеност пољопривредних посједа, • пољопривредна производња организована на ниском технолошком нивоу, • неорганизованост пољопривредних произвођача, • непостојање основних елемената ланца вриједности у пољопривредној производњи, • непостојање основне туристичке инфраструктуре, • висока стопа незапослености, • велики постотак незапослених младих, • економска емиграција најпродуктивнијег дијела становништва, • ниска стопа економске активности становништва.
МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
• повезивање на ауто-пут Добој-Бања Лука, • кориштење домаћих развојних фондова и фондова међународних организација.	• исцрпљивање постојећих минералних ресурса, • девастација простора, • политичка и економска нестабилност у БиХ.

Географски положај општине Станари, релативна близина већих административних и привредних центара, релативно добра саобраћајна повезаност и могућност прикључка на ауто-пут Добој-Бања Лука чине добре предуслове за даљи развој општине. За унапређење потенцијала географског положаја општине Станари од изузетног значаја је повезивање и прикључивање општине на ауто-пут Бања Лука-Добој. Предуслов за директно повезивање/излазак општине Станари на ауто-пут је реконструкција постојеће локалне саобраћајнице и њене рекатегоризације у пут од општег значаја. У првој фази потребно је покренути припремне активности и израдити техничку документацију.

Рента од експлоатације минералних ресурса обезбјеђује општини Станари финансијске приходе којима се може, у наредном периоду, подстакнути социо-економски развој општине. Међутим, општина Станари има ограничен временски период да квалитетно искористи те приходе на начин који ће јој обезбиједити наставак одрживог развоја. Потребне општине Станари, посебно у подручју развоја инфраструктуре су огромне, те је потребно извршити оптимизацију кориштења ограничених буџетских средстава и провести детаљне анализе користи и трошкова за сваку од идентификованих потреба и планираних инвестиција.

Тренутно, структура економије Станари искључиво је базирана на примарним дјелатностима и експлоатацији природних ресурса. На подручју општине Станари регистрован је веома мали број предузећа и самосталних предузетничких радњи, а већина регистрованих правних лица се бави услужним дјелатностима. Највећи број регистрованих предузећа су грађевинска предузећа. За стварање одрживе економске структуре потребно је уложити велике напоре у диверзификацију економске структуре, развој предузетништва, подизање пољопривредне производње на знатно виши организациони и технолошки ниво и системски приступити привлачењу инвестиција и развојних фондова. Један од основних проблема је непостојање индустријске инфраструктуре за даљи развој привреде. Такође, један од предуслова је екипирање снажног развојног тима који ће бити у стању квалитетно одговорити на ове развојне изазове.

На подручју општине Станари постоје релативно довољни земљишни ресурси за пољопривредну производњу. Око 74% расположивог пољопривредног земљиштва погодно је за пољопривредну производњу. Око 70% расположивог пољопривредног земљишта се обрађује. Међутим, низак садржај хумуса на 72% испитаних парцела, висок степен киселости земљишта, низак садржај лако приступачног фосфора (на 70% испитаних парцела) су главни лимитирајући фактори за остваривање високих приноса.

Велики број домаћинстава се бави пољопривредном производњом која им представља или основни или допунски извор прихода. У највећем броју случајева производња се одвија на уситњеним посједима, на ниском технолошком нивоу и традиционалним културама које немају агрономску и економску основу за профитабилну производњу. Уситњеност посједа је дијелом узрокована и неријешеним имовинско-правним односима.

Највећи дио пољопривредних површина чине пашњаци и ливаде које стварају основу за развој сточарства; међутим постоји веома мали број већих узгајивача који производе за тржиште, а становништво се углавном бави сточарством за задовољење властитих потреба и обезбјеђење допунских прихода.

Имајући у виду да за око 40% становништва општине Станари пољопривредна производња представља значајан извор допунских прихода, потребно је уложити веће напоре у пружању помоћи подизању пољопривредне производње на већи ниво ефикасности и економичности.

То се првенствено треба обезбиједити кроз рјешавање имовинско-правних питања и укрупњавање производних површина, организовањем и удруживањем пољопривредних произвођача, унапређењем технолошког нивоа производње и других елемената у ланцу вриједности пољопривредне производње, обезбјеђењем и пружањем стручне савјетодавне помоћи пољопривредним произвођачима.

Недовољна искоришћеност туристичких потенцијала – помоћ у оснивању пољопривредних газдинстава за рурални туризам, промовисање постојећих природних и културно-историјских објеката у сврху развоја туризма.

Тржиште рада општине Станари карактерише висока стопа незапослености и ниска стопа економске активности становништва. Млади чине 38% укупног броја незапослених на подручју општине Станари. Потребно је учинити додатне напоре и активним мјерама активирати велики број економски неактивних лица и њихово поновно интегрисање са тржиштем рада. То се односи и на незапослена лица старија од 50 година која ће без помоћи са стране веома тешко пронаћи ново запослење. Великом броју незапослених младих такође је потребно обезбиједити укључивање у тржиште рада и стицање радног искуства.

Стратешки фокуси локалног економског развоја

1. Створити снажан развојни тимм, способан за управљање развојем општине,
2. Саобраћајно повезивање општине са ауто-путем Бања Лука - Добој и сусједним општинама,
3. Развој индустријске и привредне инфраструктуре и индустријских пословних зона за мала и средња предузећа из производних дјелатности,
4. Развој и подстицање предузетништва,
5. Системски приступ привлачењу инвестиција и развојних фондова,
6. Подизање постојеће пољопривредне производње на виши организациони и технолошки ниво,
7. Рурални туризам и помоћ пољопривредним газдинствима у развоју руралног туризма,
8. Улагање у цјеложивотно учење, преквалификацију радне снаге и друге активне мјере запошљавања којима ће се активирати економски неактивно становништво и дугорочно незапослени поново повезати са тржиштем рада.

2.2. Друштвени развој

Табела 32. SWOT анализа друштвеног развоја општине Станари

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• значај броја активних спортских и културних и НВО, • развијена мрежа основних школа на подручју општине, • сви ученици и студенти добијају стипендије, • постојање Јавне установе за спорт и културу, • потенцијал за различите врсте туризма.	• неповољни демографски трендови, старо становништво, низак природни прираштај и одлазак најпродуктивнијег дјела становништва, • неразвијена комунална инфраструктура, • неријешено водоснабдијевање становништва контролисаним изворима питке воде, • неразвијен сектор цивилног друштва, • недостатак инфраструктурних капацитета (културни и спортски центар) и простора за редован рад, • непостојање бине за концерте (постоји само објект рудника гдје постоји бина и 100 сједећих мијеста који се могу користити за културне догађаје, • неразвијена свијест грађана за одлазак на културне догађаје, • недостатак предшколске установе, • непостојање средње школе, • недовољна искоришћеност туристичких потенцијала.
МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
• кориштење развојних фондова међународних организација	• немогућност успостављања квалитетне сарадње са сусједним општинама за оснивање одјељења средње школе

Због неповољних демографских трендова и константног смањења броја становника општине Станари, потребно је дефинисати и проводити проактивне демографске развојне политике и мјере. Ово се посебно односи на развој мјера које ће омогућити и подстакнути задржавање младог, продуктивног дијела популације на подручју општине Станари. Поред економских предуслова које треба обезбједити развојем економије, потребно је створити предуслове који омогућавају младима заснивање породице, кроз одговарајућу стамбену политику, адекватну бригу о дјечи и подизањем квалитете живота.

Због свега претходно наведеног, развојна политика општине Станари треба дефинисати демографску обнову становништва као један од приоритета. Активне мјере демографске обнове требају одговорити на постојеће изазове старења популације, ниског наталитета, и одласка најпродуктивнијег дијела становништва општине Станари.

Старење становништва и велики број самачких домаћинстава указује на потенцијално велики број становника која требају, или која ће у кратком временском периоду требати неки облик социјалне помоћи.

Мјере социјалне политике треба да се фокусирају на велики број старачких домаћинстава, проблем ниског наталитета и проблем неповољног односа радно способне, продуктивне популације и непродуктивног дијела популације.

Просторни распоред становништва указује на ниску густину насељености већег дијела општине и да се ради о руралном подручју на којем живи већи дио укупне популације. Постоји потреба стварања урабинизоване језгре са централним урбаним средиштем у насељу Станари, те каснијем евентуалном наставку урбанизације у три већа насеља на подручју општине Станари.

Један од главних фокуса развоја је рјешавање проблема неадекватне инфраструктуре водоснабдијевања, без јединственог централног водоводног система и са великим бројем локалних водовода над којима не постоји јединствен систем мониторинга и испитивања квалитете воде на јавним извориштима.

На подручју општине Станари не постоје предшколске установе. Тренутно је у поступку прибављање потребних дозвола и добијање грађевинске дозволе за изградњу обданишта. Општина Станари има добро развијену мрежу основних школа која има подручне школе у свим насељеним мјестима, осим Митровића и Љеба.

Због недовољног броја дјеце нема организованог система средњошколског образовања дјеце на подручју општине Станари. Потребно је ући у преговоре са сусједним општинама о оснивању циљаних одјељења средње школе на подручју општине Станари.

Општина Станари обезбјеђује стипендије за све ученике средњих школа и студенте који студирају у другим општинама. Тренутно се стипендирају 242 средњошколца и 79 студената.

Потребно је учинити додатне напоре и дефинисати мјере којима ће се осигурати повратак стипендираних ученика и студената на подручје општине Станари.

Евидентан је и недостатак инфраструктурних капацитета, односно непостојање објеката за организовани рад културних и спортских организација (културни и спортски центар). У недостатку објеката и простора, тренутно се користе капацитети објекта Рудника који посједује бину и 100 сједећих мјеста.

Неразвијена свијест грађана за одлазак на културне догађаје.

Потребно је константно промовисати догађаје и обавјештавати становништво о организованим културним и спортским догађајима. Један од канала за дистрибуцију информација су и савјети мјесних заједница (МЗ).

Осим борачких и удружења пензионера, не постоје удружења грађана која би се бавила промовисањем интереса, заштитом права и унапређењем положаја других рањивих група становништва.

Стратешки фокуси друштвеног развоја

- Проактивна демографска политика фокусирана на задржавање најпродуктивнијег дијела становништва на подручју општине Станари и промјену негативних демографских трендова,
- Развити систем пронаталитетних мјера (породиљске накнаде, прогресивне дјечије доплатке у зависности од броја дјеце, различите врсте једнократних родитељских накнада, подстицајне мјере за рјешавање стамбеног питања младих породица са дјецом, побољшање здравствене заштите мајки и дјеце, паркови и игралишта за дјецу, итд),
- Изградња обданишта,
- Оснивање одјељења средње школе на подручју општине Станари,
- Оснивање институције за образовање одраслих на подручју општине Станари,
- Социјалну политику усмјерену на социјалне потребе старе популације и других рањивих група становништва,
- Развој цивилног друштва,
- Изградња објеката за одржавање културно-спортских манифестација и промоција важности спортског и културног сегмента живота у развоју личности,

- Изградња нових туристичких садржаја (сеоски, етно, ловачки) и привођење намјени постојећих туристичких одређишта.

2.3. Заштита животне средине и природних ресурса

Табела 33. SWOT анализа заштите животне средине и природних ресурса

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
• постојећи водотокови и подземне воде, • шуме, • пољопривредне површине, • залихе минералних ресурса	• неусвојен Просторни план и пратећа документација, • неконтролисана и непланска градња и деградација урбаних, пејзажних и природних вриједности насеља, • неадекватна, неравномјерна и недовољна инфраструктурна опремљеност простора општине, • непостојање канализационог система, • недовољно ефикасан систем управљања отпадом, • непостојање система за константно праћење и контролу квалитете ваздуха, • незаштићена изворишта водоснабдијевања, • нерегулисани водотокови, • угрожавање подземних вода непланском градњом, • експлоатација подземних вода без контроле („ЕФТ“ користи подземне воде за надопуњавање система хлађења), • неконтролисане експлоатације природних ресурса и нерационалног коришћења необновљивих и тешко обновљивих природних ресурса, • непланска сјеча, • ограничене количине угља, • нарушавање микроклиме, • додатна деградација природних ресурса и већ ионако великог дијела деградираног простора општине.
МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
• кориштење домаћих развојних фондова и развојних фондова међународних организација	• исцрпљивање постојећих минералних ресурса, • девастација простора

Потребно је убрзати доношење и усвајање Просторног плана и пратећих планова за обезбјеђење имплементације Просторног плана.

Ради обезбјеђења квалитетног снабдијевања становништва питком водом из контролисаних извора, потребно је дефинисати заштитне зоне и спроводити заштитне мјере постојећих и планираних изворишта воде.

Када је у питању угроженост становништва поплавама, на подручју општине Станари потребно је уредити водотокове.

Један од основних проблема заштите вода и земљишта односи се на непостојање канализационе мреже и уређаја за пречишћавање комуналних и индустријских отпадних вода и непостојање система одводње оборинских вода у свим насељеним подручјима.

Проблеми у подручју управљања отпадом односе се на непокривеност или дјелимичну покривеност одређеног броја насељених мјеста организованим одвожењем отпада, стварање дивљих депонија, неадекватну обраду и одлагање медицинског отпада, као и скуп транспорт до регионалне депоније.

Када је у питању угроженост становништва општине од заосталих минско-експлозивних средстава, према процјени «МАС»-а око 26,71 ha земљишта је потенцијално контаминирано заосталим минско-експлозивним средствима. Током одржавања фокус-групе са удружењима грађана, представници Удружења бораца општине Станари истакли су како на дјелу општине и даље постоје подручја контаминирана минско-експлозивним средствима, која директно угрожавају живот и рад одређеног броја становника.

ФОКУСИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Главни фокуси развојне Стратегије општине Станари, у подручју заштите животне средине и природних ресурса општине Станари, су:

- Усвојити Просторни план, дефинисати и усвојити друге планове потребне за провођење Просторног плана,
- Израда катастра загађивања животне средине на подручју општине, као основу за успостављање еколошког информационог система и система мониторинга животне средине.
- Заштита постојећих водотока, као и заштита постојећих и планираних изворишта питке воде (водозаштитне зоне)
 - Изградња канализационог система и система одводње отпадних вода и њиховог пречишћавања и каналисање оборинских вода,
 - Формирање водозаштитних зона,
 - Уређење водотока.
- Унапређење постојећег и успостављање ефикасног система управљања отпадом
 - Санација свих постојећих дивљих депонија, као и успостављање ефикасног и економичног система одвоза отпада на регионалну депонију,
 - Повећање покривености становништва организованим одвозом комуналног отпада,
 - Увођење система рециклаже отпада,
 - Обезбједити адекватну обраду и одлагање медицинског отпада,
 - Изградити претоварну станицу, с циљем повећања економичности транспорта отпада до регионалне депоније.
- Заштита и контрола квалитете ваздуха
 - Смањење кориштења фосилних горива са високим садржајем загађујућих материја,
 - Успостављање система константног праћења и контроле загађења ваздуха насталим радом ТЕ Станари, саобраћајем, али и из осталих извора загађења.
- Рационално и одрживо кориштење природних добара и ресурса
 - Унаприједити одржавање и даље развијати просторе уређених паркова,
 - Санација и рекултивација деградираног земљишта насталог експлоатацијом угља,
 - Обезбједити заштиту шума и вегетације од сјече у подручјима дефинисаним Просторним планом општине Станари,
 - Заштитити најплодније пољопривредно земљиште од пренамјене и кориштења у

- друге сврхе,
- Обезбиједити да нови инвестициони пројекти и објекти задовољавају ниво квалитета заштите животне средине и природних ресурса према одговарајућим стандардима и прописаним нормама.

3. ВИЗИЈА РАЗВОЈА ОПШТИНЕ СТАНАРИ

3.1. ВИЗИЈА

Општина Станари ће до 2027. постићи висок степен заштите простора, животне средине и природних ресурса, стављених у функцију одрживог развоја и остварити висок квалитет живљења за све своје становнике, кроз стварање урбаног центра и равномјерни развој осталих насељених мјеста опремљених пратећом инфраструктуром која обезбјеђује основу за демографску обнову, развој економије и друштвених садржаја.

3.1.1. Кратак опис визије

Природни ресурси општине Станари основа су њеног садашњег и будућег развоја. Постојећа економска структура, заснована на експлоатацији природних ресурса захтијева да општина Станари уложи максималне напоре и на високо квалитетан начин управља својим простором, његовом намјеном и кориштењем. Само таквим проступом општина Станари може обезбиједити њихово стављање у функцију одрживог развоја општине и задовољавање садашњих и будућих потреба становништва општине. Један од основних циљева развоја општине мора бити заштита и контролисано кориштење простора и природних ресурса.

Да би се омогућио развој економије, демографска обновa становништва, као и заштита природних ресурса, потребно је простор општине Станари равномјерно и квалитетно опремити индустријском, комуналном, саобраћајном и друштвеном инфраструктуром.

Један од развојних приоритета општине Станари је и урбанизација дијелова општине у насељима са највећом густином насељености и стварање урбаног центра у насељу Станари. Урбанизација простора и развој свих пратећих садржаја је основ за подизање квалитете живљења становника општине Станари и демографску обнову. Један од предуслова за урбанизацију простора је развој претходно наведене комуналне, индустријске, друштвене и путне инфраструктуре која ће истовремено омогућити основу за подизање квалитете живљења кроз квалитетне јавне услуге својим становницима, побољшати услове и квалитет становања, омогућити развој друштвених дјелатности (школства, здравства, спорта, културе), омогућити развој економије и њену диверзификацију, те обезбиједити квалитетну заштиту природе и здравља становништва.

Стратешки циљеви произлазе из визије и стратешких фокуса и представљају конкретизацију визије и стратешких фокуса кроз дефинисање очекиваног резултата и временског оквира остварења тих резултата. Стратешки циљеви представљају главне правце развоја који требају омогућити остваривање дефинисане визије.

3.2. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ

- Стратешки циљ 1:** До 2027. подићи систем интегрисаног управљања природним ресурсима и кориштења простора на највиши ниво.
- Стратешки циљ 2:** До 2027. простор општине Станари адекватно и равномјерно опремити комуналном, индустријском, путном и друштвеном инфраструктуром.
- Стратешки циљ 3:** До 2027. диверзификовати економију општине Станари кроз развој предузетништва, привлачење инвестиција и подизање пољопривредне производње на виши организациони и технолошки ниво.
- Стратешки циљ 4:** До 2027. активним мјерама повећати стопу економске активности становништва и смањити стопу незапослености.

Слика 37.

Визија и стратешки циљеви развоја општине Станари

3.2.1. Опис стратешких циљева

Стратешки циљ 1: До 2027. подићи систем интегрисаног управљања природним ресурсима и кориштења простора на највиши ниво.

За успостављање интегрисаног система управљања природним ресурсима и кориштења простора потребно је усвојити Просторни план, дефинисати и усвојити друге планове потребне за провођење Просторног плана. Такође, потребно је израдити катастар загађивања животне средине на подручју општине и успоставити еколошки информациони систем и систем мониторинга животне средине.

Унутар система потребно је формирати систем заштите и управљања водама, заштите и контроле квалитете ваздуха, систем управљања отпадом, систем заштите и рекултивације земљишта.

За мјерење остварења стратешког циља користиће се сљедећи индикатори:

- степен комплетности планова и документације за управљање простором,
- степен провођења плана управљања простором,
- успостављеност информационог система управљања и мониторинга животне средине,
- ефикасност система управљања отпадом,
- степен уређености водотока,
- степен заштите водних ресурса и изворишта воде,
- квалитет ваздуха,
- степен заштите пољопривредног земљишта,
- степен рекултивисаности девастираног земљишта.

Стратешки циљ 2: До 2027. простор општине Станари адекватно и равномјерно опремити комуналном, индустријском, путном и друштвеном инфраструктуром

Опремање комуналном, индустријском, путном и друштвеном инфраструктуром је предуслов за развој економије, урбанизацију општине, подизање квалитете јавних услуга које се пружају грађанима, подизање квалитете живота грађана и заштите животне средине.

За мјерење остварења стратешког циља користиће се сљедећи индикатори:

- проценат становништва који се снабдијева водом из контролисаних извора питке воде општинског водовода,
- проценат становништва прикључен на канализациону мрежу,
- саобраћајна повезаност општине Станари са ауто-путем Бања Лука – Добој,
- број и величина простора опремљених потребном индустријском инфраструктуром за производна предузећа,
- број дјеце обухваћен предшколским системом,
- број ученика који похађају средњу школу на подручју општине Станари,
- површина уређених и редовно одржаваних зелених површина,
- број изграђених спортских и културних објеката,
- број и значај спортских и културних манифестација које се одржавају на подручју општине Станари.

Стратешки циљ 3: До 2027. диверзификовати економију општине Станари кроз развој предузетништва, привлачење инвестиција и подизање пољопривредне производње на виши организациони и технолошки ниво

Диверзификација структуре економије општине Станари је предуслов дугорочне самоодрживости општине. Потребно је дефинисати и спровести обиман и свеобухватан програм развоја предузетништва и малих и средњих предузећа. Такође, потребно је на системски и на квалитетно осмишљен начин константно радити на привлачењу инвестиција и развојних фондова. У подручју пољопривреде треба системски приступити развоју ланца вриједности, организовању пољопривредника и подизању технолошког нивоа производње на виши ниво.

За мјерење остварења стратешког циља користиће се сљедећи индикатори:

- број малих и средњих предузећа на 1.000 становника,
- проценат повећања броја занатских радњи,
- спољнотрговинска размјена општине Станари,
- број запослених на подручју општине Станари,
- број и износи нових инвестиција на подручју општине Станари,
- износи развојних фондова привучених на подручје општине Станари.

Стратешки циљ 4: До 2027. активним мјерама повећати стопу економске активности становништва и смањити стопу незапослености

Велики проценат економски неактивног становништва и велики проценат дугорочно незапослених се неће драматично смањити ни уз јачи развој економије и отварање нових радних мјеста. Економски неактивно становништво и дугорочно незапослени немају потребна знања и вјештине потребне послодавцима. Стога је активним политикама и мјерама запошљавања потребно радити на активирању економски неактивног становништва и поновном повезивању дугорочно незапослених са тржиштем рада.

За мјерење остварења стратешког циља користиће се сљедећи индикатори:

- стопа економске активности становништва,
- стопа дугорочно незапослених,
- стопа незапослености,
- стопа незапослености младих.

V. СЕКТОРСКИ ПЛАНОВИ РАЗВОЈА

4. СЕКТОРСКИ ПЛАНОВИ

Секторски планови општине Станари усклађени су међусобно и са другим планским документима општине, попут Просторног плана. При дефинисању секторских циљева, развојни тим општине Станари водио је рачуна о њиховој повезаности са стратешким циљевима и међусобној комплементарности.

Секторски план економског развоја садржи читав низ пројеката унапређења капацитета локалне самоуправе и запослених у локалној самоуправи (*секторски циљ 1.1. До краја 2018. године развити институционалне капацитете општине за управљање локалним развојем*), који, осим што ће утицати на развој економије, оствариће и напредак у односу локалне самоуправе према грађанима и сарадњи са цивилним сектором.

У сектору друштвеног развоја, стварају се услови за промјену негативних демографских кретања, повећање наталитета и задржавање најпродуктивнијег дијела становништва на подручју општине Станари. Ово ће се постићи већом бригом за мајке и дјецу, младе породице са дјецом, бољом здравственом и социјалном заштитом, отварањем предшколских установа, континуираним унапређењем система основног образовања, оснивањем одјељења средње школе и оснивање институције за образовање одраслих на подручју општине Станари. Због великог броја старих особа и самачких домаћинства радиће се на унапређењу здравствене и социјалне заштите старије популације. Општина Станари такође наставља са системском помоћи развоја цивилног друштва и укључивања грађана у живот локалне заједнице и јавне послове.

Обогаћивањем културних и спортских садржаја, планираним у оквиру секторског циља 2.3. друштвеног развоја, обезбјеђује се повећање квалитета живота становника општине Станари. У оквиру сектора друштвеног развоја, посебна пажња посвећена је унапређењу капацитета локалне самоуправе за рад са грађанима, што је, како је већ приказано, комплементарно са секторским циљем 1.1. у сектору локалног економског развоја.

У сектору заштите животне средине и природних ресурса, посебна пажња посвећена је изградњи интегрисаног система управљања простором, заштите животне средине и природних ресурса, заштити постојећих водотока и заштити постојећих и планираних изворишта питке воде, изградњи канализацијске мреже, унапређењу система управљања отпадом, заштити и контроли ваздуха, заштити земљишта и рекултивацији девастираних површина.

Пројекат изградње система канализације и пречишћавање отпадних вода који ће бити у функцији развоја привреде, пољопривреде, туризма и повећања квалитета живота грађана. Исто вриједи и за пројекте санације депонија и побољшања услуга прикупљања чврстог отпада, који директно утичу и на здравље грађана.

Једна од главних програмских активности која прожима сва три секторска плана јесте оснаживање и анимација грађанске укључености у јавне послове, кроз организације цивилног друштва, подршку сарадњи организација, едукацију грађана и подизање свијести о заштити животне средине, тако и кроз низ пројеката едукације и економског оснаживања грађана из руралних предјела.

Из претходних примјера може се уочити веза и међусобни утицај, као и синергија секторских планова, који заједно треба да допринесу развоју општине Станари у све три области: економској, друштвеној и области заштите животне средине.

4.1. План локалног економског развоја

План локалног економског развоја базира се на резултатима социо-економске анализе, SWOT анализе, визији развоја општине Станари и стратешких циљева у сектору економије. Главни фокуси у сектору економског развоја општине Станари су: диверзификација економске структуре општине, изградња индустријске инфраструктуре, јачање капацитета општине за управљање економским развојем, привлачење инвестиција и развојних фондова, развој предузетништва и МСП-а, подизање организацијског и технолошког нивоа у пољопривредној производњи и активним политикама запошљавања.

Социо-економском анализом и SWOT анализом идентификована је недовољна институционална подршка развоју МСП-а, и низак ниво сарадње и дијалога јавног и приватног сектора. У том смислу, потребно је унаприједити сарадњу са предузетницима, подстицати оснивање нових предузећа, те константно пружати подршку запошљавању. ^[1]

Табела 34. Преглед секторских циљева, очекиваних резултата и индикатора

Секторски циљ	Очекивани резултат	Индикатор
Секторски циљ 1.1. До краја 2018. године развити институционалне капацитете општине за управљање локалним развојем	- Основана локална развојна агенција општине Станари и јединица за управљање локалним развојем, - Измијењен Правилник о систематизацији радних мјеста општине Станари, - Уведен систем за праћење, вредновање и извјештавање о напретку имплементације Стратегије, - Успостављен партнерски однос јавног и приватног сектора	- Број малих и средњих предузећа на 1.000 становника, - Проценат повећања броја занатских радњи, - Спољнотрговинска размјена општине Станари, - Број запослених на подручју општине Станари, - Број и износи нових инвестиција на подручју општине Станари, - Износи развојних фондова привучених на подручје општине Станари
Секторски циљ 1.2. До краја 2027. године развити индустријску инфраструктуру за производна предузећа и унаприједити комуналну и путну инфраструктуру на цијелој територији општине Станари	- Развијена индустријска инфраструктура омогућава покретање нових производних погона, - Побољшан квалитет живљења становника општине Станари	- Број нових производних погона, - Износ нових инвестиција, - Степен задовољства грађана јавним услугама
Секторски циљ 1.3. Константно радити на развоју предузетништва, занатске дјелатности и малих и средњих предузећа	- Вишеструко повећан број приватних предузећа, - Вишеструко повећан број занатских дјелатности, - Диверзификована структура привреде општине Станари	- Број малих и средњих предузећа на 1.000 становника, - Број занатских радњи, - Број предузећа у свакој од дјелатности по СДК, - Број запослених у свакој од дјелатности по СДК
Секторски циљ 1.4. До 2027. године створити снажну организацију пољопривредних произвођача, подићи	- Основана задруга и агро-центар, - Повећан број економски одрживих пољопривредних газдинстава	- Број регистрованих пољопривредних газдинстава - Број економски одрживих пољопривредних

технолошки ниво пољопривредне производње и створити одржива сеоска газдинства оријентисана на тржишну производњу	Унапријеђен технолошки ниво пољопривредне производње	газдинстава Укупни приходи од пољопривредне дјелатности
Секторски циљ 1.5. До 2027. године смањити стопу незапослености и повећати стопу економске активности становништва радне доби	- Стопа незапослености 20%, - Стопа економске активности становништва 60%	- Стопа незапослености, - Стопа економске активности становништва, - Стопа дугорочно незапослених, - Стопа незапослености младих
Секторски циљ 1.6. До 2023. године створити претпоставке за развој туризма	Развијена основна туристичка инфраструктура	- Број туристичких посјета, - Укупни приходи од туристичке дјелатности

4.1.2. Усклађеност са стратешким документима виших нивоа власти

Циљеви економског развоја, у складу су са стратешким циљем бр. 2. подршке стварању повољног пословног окружења унутар којег се фокусира на боље административне услуге, јачање улоге локалних заједница у економском развоју, развоју предузетничке инфраструктуре и развоју занатско-предузетничке дјелатности, дефинисаног Стратегијом развоја малих и средњих предузећа Републике Српске за период 2016-2020. Циљеви локалног економског развоја општине Станари су такође у складу са циљем бр. 3. исте Стратегије, а који се односи на стимулисање развоја и промоције предузетништва и предузетничких вјештина. Стратешки циљеви економског развоја општине Станари су у складу са циљем бр. 1. Повећање обима и продуктивности пољопривредне производње и обезбјеђење стабилности дохотка пољопривредних произвођача, дефинисаног Стратегијом развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016 – 2020.

4.1.3. Међуопштинска сарадња

Општина Станари има велики интерес за покретање заједничких иницијатива и пројеката са сусједним и другим градовима и општинама, ради остваривања зацртаних циљева развоја.

Општина Станари посебно је заинтересована за заједничке пројекте у подручју:

- изградње путне инфраструктуре,
- изградње индустријске инфраструктуре,
- образовања, цјеложивотног учења и активних политика запошљавања,
- пројектима јавно-приватног партнерства,
- заједничке пројекте едукације за ЈЛС у области управљања економским развојем,
- прекограничне сарадње у области развоја предузетништва и пољопривреде,
- међуопштинске и прекограничне сарадњу у области развоја туристичке понуде.

4.1.4. Програми, пројекти и мјере економског развоја

У секторском плану економског развоја предвиђена је реализација 51 пројекта, који су груписани у 9 програма.

Табела 35.

ПРОГРАМ	МЈЕРА / ПРОЈЕКАТ
Програм 1.1. Јачање институционалних капацитета општине Станари за управљање локалним развојем	1.1.1. Пројектна документација и изградња административне зграде општине Станари
	1.1.2. Оснивање Развојне агенције општине Станари
	1.1.3. Обука запослених општинске администрације за управљање локалним развојем
	1.1.4. Израда и усвајање процедура планирања локалног развоја
	1.1.5. Формирање базе података за управљање пројектима, праћење, вредновање и извјештавање о напретку провођења Стратегије развоја општине Станари
	1.1.6. Институционализовање јавно-приватног дијалога општинске администрације и приватног сектора (Привредни савјет) и организовање редовних састанака (квартално)
	1.1.7. Израда и усвајање правилника о подстицајима за привредне субјекте који послују на подручју општине Станари
1.2. Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.1. Пројектна документација и изградња главне улице Пијаца – Црква Станари
	1.2.2. Пројектна документација и изградња кружног тока у центру Станара.
	1.2.3. Изградња моста у Брестову и измијештање пута код моста
	1.2.4. Изградња моста (само горњи дио-плоча): Станари, ријека Радња
	1.2.5. Изградња моста (само горњи дио-плоча): Драгаловци према Укрини
	1.2.6. Асфалтирање пута Р474 (Равна цеста).
	1.2.7. Изградња петље аутопут у Јелањској
	1.2.8. Реконструкција локалних путева и улица
	1.2.9. Редовно насипање и одржавање путева у Станарима
1.3. Програм унапређења инфраструктурне опремљености општине Станари	1.3.1. Изградња јавне расвјете
	1.3.2. Изградња пјешачке стазе поред ријеке Остружње у Центру Станара
1.4. Програм развоја предузетничке инфраструктуре	1.4.1. Набава / куповина земље за индустријску зону код Термоелектране Станари
	1.4.2. Комунално опремање индустријске зоне
	1.4.3. Изградња хала за производне погоне у индустријској зони
1.5. Програм промоције и развоја предузетништва и МСП-а и занатско-предузетничке дјелатности	1.5.1. Пројекат подршке и финансирања иновативних предузетничких пројеката младих
	1.5.2. Подршка предузетницима и пољопривредницима у организовању сајмова и

	учествовању на сајмовима
1.6. Програм активних политика и мјера запошљавања	1.6.1. Оснивање општинског савјета за тржиште рада
	1.6.2. Израда детаљне анализе тржишта рада општине Станари
	1.6.3. Израдити општински план запошљавања и план финансирања активних мјера запошљавања
1.7. Програм развоја пољопривредне производње	1.7.1. Пројекат подизања пољозаштитних појасева
	1.7.2. Пројекат уређења пољопривредних путева
	1.7.3. Пројекат уређења каналске мреже
	1.7.4. Израда и усвајање правилника о подстицајима за развој пољопривредне производње на подручју општине Станари
	1.7.5. Пројекат подстицаја пољопривредним произвођачима за увођење система наводњавања
	1.7.6. Оснивање пољопривредне задруге на подручју општине Станари
	1.7.7. Подршка микро, малим и средњим предузећима и пољопривредним газдинствима – унапређење инфраструктуре, опреме и машина
	1.7.8. Подршка микро, малим и средњим предузећима и пољопривредним газдинствима – савјетодавне услуге у увођењу нових технологија и пракси у пољопривредној производњи, усвајање међународних стандарда у пољопривредној производњи, пружање информација о тржишту и повезивање произвођача са тржиштем, обуке за пољопривредне произвођаче, итд.
	1.7.11. Пројекат изградње складишног простора хладњаче за складиштење воћа и поврћа капацитета 50 тона
	1.7.12. Увођење интегралне производње воћа и сертификавање Global GAP сертификатом
1.8. Програм развоја туризма	1.8.1. Израда Стратегије развоја туризма на подручју општине Станари
	1.8.2. Пројекат израде базе података туристичке понуде и мапирања и обиљежавања значајних туристичких локалитета
	1.8.3. Изградња бициклистичке стазе
	1.8.4. Изградња и завршни радови на капели Радња Доња
1.9. Програм сарадње са дијаспором	1.9.1. Израда базе података о становницима општине Станари у дијаспори
	1.9.2. Организовање годишњих сусрета дијаспоре на подручју општине Станари

4.2. План друштвеног развоја

План друштвеног развоја базира се на резултатима социо-економске анализе, SWOT анализе, визији развоја општине Станари и стратешким циљевима у сектору друштвеног развоја. Главни фокуси у сектору друштвеног развоја општине су проактивна демографска политика и пронаталитетне мјере, унапређење система примарне здравствене заштите и здравствене заштите дјеце и мајки, развој предшколског система и система образовања, социјална политика усмјерена на рањиве групе становништва, развој културе и спорта и развој цивилног друштва.

Табела 36. Преглед секторских циљева, очекиваних резултата и индикатора

Секторски циљ	Очекивани резултат	Индикатор
Секторски циљ 2.1. До 2023. године подићи ниво доступности и квалитете јавних услуга свим становницима општине Станари	Унапријеђен квалитет живљења на подручју општине Станари	Степен задовољства грађана јавним услугама
Секторски циљ 2.2. До 2027. године зауставити и преокренути негативне демографске и миграционе трендове	- Позитивни демографски трендови, - Заустављено иселјавање младих, - Повећан број становника	- Број становника, - Демографска структура становништва, - Број миграната
Секторски циљ 2.3. До 2021. године унаприједити и заокружити систем образовања на подручју општине Станари	- Омогућено предшколско образовање дјеце, - Унапријеђен квалитет образовања у основним школама, - Омогућено средњошколско образовање на подручју општине Станари, - Омогућено образовање одраслих лица на подручју општине Станари	- Број дјеце обухваћен предшколским образовањем, - Број ученика средње школе, - Број одраслих лица укључених у образовање одраслих
Секторски циљ 2.4. До 2027. године створити квалитетне инфраструктурне предуслове за развој спорта и културе на подручју општине Станари	- Повећан број културних и спортских манифестација и догађаја доступних становницима, - Омогућени квалитетни услови рада за културне и спортске организације	- Број културних и спортских догађаја и манифестација, - Број становника укључен у културне и спортске догађаје и активности
Секторски циљ 2.5. До 2023. године унаприједити систем примарне здравствене заштите са посебним фокусом на здравствену заштиту дјеце и мајки и унаприједити систем социјалне заштите.	- Повећана доступност и квалитет здравствене заштите на подручју општине Станари - Повећана доступност и квалитет социјалне заштите на подручју општине Станари	- Број здравствених услуга пружених у Дому здравља, - Број корисника здравствене заштите, - Број корисника ванинституционалних облика социјалне заштите, - Број корисника материјалне подршке
Секторски циљ 2.6. До 2023. године повећати	Повећано учешће грађана у јавним пословима кроз	Број пројеката реализованих у сарадњи

активно учешће грађана у јавним пословима	удружења грађана и мјесне заједнице • Повећан број пројеката реализованих у сарадњи са удружењима грађана и мјесним заједницама	са удружењима грађана • Број пројеката реализованих у сарадњи са мјесним заједницама
---	--	---

4.2.2. Усклађеност са стратешким документа виших нивоа власти

Секторски циљ 2.1. у директној је вези са циљевима Стратешког плана развоја локалне самоуправе до 2020. године у БиХ. Програми, пројекти и мјере, дефинисане локалном Стратегијом у складу су са стратешким циљем 1. Остварити суштинску функционалну децентрализацију, која омогућује и стимулише складан развој локалних заједница и стално унапређивање квалитета живота у локалној заједници, као и стратешким циљем 3. Осигурати стално унапређивање квалитета и економичности услуга локалне управе у задовољавању потреба грађана. Посебан акценат дат је пројектима који за циљ имају остварење стратешког циља 5 – Остварити висок степен грађанског учешћа у јавним пословима.

Секторски циљ 2.3. усаглашен је са Стратегијом социјалног укључивања 2010-2020. године - подциљ 3. Побољшати образовање, а нарочито са приоритетом 3.1. Повећати обухват становништва образовањем, посебно за рањиве групе и Приоритетом 3.2. Ускладити систем образовања са потребама тржишта рада, те потребама економског и социјалног развоја. Поред тога, локална Стратегија усклађена је са Стратегијом развоја образовања Републике Српске 2016-2021. У односу на циљеве Стратегије за област предшколског васпитања и образовања, пројекти и мјере су посебно усмјерени ка реализацији стратешких циљева: 1. Повећање обухвата дјече узраста од три до шест година предшколским васпитањем и образовањем; 2. Израда ефикаснијег и квалитетнијег система услуга предшколског васпитања и образовања и 5. Стварање услова за укључивање у институционално предшколско васпитање и образовање дјече која одступају од типичног развоја. У области основног образовања локални пројекти и мјере усклађени су са сљедећим стратешким циљевима: 1. Потпун обухват дјече обавезним деветогодишњим основним васпитањем и образовањем; 2. Подизање квалитета основног васпитања и образовања; 3. Унапређивање услова рада школе и модернизација процеса наставе у основном васпитању и образовању; 4. Јачање васпитне улоге основне школе. Пројекти и мјере од значаја за унапређење средњошколског образовања усклађени су са сљедећим стратешким циљевима Стратегије: 1. Унапређивање квалитета средњег општег и умјетничког образовања и васпитања; 2. Унапређивање квалитета средњег стручног образовања и васпитања; Стратешки циљ 5. Повезивање стручног образовања и тржишта рада; 7. Подршка инклузији у средњем образовању и васпитању.

4.2.3. Међуопштинска сарадња

Општина Станари има велики интерес за покретање заједничких иницијатива и пројеката са сусједним и другим градовима и општинама ради остваривања зацртаних циљева развоја.

Општина Станари посебно је заинтересована за заједничке пројекте у подручјима:

- средњошколског образовања,
- организовању и одржавању културних и спортских манифестација,
- пројектима здравствене заштите,
- дефинисање потреба старих и капацитета заједнице за успостављање институционалног смјештаја и развој мреже ванинституционалне подршке старима,
- одржавање постојеће и унапређење сарадње са сусједним општинама и субјектима од значаја за цивилну заштиту.

4.2.4. Програми, пројекти и мјере друштвеног развоја

У секторском плану друштвеног развоја предвиђена је реализација 30 пројеката који су груписани у 7 програма.

Табела 37.

ПРОГРАМ	МЈЕРА / ПРОЈЕКАТ
2.1. Програм унапређења квалитете и доступности јавних услуга становницима општине Станари	2.1.1. Увођење редовног испитивања задовољства становника квалитетом и доступности јавних услуга
	2.1.2. Унапређење система е-управе
	2.1.3. Успостављање ICT платформе за учешће становника у јавним пословима и повећану транспарентност рада општинске администрације
	2.1.4. Оснаживање улоге и положаја мјесних заједница у управљању јавним пословима на подручју општине Станари
	2.1.5. Увођење стандарда управљања квалитетом општинске администрације и сертификација
	2.1.6. Промоција рада организација цивилног друштва и мјесних заједница на званичној интернет страници општине Станари
	2.1.7. Израдити пројекте јавно-приватног партнерства за пружање јавних услуга становницима општине Станари
2.2. Програм проактивних демографских мјера	2.2.1. Увођење система прогресивних виšekратних родитељских накнада за новорођенчад
	2.2.2. Увођење система подстицајних мјера за рјешавање стамбеног питања младих породица са дјецом
2.3. Програм унапређења предшколског, школског и система образовања одраслих лица.	2.3.1. Изградња обданишта код школе „Десанка Максимовић“
	2.3.2. Стипендирање ученика и студената за дефицитарна занимања у складу са потребама локалне заједнице
2.4. Програм изградње нових и реконструкције постојећих објеката намијењених развоју културних и спортских дјелатности.	2.4.1. Изградња центра за културу са биоскопском двораном и позориштем
	2.4.2. Изградња и адаптација отворених спортских терена у свим мјесним заједницама општине Станари.
	2.4.3. Реконструкција старе школе у Станарима у вишенамјенски простор за културне и друштвене догађаје
	2.4.4. Адаптација постојећег друштвеног дома / дома културе МЗ Церовица
	2.4.5. Адаптација постојећег друштвеног дома / дома културе МЗ Осредак
	2.4.6. Изградња спортско-рекреативног центра са двораном и отвореним теренима код стадиона „Рудар“
2.5. Програм развоја понуде културних и спортских садржаја становницима општине	2.5.1. Подршка организовању и одржавању тродневних књижевних сусрета у Станарима и

Станари	другим традиционалним културним манифестацијама
2.6. Програм унапређења примарне здравствене заштите	2.6.1. Адаптација објекта за Дом здравља општине Станари
	2.6.2. Опремање Дома здравља општине Станари медицинском опремом и уређајима, осталом опремом и намјештајем
	2.6.3. Набава возила хитне помоћи и возила за потребе патронажне службе
2.7. Програм унапређења система социјалне заштите на подручју општине Станари	2.7.1. Оснивање Центра за социјални рад општине Станари
	2.7.2. Успостављање савјетовалишта за брак и породицу
	2.7.3. Успостављање дневног боравка за дјецу ометену у развоју
	2.7.4. Успостављање пребивалишта за лица у стању социјалне потребе

4.3. План заштите животне средине и природних ресурса

План заштите животне средине и природних ресурса базира се на резултатима социо-економске анализе, SWOT анализе, визији развоја општине Станари и стратешким циљевима. Главни фокуси у сектору заштите животне средине и природних ресурса општине Станари су квалитетно управљање простором и природним ресурсима, њихова заштита и заштита животне средине и здравља становника.

Табела 38. Преглед секторских циљева, очекиваних резултата и индикатора

Секторски циљ	Очекивани резултат	Индикатор
Секторски циљ 3.1. До 2020. године успоставити систем интегрисаног управљања простором и заштитом животне средине	- Унапријеђено управљање простором, - Смањена ненамјенска употреба простора, - Заштићене пољопривредне површине, - Заштићени природни ресурси, - Унапријеђено стање заштите животне средине	- Степен ажурираности просторне, урбанистичке и регулационе документације, - Проценат пољопривредних површина, - Проценат девастираних површина, - Стање квалитете ваздуха, - Стање квалитете вода
Секторски циљ 3.2. До 2023. године унаприједити систем водоснабдијевања становништва и заштите водних ресурса	- Повећан обухват становништва који се снабдијева питком водом из контролисаних извора водоснабдијевања, - Уређени водотокови и заштићени водни ресурси	- Број становника прикључен на општински водоводни систем, - Број километара уређених водотока
Секторски циљ 3.3. До 2023. године унаприједити систем управљања чврстим отпадом	- Повећан обухват становништва укљученог у систем организованог прикупљања отпада, - Елиминисане дивље депоније, - Смањен ризик избијања	- Проценат становника укључен у систем организованог прикупљања чврстог отпада, - Број дивљих депонија, - Број килограма

	епидемија	прикупљеног отпада по глави становника
Секторски циљ 3.4. До 2027. године унапријеђена енергетска ефикасност свих објеката јавних институција и установа	• Смањена емисија CO₂, • Смањени трошкови за енергију у свим јавним установама	• Емисија CO₂ по глави становника, • Годишњи износи трошкова за енергију у јавним установама

4.3.1. Усклађеност са стратешким документа виших нивоа власти

Секторски циљ је у директној вези са циљевима Стратегије управљања отпадом РС 2016- 2025.г. Циљеви ове Стратегије су: избјегавање и смањење настајања отпада, унапређење система сакупљања комуналног отпада, санација и затварање општинских и дивљих депонија, успостављање система заједничких депонија за управљање преосталим комуналним и неопасним индустријским отпадом.

Секторски циљ 3.2. своје упориште налази у Стратегији интегралног управљања водама РС до 2021. године. Наиме, релевантни стратешки циљеви су уређење и рационално коришћење водних ресурса Републике Српске и повећање коришћења и уређења расположивих ресурса у еколошки, социјално и економски прихватљивим границама, док су тзв. посебни циљеви: унапређење свих видова рационалног и интегралног коришћења вода, заштите вода и заштите од вода, и заштита и повећање расположивих ресурса воде и стварање услова за управљање режимима вода ради њиховог побољшавања.

4.3.2. Међуопштинска сарадња

Најзначајније иницијативе међуопштинске сарадње у домену заштите животне средине су:

- прекогранична сарадња у пројектима енергетске ефикасности и размјене добрих пракси,
- заједнички међуопштински програми едукације становништва у области заштите животне средине.

4.3.3. Програми, пројекти и мјере заштите животне средине и природних ресурса

У секторском плану заштите животне средине и природних ресурса предвиђена је реализација 20 пројеката који су груписани у 4 програма.

Табела 39.

ПРОГРАМ	МЈЕРА / ПРОЈЕКАТ
3.1. Програм успостављања система интегрисаног управљања простором и заштитом животне средине	3.1.1. Ажурирање и усклађивање Просторног плана општине Станари са Просторним планом Републике Српске
	3.1.2. План детаљне регулације индустријске зоне "Термоелектрана"
	3.1.3. Израда и усвајање Регулационог плана урбаног дијела општине Станари
	3.1.4. Израда Локалног еколошког плана ЛЕАП
	3.1.5. Пројекат израде катастра природних вриједности и деградираних простора општине Станари
	3.1.6. Пројекат израде катастра загађивања животне средине и успостављања еколошког информационог система и система мониторинга животне средине
	3.1.7. Пројекат успостављања система мониторинга квалитете ваздуха
3.2. Програм унапређења водоснабдијевања становништва и уређења водотока и заштите вода	3.2.1. Пројекат изградње водовода
	3.2.2. Пројекат изградње канализационог колектора и пречистача отпадних вода у дијелу насељеног мјеста Станари Центар
	3.2.3. Пројекат уређења извора на улазу насеља Станари
	3.2.4. Изградња чесме и парка код Рудничког насеља Станари
	3.2.5. Пројекат уређење простора око локалитета и сам локалитет Церовачке пећине
3.3. Програм унапређења система управљања отпадом	3.3.1. Пројекат успостављања санитарне депоније / претоварне станице
	3.3.2. Изградња рециклажног дворишта
	3.3.3. Уклањање дивљих депонија
3.4. Програм енергетске ефикасности	3.4.1. Израда студије изводљивости и економске оправданости за израду система даљинског гријања у Станарима
	3.4.2. Пројекат израде елабората енергетске ефикасности и побољшање енергетске ефикасности објекта Основне школе „Десанка Максимовић“
	3.4.3. Пројекат побољшања енергетске ефикасности зграде општине Станари

VI. ОПЕРАТИВНИ ПЛАН РАЗВОЈА

5.1. План имплементације програма пројеката и мјера за прве три године

Детаљни план имплементације Интегрисане стратегије локалног развоја општине Станари за период 2018-2027. доступан је у Excel документу који је дат у прилогу документа Стратегије.

Табела 40. Оквирни трогодишњи план финансирања имплементације Стратегије

Сектор	Укупно процијењена финансијска средства за имплементацију пројеката и мјера	Укупна предвиђена средства за прве три године	Финансирано из буџета општине				Финансирано из осталих извора				Број пројеката
			Преглед по годинама				Преглед по годинама				
			2017.	2018.	2019.	Укупно	2017.	2018.	2019.	Укупно	
Економски	15.232 000	15.232 000	2.324000	2.760000	4.148000	9.232000		2.000000	4.000000	6.000000	41
Друштвени	3.159 000	3.159 000	961000	781000	1.407000	3.149000			10000	10000	25
Заштита животне средине	3.114 050	3.114 050	793000	1.174050	1.047000	3.014050			100 000	100 000	18
УКУПНО	21.505 050	21.505 050	4178000	4.715050	6.602000	15.395050		2.000000	4.110000	6.110000	84

У табели 40. дат је кратак преглед планираних финансијских средстава за прве три године имплементације Стратегије. Преглед је дат по главна три сектора обухваћена Стратегијом.

Укупно предвиђена средства за имплементацију Стратегије и секторских планова у периоду 2017-2019. износе 21 505 050 KM.

Највећи износ укупно планираних средстава односи се на планиране пројекате и мјере из сектора економског развоја.

5.2. План развоја организационих капацитета и људских ресурса за имплементацију, праћење и вредновање Стратегије развоја

Реализација Стратегије интегрисаног развоја је значајан изазов за јединицу локалне самоуправе. Степен и квалитет реализације Стратегије, као збир свих појединачно реализованих пројеката и мјера, јасно ће показати колико је јединица локалне самоуправе близу или далеко од остварења дефинисаних стратешких циљева и визије.

Успјешна имплементација Стратегије захтијева одређене организацијске претпоставке и успоставу организационе структуре са одговарајућим људским ресурсима и јасно дефинисаним механизмима управљања развојем локалне заједнице. Задатак тог механизма је свакодневно старање о реализацији Стратегије као цјелине и сваког пројеката појединачно, координација свих активности и актера од промоције, припреме и покретања пројеката, извођења, праћења, извјештавања до редовног ажурирања Стратегије.

Стратегија интегрисаног развоја обједињује све секторе који су у надлежности локалних власти, као и све актере и заинтересоване стране. Стога је од кључног значаја јачање свеукупне координације унутар општинске администрације. Поред тога, неопходно је обезбиједити да сви актери имају значајне улоге у имплементацији, обезбјеђивању финансијских средстава, те у праћењу и вредновању провођења Стратегије.

Кључни актери у имплементацији Стратегије интегрисаног развоја су:

- Скупштина општине - разматра извјештаје о реализацији стратешких докумената општине, укључујући и Стратегију развоја, као водећег стратешког документа који треба представљати основу за креирање и доношење свих осталих развојних политика и приоритета општине;
- Начелник општине – кључна улога у операционализацији и имплементацији Стратегије развоја путем успостављања јасних механизма и дефинисања одговорности одјељења у погледу имплементације дијелова Стратегије из њихове надлежности, те обезбјеђивања свеукупне координације;
- Јединица за управљање локалним развојем - праћење имплементације, ажурирање и евалуација Стратегије интегрисаног развоја општине. Сарадња са вишим нивоима власти, донаторима, ОЦД и др;
- Административна служба општине - кључна улога у изради, реализацији, праћењу, извјештавању и ажурирању Стратегије развоја, с циљем константног унапређења квалитета живота грађана општине. Релевантна одјељења општине Станари за имплементацију Стратегије су:
 - Одјељење за општу управу,
 - Одјељење за привреду и финансије,
 - Одјељење за просторно уређење, стамбено-комуналне послове и екологију.

Анализа јединице локалне самоуправе показала је да тренутни капацитети и искуства у стратешком управљању развојем не одговарају у потпуности потребама доношења, провођења, мониторинга и евалуације Стратегије развоја према МиПРО методологији, да се статистички подаци воде децентрализовано, нису ажурирани, нити се користе у сврхе управљања развојем, да су капацитети општине за привлачењем додатних средстава из екстерних извора прихода неразвијени и да је координација и сарадња са осталим актерима недовољно развијена.

Анализом правилника и аката који уређују унутрашњу организацију, одговорности, функционисање, надлежности и комуникацију одјељења у склопу јединице локалне самоуправе закључено је да је функција управљања развојем дисперзована у неколико одјељења и додијељена самосталним

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

стручним сарадницима, док, са друге стране, начелници одјељења немају формално дефинисане одговорности у овом сегменту.

Централизована база података не примјењује се у сврху мониторинга провођења Стратегије, нити вредновања учинака Стратегије. Правилником није дефинисано да одјељења врше праћење статистичких података и врше анализе, а на основу којих планирају и проводе активности, није прецизно прописано ко и које податке прикупља, на који начин се уносе и ажурирају подаци, нити како се користе.

За ефикасну имплементацију Стратегије интегрисаног развоја потребно је изградити свеобухватну базу података програма, пројеката/мјера.

Потребно је ојачати развојну функцију општине, кроз прецизније дефинисање задатака и одговорности, ојачати капацитете запослених који ће бити директно ангажовани у припреми пројеката и имплементацији Стратегије, те успоставити дјелотворан систем за праћење и вредновање њене имплементације.

Стога, кључне препоруке за унапређење организационих капацитета и људских ресурса за имплементацију Стратегије, обухватају следеће:

- Константно и активно учешће начелника општине у операционализацији и имплементацији Стратегије развоја путем додјељивања јасних задатака и одговорности општинским одјељењима, те добијања редовних информација о напретку имплементације Стратегије развоја;
- Континуирана укљученост и подршка Скупштине општине у имплементацији Стратегије развоја путем редовног достављања извјештаја о напретку према Скупштини, те усклађивања општинских политика са приоритетима Стратегије развоја;
- Јачање комуникације, сарадње и интеракције унутар Општинске управе у сврху ефикаснијег и ефективнијег управљања и координације имплементације Стратегије развоја;
- Усвајање смјерница за годишње планирање, праћење, вредновање и извјештавање (ППВИ), и то у виду правилника којим се регулише поступак и процедуре планирања, праћења, вредновања и извјештавања о имплементацији Стратегије развоја и редовних активности, односно фазе и кораке који се односе на процесе, при чему се дефинишу носиоци, опис и начин провођења процеса, кључни документи те везе са осталим стратешким документима, приоритетима и административним процесима ЈЛС. Правилник о ППВИ даје и смјернице за припрему годишњег календара јединице за управљање развојем и припрему годишњих оперативних планова одјељења и одсјека, који морају ускладити своје пројектне и редовне активности са календаром јединице за управљање развојем.
- Изградња капацитета социо-економских актера за учешће у имплементацији, праћењу и оцјењивању Стратегије развоја. Имајући у виду значајну улогу Партнерске групе (локално развојно партнерство) у дјелотворној реализацији, праћењу и ажурирању Стратегије развоја, општина Станари треба и даље у оквиру овог тијела наставити блиско сарађивати са свим партнерима из јавног, приватног и невладиног сектора.
- Усклађеност вишегодишњег и годишњег финансијског плана општине (буџет) са вишегодишњим индикативним и годишњим финансијским планом имплементације Стратегије;

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

- У оквиру свих одјељења неопходно је спровести обуку из сљедећих области: координација и праћење Стратегије, односи с јавношћу, управљање пројектним циклусом, комуникацијске вјештине, јавно приватно партнерство, припрема и реализација пројеката, финансијско праћење пројеката и извјештавање, управљање базом података и др.
- Прецизирање/дорада описа посла и појединачних одговорности запосленика у сљедећим областима:
 - Свеукупна имплементација развојне Стратегије; улоге и одговорности, како службеника за планирање, тако и општинских одјељења у процесу имплементације Стратегије у циљу обезбјеђења неопходне интеграције;
 - Прикупљање података и њихов унос у јединствени електронски систем како би се омогућило праћење и оцјењивање прогреса Стратегије развоја; улоге и одговорности запосленика задужених за базу података, праћење и оцјењивање, као и осталих релевантних општинских одјељења;
 - Израда, имплементација и управљање пројектима; улоге и одговорности, како службеника који раде на припреми и имплементацији пројеката, тако и осталих релевантних општинских одјељења, у циљу осигурања неопходне интеграције;
 - Сарадња са социо-економским партнерима у процесу имплементације, праћења и оцјењивања те извјештавања о напретку у имплементацији Стратегије развоја.
 - Према МиПРО методологији ажурирање Стратегије се врши у одређеним временским периодима, датим у наредној табели:
 - преглед основних активности и одговорности за имплементацију Стратегије,
 - методологији активности праћења, вредновања и ажурирања појединих дијелова.

Табела 41. Преглед основних активности и одговорности за имплементацију Стратегије

Основне улоге и одговорности за имплементацију, праћење, вредновање и извјештавање		
Активности ^(*)	Надлежност (ко?)	Рок (оквирно када ?)
Дефинисање приоритета за <u>наредну годину</u> на основу стратешко-програмских докумената и израда Плана имплементације (1+2)	Иницијатор и власник процеса: Координатор развојног тима (РТ) Носиоци и учесници у процесу: Шефови надлежних служби/одјељења ЈЛС Колегијум начелника ЈЛС Остали службеници РТ	Први квартал текуће године (по роковима из ентитетских Закона о буџету)
Припрема планова служби за <u>наредну годину</u> , укључујући пројекте из Стратегије развоја и редовне послове	Иницијатор и власник процеса: Шефови надлежних служби/одјељења ЈЛС Носиоци и учесници: Координатор РТ-а	01.09-30.09. текуће године
Укључивање стратешких пројеката и	Иницијатор и власник процеса:	01-31.10 (први нацрт);

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Основне улоге и одговорности за имплементацију, праћење, вредновање и извјештавање		
Активности ^(*)	Надлежност (ко?)	Рок (оквирно када?)
мјера у план буџета <u>за наредну годину</u>	Руководилац Службе/Одјељења за буџет и финансије Носиоци и учесници процеса: Координатор РТ-а Колегијум начелника ЈЛС	01-30.11 (други нацрт) 01-15.12 (трећи нацрт) текуће године
Усклађивање планова рада служби/одјељења ЈЛС са усвојеним Буџетом <u>за наредну годину</u>	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а Носиоци и учесници процеса: Шефови надлежних служби/одјељења Колегијум начелника ЈЛС	05-15. јануар наредне године
Припрема календара за праћење реализације Годишњег плана ЈЛС	Иницијатор и власник процеса: Координатор развојног тима РТ-а Носиоци и учесници процеса: Остали службеници РТ-а	31 јануар наредне године
Разрада пројеката	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а Носиоци и учесници процеса: Остали службеници РТ-а Надлежне службе/одјељења	Континуирано
Праћење екстерних извора финансирања	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а Носиоци и учесници процеса: Надлежне службе/одјељења Остали службеници РТ-а	Континуирано
Праћење провођења Плана имплементације стратегије	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а Носиоци и учесници процеса: Остали службеници РТ-а Шефови служби/одјељења	Континуирано
Праћење имплементације и израда извјештаја о реализацији годишњих планова рада служби	Иницијатор и власник процеса: Шефови служби/одјељења Носиоци и учесници процеса: Колегијум начелника ЈЛС Координатор РТ-а Остали службеници РТ-а	Мјесечно: Колегиј начелника Полугодишње: До 31. јули (за првих 6 мјесеци текуће године) Годишње: До 31. мај (за претходну годину)
Укључивање Партнерске групе у праћење имплементације стратегије	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а Носиоци и учесници у процесу: Остали службеници РТ-а Партнерска група/Општински	Први састанак ПГ-а: До 31 мај (за претходну годину) Други састанак ПГ-а: До 31. јули (за првих 6 мјесеци текуће године)

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Основне улоге и одговорности за имплементацију , праћење, вредновање и извјештавање		
Активности ^(*)	Надлежност (ко?)	Рок (оквирно када ?)
	развојни тим	
Израда Годишњег извјештаја о реализацији стратегије развоја, његово усвајање и објављивање	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а Носиоци и учесници у процесу: Остали службеници РТ Шефови служби/одјељења	До 31. мај. наредне године у односу на ону за коју се припрема извјештај
Остале важне активности: - Редовно ажурирање веб странице ЈЛС у домену информација које се односе на развојне активности - Редовни контакти са вишим нивоима власти - Успостављање и унапрјеђење међуопштинске сарадње	Иницијатор и власник процеса: Координатор РТ-а Носиоци и учесници: Остали службеници РТ-а	Континуирано

VII. ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1. ПРЕГЛЕД ЕКСТЕРНИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА СА ДЕТАЉНИМ ОПИСОМ

Модел јавно-приватног партнерства за финансирање развојних пројеката

Важан инструмент је свакако и модел јавно-приватног партнерства (скраћено ЈПП), као веома успјешан механизам финансирања инфраструктурних и развојних пројеката. Модел ЈПП јавља се као облик сарадње јавног и приватног сектора, која се остварује удруживањем ресурса, капитала и стручних знања, у сврху задовољавања јавних потреба ради осигурања финансирања у циљу изградње, санације, реконструкције, управљања или одржавања инфраструктуре, пружања услуга и изградње објеката. Бројни су модели уговора за пројекте ЈПП-а, а најчешћи је BOT модел (Build-Operate- Transfer или Изгради – Управљај – Пренеси).

Неки од облика јавно-приватног партнерства су:

- **Build-Operate-Transfer (BOT)** – Изгради-Управљај-Пренеси: Приватни сектор изгради нову зграду уз дугорочни најам, те управља њоме за вријеме трајања уговора о најму. Приватни партнер пренесе власништво над новом зградом јавном сектору по истеку уговорног периода.
- **Design-Build (DB)** – Пројектуј-Изгради: Приватни сектор пројектује и изгради инфраструктуру у складу са спецификацијама јавног сектора, обично по фиксној цијени, па ризик од премашивања трошкова сноси приватни сектор (многи не сматрају да овај модел спада у спектар ЈПП).
- **Operation & Maintenance Contract (O&M)** – Уговор о управљању и одржавању: Приватно лице, на основу уговора, управља јавним власништвом и исти одржава током одређеног периода. Власништво над објектом остаје у рукама јавног сектора.
- **Design-Build-Finance-Operate (DBFO)** – Пројектуј-Изгради-Финансирај-Управљај: Приватни сектор пројектује, финансира и изгради нови објекат, уз уговор о дугорочном најму и управља објектом током уговорног периода. Приватни партнер пренесе власништво над новом зградом јавном сектору по истеку уговорног периода.
- **Build-Own-Operate (BOO)** – Изгради-Имај (у власништву)-Управљај: Приватни сектор финансира, изгради, посједује и управља објектом или услугом трајно. Ограничења јавни сектор дефинише у изворном уговору, а остварује путем надлежног регулаторног органа.
- **Build-Own-Operate-Transfer (BOOT)** – Изгради-Имај (у власништву)-Управљај-Пренеси: Приватно лице добије франшизу да финансира, пројектује, изгради и управља објектом (и наплаћује накнаду за коришћење) током уговорног периода, по чијем истеку се власништво преноси у руке јавног сектора.
- **Buy-Build-Operate (BBO)** – Купи-Изгради-Управљај: Пренос јавне имовине приватној или квази-јавној компанији, обично на основу уговора о унапређењу и управљању имовином током уговорног периода. Јавни сектор задржава контролу и након преноса захваљујући уговору.
- **Дозвола за управљање:** Приватна компанија добије дозволу – лиценцу или право да пружа јавну услугу, обично на одређени рок. Ово се често користи у ИТ пројектима.
- **Искључиво финансирање:** Приватни субјекат, обично компанија за пружање финансијских услуга, финансира пројекат директно или путем различитих механизма, као што је дугорочни најам или емисија обвезница.

У пракси се примјењује низ различитих модела који су варијације горе наведених модела.

Финансијски инструменти за реализацију развојних програма и пројеката

Општина Станари је у могућности користити и кредитна средства из доступних извора на тржишту капитала, односно путем програма финансирања постојећих финансијских институција у Босни и Херцеговини, у износу од максимално 18% буџета текуће фискалне године. Тренутна задуженост по основу кредитних и других финансијских аранжмана општине Станари износи 7%. Потребно је напоменути и могућност да општина Станари може понудити обвезнице и комерцијалне записе, чији би пласман ишао преко тржишта вредносних папира у Републици Српској. На овај начин би се уз ниске трошкове емитовања наведених вредносних папира омогућио адекватан механизам за финансирање пројеката дефинисаних у Стратегији развоја општине Станари. На располагању су и кредитне линије Развојне банке Републике Српске, усмјерене за различите области. Доступне су кредитне линије Европске банке за обнову и развој (EBRD), Европске развојне банке / Европске инвестицијске банке, Њемачке развојне банке (KfW), као и поједини програми и финансијски инструменти, који се пласирају преко комерцијалних банака. Ови програми првенствено су намијењени општинама и градовима, за пројекте који се односе на локалну комуналну инфраструктуру, као што су водоводна мрежа, канализација, путеви, расвјета, затим за енергетску ефикасност у зградарству, у области обновљивих извора енергије, пољопривреду и рурални развој. У зависности од конкретних пројеката и области које пројекат покрива (локални економски развој, друштвени развој или животна средина), доступни су и други извори за финансирање пројеката. На примјер, ESCO модел представља компаније за пружање услуга енергијом и оне представљају посебан облик тржишног посредништва. Ове компаније не обављају снабдијевање енергијом, већ само пружање услуга енергијом. Енергијски уговор о дјеловању представља финансирање пројеката на рачун штедне енергије и ESCO компанија гарантује да уштеде буду реализоване у одређеном временском року. Ове активности су трошковно повољне, те и ESCO компанија и корисник налазе интерес у сарадњи.

На нивоу Републике Српске успостављен је и у функцији Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност; дијелом се третира област енергетске ефикасности. Дјелатност Фонда чини прикупљање и дистрибуција финансијских средстава за заштиту животне средине на територији Републике Српске.

Програми Европске уније и инструмент претприступне помоћи

Средства Европске уније, која се стављају на располагање за развојне пројекте, доступна су кроз различите програме претприступне помоћи и програме Европске уније, при чему постоје значајне разлике у основној логици пословања и наміјени. Програм претприступне помоћи дефинисан је за сваку земљу и усаглашава се с Европском комисијом, док су програми Европске уније намијењени свим чланицама ЕУ и придруженим чланицама које, на основу Меморандума о разумијевању, приступе програму, те за судјеловање плаћају чланарину. Програм IPA замијенио је пет ранијих програма за помоћ у претприступном периоду, PHARE, ISPA, SAPARD, Програм за Турску и CARDS, и на тај начин објединио на једној правној основи сву помоћ која се пружа у претприступном периоду. Програм IPA је такође замишљен тако да се боље прилагоди разним циљевима и темпу напретка сваког корисника на кога се односи, тако што обезбјеђује усмјерену и ефикасну подршку према датим потребама и еволутивном развоју. Програм IPA ће посебно помоћи да се ојачају демократске институције и владавина права, реформише јавна управа, спроведу економске реформе, унаприједи поштовање, како људских права, тако и права мањина и равноправност полова, подржи развој грађанског друштва и појача регионална сарадња и допринијеће одрживом развоју и смањењу сиромаштва. За земље кандидате постоји и додатни циљ - усвајање и испуњавање свих услова за чланство, док ће се од земаља потенцијалних кандидата очекивати само приближавање овим условима. Босни и Херцеговини, као земљи потенцијалном кандидату за приступање Европској унији, тренутно је омогућен је приступ следећим компонентама програма, и то:

- 1) помоћ у транзицији и изградња институција и
- 2) регионална и међудржавна сарадња.

Након што Босна и Херцеговина стекне услов земље кандидата за приступ Европској унији, биће јој на располагању следеће компоненте IPA програма:

- 1) регионални развој,
- 2) развој људских ресурса и
- 3) развој руралних подручја.

Што се тиче додјељивања средстава, у програму IPA тренутно се воде активности на пројекцији буџета за период од 2018-2024. године. Комисија сваке године информисе Европски парламент и Вијеће о својим намјерама у вези са ставкама комплетног портфела. У том циљу, успостављен је финансијски оквир са показатељима за више година, и то за три године, по земљи и по компоненти. Реализација помоћи из IPA програма обезбјеђује се кроз годишње или вишегодишње програме, као што је дефинисано правилима Комисије о реализацији програма IPA. Сви ови програми су направљени након што су прво направљени документи са плановима и показатељима за више година, и то као трогодишња стратегија за сваку земљу, у којима је Комисија представила главне области у којима се врши интервенција, као и главне приоритете. Развојне пројекте општина може кандидовати на основу јавних позива за подношење апликација за IPA програм, и то за прве двије компоненте од укупно пет компоненти овог Програма. Босна и Херцеговина укључена је у прекограничну сарадњу из IPA програма са Хрватском, Србијом и Црном Гором, при чему постоје прихватљива географска подручја за успостављање сарадње, односно аплицирање заједничких пројеката. Прихватљиве активности/пројекти укључују мјере за побољшање пословног окружења, развој конкурентности и предузетништва, развој туризма и руралног развоја, побољшање енергетске ефикасности, унапређење и заштита животне средине, заговарање за потребе заједнице те развој информационог система. Пројекти се из ових средстава финансирају у омјеру од 85% од укупне вриједности појединачног пројекта, с тим да укупна вриједност подршке за појединачни пројекат не може прећи 300.000 еура. **Средства на располагању: 57,15 милиона еура** (28,8 милиона еура из ERDF-а (Европски фонд за регионални развој) и 28,8 милиона еура из IPA-е (Инструмент за претприступну помоћ) + национално кофинансирање = **укупно 67,24 милиона еура**). Транснационални програм за југоисточну Европу и Медитеран је програм транснационалне сарадње, а финансира се из европског фонда за регионални развој, који је за програмски период 2014-2020. година предвидио буџет од 265 милиона еура. Учешће држава које нису чланице ЕУ финансираће се из IPA претприступног програма и Европског програма за сусједство. Програмско подручје обухвата 16 европских земаља, и то: Хрватску, Румунију, Бугарску, Словенију, Мађарску, Грчку, Албанију, Црну Гору, Србију, Босну и Херцеговину, Македонију, Аустрију, Словачку, Италију (регије Ломбардија, Венето, Пулџија, Фриули-Венеција-Ђулиа, Тренто, Болцано, Емилија Ромања, Умбрија, Марче, Абруцо и Молис), Украјину и Молдавију.

Приоритети Програма су следећи: 1) Олакшавање иновација и предузетништва 2) Заштита и побољшање стања животне средине 3) Побољшање приступачности и 4) Развој транснационалне синергије за одрживи развој подручја. Програм је намијењен непрофитним организацијама и институцијама које желе радити на прекограничном пројекту с најмање једним прекограничним партнером. У пројектном партнерству морају се налазити партнери из најмање три различите државе, од којих једна мора бити држава чланица ЕУ. Такође, партнери учествују у суфинансирању пројекта с 15% удјелом који се равноправно распоређује међу партнерима. Учешће држава нечланица ЕУ у Програму битан је елемент самог Програма. Државе нечланице подстичу се да у потпуности учествују у Програму.

Босна и Херцеговина такође може користити и средства из дијела ЕУ Програма заједнице (*Community Program*). Циљ Програма заједнице је пружање подршке политикама ЕУ, те унапређење сарадње између држава чланица ЕУ и њихових грађана у различитим областима: култури, науци, заштити околине, транспорту, енергији, потрошачкој политици, образовању, здравству, правосуђу, фискалној и царинској политици. Земљама западног Балкана могућност учешћа у програмима Заједнице отворена је закључцима Европског вијећа у Солуну из јуна 2003. године, с циљем подршке напорима на путу ка европским интеграцијама, уз размјену добрих пракси, искустава и знања, те усвајање и имплементацију *acquis*-а. Учешће земаља западног Балкана у програмима Заједнице регулисано је оквирним споразумима о општим начелима учешћа поједине земље у програмима

Заједнице који се закључују на неодређен период, али се ревидирају сваке три године. Основу за приступање Босне и Херцеговине програмима Заједнице чини „Оквирни споразум између Европске заједнице и БиХ о општим начелима учешћа БиХ у програмима Заједнице“, који је ступио на снагу у јануару 2007. године. Споразумом је Босни и Херцеговини отворена могућност учешћа у 24 програма Заједнице. Будући да прате политике Европске уније нису сви програми усмјерени ка задовољавању приоритета земаља западног Балкана. Стога се Земљама западног Балкана препоручује селективни приступ, односно постепено приступање програмима Заједнице, у складу са тренутним потребама сваке земље посебно. Потребно је водити рачуна и о расположивим административним и институционалним капацитетима, законодавном оквиру и буџетским средствима које је потребно издвојити за учешће у одређеном програму. Програми Заједнице предвиђају именовање државних координатора/контакт особа за програм, с циљем пружања подршке и унапређења учешћа земље у програмима Заједнице. За поједине програме потребно је основати државну агенцију, акредитовану од Европске комисије, која ће бити надлежна за реализацију програма у земљи.

Пуноправно чланство постиже се закључивањем Меморандума о разумијевању између Европске комисије и земље заинтересоване за приступање поједином програму, те плаћањем „улазне карте“. Меморандум припрема Европска комисија, након што надлежна институција, на државном нивоу, искаже интерес за учешће у програму. Меморандум се разликује од програма до програма, али у основи садржи правила учешћа у програму, неопходне административне капацитете, механизме за управљање програмом, те финансијске одредбе. Да би земље западног Балкана могле учествовати у програмима Заједнице потребно је осигурати буџетска средства за плаћање финансијског доприноса, тзв. „улазне карте“. Држава има могућност да дио средстава за плаћање улазне карте затражи у оквиру Инструмента претприступне помоћи. Износ улазне карте који држава треба издвојити из властитог буџета може бити предметом преговарања са Европском комисијом.

Средства која држава уплаћује на име улазне карте не гарантују и стварно финансирање пријављених пројеката у оквиру програма. Успјешно написани и одобрени пројекти могу повући и већа средства од износа којег одређена држава плаћа за улазак у програм. У одређеним случајевима предвиђено је и суфинансирање пројеката од стране апликаната. Европска комисија објављује правила о процедурама за пријаву и селекцију пројектних приједлога на интернет страници сваког од програма Заједнице. У овом тренутку, Босна и Херцеговина може аплицирати пројекте, односно користити средства према Програму „FP 7“ и Програму „Култура“. У припреми су активности за приступање и Програму „Европа за грађане“, као и Програму „Предузетништво за иновације“ (Entrepreneurship for Innovation). На разматрању су активности око евентуалног приступања Програму „Заједнице медија“, као и Програму „Интелигентна енергија за Европу (IEE)“.

Програми и пројекти билатералне и мултилатералне сарадње са међународним Организацијама

Уз наведене потенцијалне изворе за финансирање развојних пројеката, општина може развијати и партнерство и сарадњу са међународним партнерима и донаторима, са циљем проналажења извора за финансирање локалних развојних пројеката. Сарадња се може успоставити (могуће већ и постоји) са бројним међународним организацијама као што су UNDP, USAID, GTZ / GIZ, као и са министарствима вањских послова Норвешке, Републике Њемачке, Италије, Чешке Републике и других земаља. Путем ове сарадње, могу се реализовати пројекти који имају значајан утицај на унапређење локалног амбијента и стварање бројних локалних развојних иницијатива.

ПРИЛОГ 2: ЗАКОНСКИ И ПОДЗАКОНСКИ АКТИ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ КОЈИ РЕГУЛИШУ ПИТАЊА УПРАВЉАЊА КВАЛИТЕТОМ ВАЗДУХА

- Закон о заштити ваздуха ("Службени гласник Републике Српске", број: 124/11);
- Закон о заштити животне средине ("Службени гласник Републике Српске", број: 71/12);
- Закон о управљању отпадом ("Службени гласник Републике Српске", број 53/02 и 65/08);

- Уредба о граничним вриједностима емисије загађујућих материја у ваздух („Службени гласник Републике Српске“, број: 39/05);
- Уредба о постепеном искључивању супстанци које оштећују озонски омотач („Службени гласник Републике Српске“ број: 94/05);
- Правилник о граничним вриједностима квалитета ваздуха („Службени гласник Републике Српске“ број: 39/05);
- Правилник о мониторингу квалитета ваздуха („Службени гласник Републике Српске“ број: 39/05);
- Правилник о мониторингу емисија загађујућих материја у ваздух („Службени гласник Републике Српске“ број: 39/05);
- Правилник о емисији испарљивих органских једињења („Службени гласник Републике Српске“ број: 39/05);
- Правилник о условима за рад постројења за спаљивање отпада („Службени гласник Републике Српске“ број: 39/05);
- Правилник о граничним вриједностима емисије у ваздух из постројења за сагоријевање („Службени гласник Републике Српске“ број: 39/05);
- Правилник о ограничењу емисије у ваздух из постројења за спаљивање биомасе („Службени гласник Републике Српске“ бр. 85/05).

ПРИЛОГ 3: ЗАКОНСКИ И ПОДЗАКОНСКИ АКТИ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ КОЈИ РЕГУЛИШУ ПИТАЊА УПРАВЉАЊА ВОДАМА

- Закон о водама („Службени гласник Републике Српске“, број: 50/06);
- Закон о заштити животне средине („Службени гласник Републике Српске“, број: 71/12),
- Уредба о класификацији вода и категоризацији водотока („Службени гласник Републике Српске“, број: 42/01),
- Правилник о начину методама одређивања степена загађености отпадних вода као основице за утврђивање водне накнаде („Службени гласник Републике Српске“, број: 79/11, 36/12),
- Правилник о условима испуштања отпадних вода у јавну канализацију („Службени гласник Републике Српске“, број: 44/01),
- Правилник о условима испуштања отпадних вода у површинске воде („Службени гласник Републике Српске“, број: 44/01),
- Правилник о мјерама заштите, начину одређивања и одржавања зона и појасева санитарне заштите, подручја на којима се налазе изворишта, као и водних објеката и вода намјењених људској употреби („Службени гласник Републике Српске“, број: 7/03),
- Правилник о начину одржавања ријечних корита и водног земљишта („Службени гласник Републике Српске“, број: 34/03, 22/06),
- Правилник о третману и одводњи отпадних вода за подручје градова и насеља гдје нема јавне канализације („Службени гласник Републике Српске“, број: 68/01),
- Правилник о утврђивању услова и начина експлоатације шљунка, пијеска и ломљеног камена („Службени гласник Републике Српске“, број: 5/04).

ПРИЛОГ 4: ЗАКОНСКИ И ПОДЗАКОНСКИ АКТИ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ КОЈИ РЕГУЛИШУ ПИТАЊА УПРАВЉАЊА ШУМСКИМ РЕСУРСИМА

- Закон о шумама („Службени гласник Републике Српске“ број: 75/08);
- Закон о заштити природе („Службени гласник Републике Српске“, бр. 50/02);
- Закон о репродуктивном материјалу шумског дрвећа („Службени гласник Републике Српске“ број: 60/09);

- Закон о садном материјалу ("Службени гласник Републике Српске" број: 37/09);
- Закон о сјему и садном материјалу, ("Службени гласник Републике Српске" број: 13/97);
- Правилник о регистру заштићених природних добара ("Службени гласник Републике Српске" број: 79/11);
- Уредба о Црвеној листи заштићених врста флоре и фауне Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број: 124/12);
- Црвена листа заштићених врста флоре и фауне Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број: 124/12) и др.

ПРИЛОГ 5: ЗАКОНСКИ И ПОДЗАКОНСКИ АКТИ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ КОЈИ РЕГУЛИШУ ПИТАЊА УПРАВЉАЊА ОТПАДОМ

- Закон о управљању отпадом („Службени гласник РС“ број: 53/02).
- Закон о заштити животне средине ("Службени гласник Републике Српске", број: 71/12).
- Закон о комуналним дјелатностима ("Службени гласник Републике Српске", број: 124/11).
- Закон о комуналној полицији ("Службени гласник Републике Српске", број: 85/03).
- Правилник о врстама отпада и дјелатностима управљања отпадом за које је потребна дозвола ("Службени гласник Републике Српске", број: 39/05 и 3/07).
- Правилник о условима за пренос обавеза управљања отпадом са произвођача и продавца на одговорно лице система за прикупљање отпада ("Службени гласник Републике Српске", број: 118/05).
- Правилник о садржају плана прилагођавања за постојећа постројења и уређаје за дјелатности управљања отпадом и активностима које предузима надлежни орган ("Службени гласник Републике Српске", број: 39/05).
- Правилник о начину управљања отпадним гумама ("Службени гласник Републике Српске", број: 20/12).
- Правилник о категоријама отпада са каталогом ("Службени гласник Републике Српске", број: 39/05).
- Правилник о категоријама отпада, карактеристикама које га сврставају у опасни отпад, дјелатностима поврата компоненти и одлагања отпада ("Службени гласник Републике Српске", број: 39/05).
- Правилник о транспорту опасног отпада ("Службени гласник Републике Српске", број: 86/05).
- Правилник о управљању медицинским отпадом ("Службени гласник Републике Српске", број: 90/06).
- Правилник о условима за рад постројења за спаљивање отпада ("Службени гласник Републике Српске", број: 39/05).
- Уредба о управљању амбалажом и амбалажним отпадом ("Службени гласник Републике Српске", број: 50/11).

ПРИЛОГ 6: ЗАКОНСКИ И ПОДЗАКОНСКИ АКТИ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ КОЈИ РЕГУЛИШУ ПИТАЊА УПРАВЉАЊА ПРОСТОРОМ

- Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник Републике Српске“, број 93/06);
- Закон о уређењу простора („Службени гласник Републике Српске“, број 40/13);
- Закон о локалној самоуправи Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 28/94);
- Закон о заштити животне средине („Службени гласник Републике Српске“, број 71/12);
- Закон о комуналним дјелатностима ("Службени гласник Републике Српске", број: 124/11);

- Упутство о форми, садржају и начину издавања локацијских услова („Службени гласник Републике Српске“, број 91/10);
- Правилник о изради и доношењу докумената просторног уређења по скраћеном поступку („Службени гласник Републике Српске“, број 132/10);
- Правилник о садржају и контроли техничке документације („Службени гласник Републике Српске“, број 8/11);
- Правилник о вршењу техничког прегледа објеката и издавању одобрења за употребу и осматрање тла и објеката у току грађења и употребе („Службени гласник Републике Српске“, број 46/11);
- Правилник о садржају, начину израде и доношења докумената просторног уређења („Службени гласник Републике Српске“, број 59/11);

ПРИЛОГ 7: ЗАКОНСКИ И ПОДЗАКОНСКИ АКТИ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ КОЈИ РЕГУЛИШУ ПИТАЊА ЗАШТИТЕ КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЉЕЂА

- Закон о заштити природе ("Службени гласник Републике Српске" број: 50/02);
- Закон о заштити животне средине ("Службени гласник Републике Српске" број: 71/12);
- Закон о уређењу простора ("Службени гласник Републике Српске" број: 40/13);
- Закон о локалној самоуправи Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број: 28/94);
- Закон о спровођењу Одлука Комисије за заштиту националних споменика ("Службени гласник Републике Српске" број: 9/02);
- Правилник о регистру заштићених природних добара ("Службени гласник Републике Српске" број: 79/11);
- Уредба о Црвеној листи заштићених врста флоре и фауне Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број: 124/12);
- Црвена листа заштићених врста флоре и фауне Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број: 124/12);

ПРИЛОГ 8: ОСНОВНИ ЗАКОНСКИ АКТИ КОЈИ РЕГУЛИШУ ПИТАЊА УТИЦАЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ НА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ СУ:

- Закон о здравственој заштити ("Службени гласник Републике Српске", број: 106/09);
- Закон о здравственом осигурању ("Службени гласник Републике Српске", бр. 18/99, 51/01, 70/01, 51/03, 17/08 и 1/09);
- Закон о апотекарској дјелатности ("Службени гласник Републике Српске", бр. 119/08 и 1/12);
- Закон о хемикалијама ("Службени гласник Републике Српске", број 25/09);
- Закон о биоцидима ("Службени гласник Републике Српске", број 37/09);
- Закон о заштити од нејонизујућих зрачења ("Службени гласник Републике Српске", број 2/05);
- Закон о заштити животне средине ("Службени гласник Републике Српске", број: 71/12);
- Закон о заштити ваздуха ("Службени гласник Републике Српске", број: 124/11);
- Закон о заштити природе ("Службени гласник Републике Српске", број: 50/02);
- Закон о инспекцијама у Републици Српској ("Службени гласник Републике Српске", број: 113/05);
- Закон о водама ("Службени гласник Републике Српске", број: 50/06);
- Закон о пољопривреди ("Службени гласник Републике Српске", број: 70/06);
- Закон о пољопривредном земљишту ("Службени гласник Републике Српске", број: 93/06);
- Закон о ветеринарству ("Службени гласник Републике Српске", број: 42/08)

ПРИЛОГ 9: ФИНАНСИЈСКА КОНСТРУКЦИЈА СЕКТОРСКИХ ПЛАНОВА

ПЛАН ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ СТАНАРИ 2018-2026.								
Програм	Пројекат/мјера	Веза са секторским циљевима	Динамика реализације			Финансирање КМ		
			2017.	2018.	2019.	Буџет општине Станари	Екстерни извори	УКУПНО
Јачање институционалних капацитета општине Станари за управљање локалним развојем	1.1.1. Пројектна документација и изградња административне зграде општине Станари	1	-	300.000,00	300.000,00	600.000,00	-	600.000,00
Јачање институционалних капацитета општине Станари за управљање локалним развојем	1.1.2. Оснивање Развојне агенције општине Станари	1	-	-	-	-	-	-
Јачање институционалних капацитета општине Станари за управљање локалним развојем	1.1.3. Обука запослених општинске администрације за управљање локалним развојем	1	-	5.000,00	-	5.000,00	-	5.000,00
Јачање институционалних капацитета општине Станари за управљање локалним развојем	1.1.4. Израда и усвајање процедура планирања локалног развоја	1	-	-	-	-	-	-
Јачање институционалних капацитета општине Станари за управљање локалним развојем	1.1.5. Формирање базе података за управљање пројектима, праћење, вредновање и извјештавање о напретку провођења Стратегије развоја општине Станари	1	-	-	-	-	-	-

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Јачање институционалних капацитета општине Станари за управљање локалним развојем	1.1.6. Институционализовање јавно-приватног дијалога општинске администрације и приватног сектора (Привредни савјет) и организовање редовних састанака (квартално)	1	-	-	-	-	-	-
Јачање институционалних капацитета општине Станари за управљање локалним развојем	1.1.7. Израда и усвајање правилника о подстицајима за привредне субјекте који послују на подручју општине Станари	1	810.000,00	330.000,00	240.000,00	240.000,00	-	810.000,00
Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.1. Пројектна документација и изградња главне улице Пијаца – Црква Станари	1	-	200.000,00	200.000,00	400.000,00	-	400.000,00
Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.2. Пројектна документација и изградња кружног тока у центру Станара.	1	-	-	100.000,00	100.000,00	-	100.000,00
Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.3. Изградња моста у Брестову и измијештање пута код моста	1	-	-	60.000,00	-	-	60.000,00
Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.4. Изградња моста (само горњи дио- плоча): Станари, ријека Радња	1	8.000,00	-	-	8.000,00	-	8.000,00
Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.5. Изградња моста (само горњи дио-плоча): Драгаловци према Укрини	1	6.000,00	-	-	6.000,00	-	6.000,00
Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.6. Асфалтирање пута Р474 (Равна цеста).	1	-	450.000,00	2.000.000,00	2.450.000,00	2.000.000,00	4.450.000,00
Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.7. Изградња петље ауто-пут у Јелањској	1	-	2.000.000,00	2.000.000,00	-	4.000.000,00	4.000.000,00
Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.8. Реконструкција локалних путева и улица	1	1.050.000,00	350.000,00	100.000,00	1.500.000,00	-	1.500.000,00
Програм унапређења путне инфраструктуре	1.2.9. Редовно насипање и одржавање путева у Станарима	1	30.000,00	180.000,00	180.000,00	390.000,00	-	390.000,00
Програм унапређења инфраструктурне опремљености	1.3.1. Изградња јавне расвјете	1	45.000,00	63.000,00	63.000,00	171.000,00	-	171.000,00

општине Станари								
Програм унапређења инфраструктурне опремљености општине Станари	1.3.2. Изградња пјешачке стазе поред ријеке Остружње у Центру Станара	1	-	-	150.000,00	150.000,00	-	150.000,00
Програм развоја предузетничке инфраструктуре	1.4.1. Набава / куповина земље за индустријску зону код Термоелектране Станари	1	290.000,00	-	-	290.000,00	-	290.000,00
Програм развоја предузетничке инфраструктуре	1.4.2. Комунално опремање индустријске зоне	1	-	220.000,00	20.000,00	220.000,00	-	220.000,00
Програм развоја предузетничке инфраструктуре	1.4.3. Изградња хала за производне погоне у индустријској зони	1	-	200.000,00	200.000,00	400.000,00	-	400.000,00
Програм промоције и развоја предузетништва и МСП и занатско-предузетничке дјелатности	1.5.1. Пројекат подршке и финансирања иновативних предузетничких пројеката младих	1						
Програм промоције и развоја предузетништва и МСП и занатско-предузетничке дјелатности	1.5.2. Подршка предузетницима и пољопривредницима у организовању сајмова и учествовању на сајмовима	1	5.000,00	5.000,00	5.000,00	15.000,00	-	15.000,00
Програм активних политика и мјера запошљавања	1.6.1. Оснивање општинског савјета за тржиште рада	1	-	-	-	-	-	-
Програм активних политика и мјера запошљавања	1.6.2. Израда детаљне анализе тржишта рада општине Станари	1	-	-	-	-	-	-

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Програм активних политика и мјера запошљавања	1.6.3. Израдити општински план запошљавања и план финансирања активних мјера запошљавања	1	-	-	-	-	-	-
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.1. Пројекат подизања пољозаштитних појасева	1	50.000,00	80.000,00	150.000,00	280.000,00	-	280.000,00
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.2. Пројекат уређења пољопривредних путева	1	300.000,00	180.000,00	180.000,00	660.000,00	-	660.000,00
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.3. Пројекат уређења каналске мреже	1	-	2.000,00	2.000,00	4.000,00	-	4.000,00
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.4. Израда и усвајање правилника о подстицајима за развој пољопривредне производње на подручју општине Станари	1	100.000,00	100.000,00	100.000,00	300.000,00	-	300.000,00
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.5. Пројекат подстицаја пољопривредним произвођачима за увођење система наводњавања	1	3.000,00	3.000,00	3.000,00	9.000,00	-	9.000,00
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.6. Оснивање пољопривредне задруге на подручју општине Станари	1	-	50.000,00	-	50.000,00	-	50.000,00
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.7. Подршка микро, малим и средњим предузећима и пољопривредним газдинствима – унапређење инфраструктуре, опреме и машина	1	50.000,00	50.000,00	50.000,00	150.000,00	-	150.000,00
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.8. Подршка микро, малим и средњим предузећима и пољопривредним газдинствима – савјетодавне услуге у увођењу нових технологија и пракси у пољопривредној производњи,	1	10.000,00	10.000,00	10.000,00	30.000,00	-	30.000,00

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

	усвајање међународних стандарда у пољопривредној производњи, пружање информација о тржишту и повезивање произвођача са тржиштем, обуке за пољопривредне произвођаче, итд.							
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.9. Пројекат изградње складишног простора хладњаке за складиштење воћа и поврћа капацитета 50 тона	1	-	20.000,00	60.000,00	80.000,00	-	80.000,00
Програм развоја пољопривредне производње	1.7.10. Увођење интегралне производње воћа и сертификавање Global GAP сертификатом	1	5.000,00	5.000,00	5.000,00	15.000,00	-	15.000,00
Програм развоја туризма	1.8.1. Израда Стратегије развоја туризма на подручју општине Станари	1	-	-	10.000,00	5.000,00	5.000,00	10.000,00
Програм развоја туризма	1.8.2. Пројекат израде базе података туристичке понуде и мапирања и обиљежавања значајних туристичких локалитета	1	-	5.000,00	-	5.000,00	-	5.000,00
Програм развоја туризма	1.8.3. Изградња бициклистичке стазе	1	-	-	20.000,00	20.000,00	-	20.000,00
Програм развоја туризма	1.8.4. Изградња и завршни радови на капели Радња Доња	1	42.000,00	-	-	42.000,00	-	42.000,00
Програм сарадње са дијаспором	1.9.1. Израда базе података о становницима општине Станари у дијаспори	1	-	2.000,00	-	2.000,00	-	2.000,00
Програм сарадње са дијаспором	1.9.2. Организовање годишњих сусрета дијаспоре на подручју општине Станари	1	-	-	10.000,00	10.000,00	-	10.000,00

ПЛАН ДРУШТВЕНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ СТАНАРИ 2018-2026.

Програм	Пројекат/мјера	Веза са секторским циљевима	Динамика реализације			Финансирање КМ		
			2017.	2018.	2019.	Буџет општине Станари	Екстерни извори	УКУПНО
Програм унапређења квалитете и доступности јавних услуга становницима општине Станари	2.1.1. Увођење редовног испитивања задовољства становника квалитетом и доступности јавних услуга	2	.	.	.	.	.	.
Програм унапређења квалитете и доступности јавних услуга становницима општине Станари	2.1.2. Унапређење система е-управе	2	-	-	6.000,00	6.000,00	-	6.000,00
Програм унапређења квалитете и доступности јавних услуга становницима општине Станари	2.1.3. Успостављање ICT платформе за учешће становника у јавним пословима и повећану транспарентност рада општинске администрације	2	-	-	-	-	-	-
Програм унапређења квалитете и доступности јавних услуга становницима општине Станари	2.1.4. Оснаживање улоге и положаја мјесних заједница у управљању јавним пословима на подручју општине Станари	2	-	-	-	-	-	-
Програм унапређења квалитете и доступности јавних услуга становницима општине Станари	2.1.5. Увођење стандарда управљања квалитетом општинске администрације и сертификација	2	-	-	25.000,00	25.000,00	-	25.000,00
Програм унапређења квалитете и	2.1.6. Промоција рада организација цивилног друштва и мјесних	2	-	-	-	-	-	-

доступности јавних услуга становницима општине Станари	заједница на званичној интернет страници општине Станари							
Програм унапређења квалитете и доступности јавних услуга становницима општине Станари	2.1.7. Израдити пројекте јавно-приватног партнерства за пружање јавних услуга становницима општине Станари	2	-	-	-	-	-	-
Програм проактивних демографских мјера	2.2.1. Увођење система прогресивних виšekратних родитељских накнада за новорођенчад	2	46.000,00	126.000,00	126.000,00	298.000,00	-	298.000,00
Програм проактивних демографских мјера	2.2.2. Увођење система подстицајних мјера за рјешавање стамбеног питања младих породица са дјецом	2	100.000,00	30.000,00	30.000,00	160.000,00	-	160.000,00
Програм унапређења предшколског, школског и система образовања одраслих лица.	2.3.1. Изградња обданишта код школе „Десанка Максимовић“	2	60.000,00	135.000,00	-	195.000,00		195.000,00
Програм унапређења предшколског, школског и система образовања одраслих лица.	2.3.2. Стипендирање ученика и студената за дефицитарна занимања и у складу са потребама локалне заједнице	2	345.000,00	305.000,00	345.000,00	995.000,00	-	995.000,00
Програм изградња нових и реконструкција постојећих објеката намјењених развоју културних и спортских дјелатности.	2.4.1. Изградња центра за културу са биоскопском двораном и позориштем	2	-	-	500.000,00	500.000,00	-	500.000,00
Програм изградња	2.4.2. Изградња и адаптација	2	24.000,00	-	25.000,00	49.000,00	-	49.000,00

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

нових и реконструкција постојећих објеката намјењених развоју културних и спортских дјелатности.	отворених спортских терена у свим мјесним заједницама општине Станари.							
Програм изградња нових и реконструкција постојећих објеката намјењених развоју културних и спортских дјелатности.	2.4.3. Реконструкција старе школе у Станарима у вишенамјенски простор за културне и друштвене догађаје	2	-	10.000,00	-	10.000,00	10.000,00	20.000,00
Програм изградња нових и реконструкција постојећих објеката намјењених развоју културних и спортских дјелатности.	2.4.4. Адаптација постојећег друштвеног дома / дома културе МЗ Церовица	2	-	50.000,00	50.000,00	100.000,00	-	100.000,00
Програм изградња нових и реконструкција постојећих објеката намјењених развоју културних и спортских дјелатности.	2.4.5. Адаптација постојећег друштвеног дома / дома културе МЗ Осредак	2	-	-	100.000,00	100.000,00	-	100.000,00
Програм изградња нових и реконструкција постојећих објеката намјењених развоју културних и спортских дјелатности.	2.4.6. Изградња спортско-рекреативног центра са двораном и отвореним теренима код стадиона „Рудар“	2	-	-	175.000,00	175.000,00	-	175.000,00

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

дјелатности.								
Програм развоја понуде културних и спортских садржаја становницима општине Станари	2.5.1. Подршка организовању и одржавању тродневних књижевних сусрета у Станарима и другим традиционалним културним манифестацијама	2	25.000,00	25.000,00	25.000,00	75.000,00	-	75.000,00
Програм унапређења примарне здравствене заштите	2.6.1. Адаптација објекта за Дом здравља општине Станари	2	135.000,00	-	-	-	-	135.000,00
Програм унапређења примарне здравствене заштите	2.6.2. Опремање Дома здравља општине Станари медицинском опремом и уређајима, осталом опремом и намјештајем	2	66.000,00	100.000,00	-	166.000,00	-	166.000,00
Програм унапређења примарне здравствене заштите	2.6.3. Набава возила хитне помоћи и возила за потребе патронажне службе	2	60.000,00	-	100.000,00	160.000,00	-	160.000,00
Програм унапређења система социјалне заштите на подручју општине Станари	2.7.1. Оснивање Центра за социјални рад општине Станари	2	-	-	-	-	-	-
Програм унапређења система социјалне заштите на подручју општине Станари	2.7.2. Успостављање савјетовалишта за брак и породицу	2	-	-	-	-	-	-
Програм унапређења система социјалне заштите на подручју општине Станари	2.7.3. Успостављање дневног боравка за дјецу ометену у развоју	2	-	-	-	-	-	-
Програм унапређења система социјалне заштите на подручју општине Станари	2.7.4. Успостављање пребивалишта за лица у стању социјалне потребе	2	-	-	-	-	-	-

ПЛАН ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ОПШТИНЕ СТАНАРИ 2018-2026.

Програм	Пројекат/мјера	Веза са секторским циљевима	Динамика реализације			Финансирање КМ		
			2017.	2018.	2019.	Буџет општине Станари	Екстерни извори	УКУПНО
Програм успостављања система интегрисаног управљања простором и заштитом животне средине	3.1.1. Ажурирање и усклађивање Просторног плана општине Станари са Просторним планом Републике Српске	3	3.000,00	-	-	3.000,00	-	3.000,00
Програм успостављања система интегрисаног управљања простором и заштитом животне средине	3.1.2. План детаљне регулације индустријске зоне "Термоелектрана"	3	-	35.000,00	-	35.000,00	-	35.000,00
Програм успостављања система интегрисаног управљања простором и заштитом животне средине	3.1.3. Израда и усвајање Регулационог плана урбаног дијела општине Станари	3	-	50.000,00	-	50.000,00	-	50.000,00
Програм успостављања система интегрисаног управљања простором и заштитом животне средине	3.1.4. Израда Локалног еколошког плана ЛЕАП	3	35.000,00	-	-	35.000,00	-	35.000,00
Програм успостављања система интегрисаног управљања простором и заштитом животне средине	3.1.5. Пројекат израда катастра природних вриједности и деградираних простора општине Станари	3	-	-	-	-	-	-
Програм успостављања система интегрисаног	3.1.6. Пројекат израде катастра загађивања животне средине и	3	-	-	-	-	-	-

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

управљања простором и заштитом животне средине	успостављања еколошког информационог система и система мониторинга животне средине							
Програм успостављања система интегрисаног управљања простором и заштитом животне средине	3.1.7. Пројекат успостављања система мониторинга квалитете ваздуха	3	-	-	10.000,00	10.000,00	-	10.000,00
Програм унапређења водоснабдијевања становништва и уређења водотока и заштите вода	3.2.1. Пројекат изградње водовода	3	680.000,00	1.000.050,00	1.000.000,00	2.680.050,00	-	2.680.050,00
Програм унапређења водоснабдијевања становништва и уређења водотока и заштите вода	3.2.2. Пројекат изградње канализационог колектора и пречистача отпадних вода у дијелу насељеног мјеста Станари Центар	3	-	-	-	-	100.000,00	100.000,00
Програм унапређења водоснабдијевања становништва и уређења водотока и заштите вода	3.2.3. Пројекат уређења извора на улазу насеља Станари	3						
Програм унапређења водоснабдијевања становништва и уређења водотока и заштите вода	3.2.4. Изградња чесме и парка код Рудничког насеља Станари	3	34.000,00	15.000,00	-	49.000,00	-	49.000,00
Програм унапређења водоснабдијевања становништва и уређења водотока и заштите вода	3.2.5. Пројекат уређења простора око локалитета и сам локалитет Церовачке пећине	3						

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

Програм унапређења система управљања отпадом	3.3.1. Пројекат успостављања санитарне депоније / претоварне станице	3						
Програм унапређења система управљања отпадом	3.3.2. Изградња рециклажног дворишта	3	29.000,00	50.000,00	2.000,00	81.000,00	-	81.000,00
Програм унапређења система управљања отпадом	3.3.3. Уклањање дивљих депонија	3	12.000,00	9.000,00	-	9.000,00	-	9.000,00
Програм енергетске ефикасности	3.4.1. Израда студије изводљивости и економске оправданости за изградњу система даљинског гријања у Станарима	3	-	15.000,00	-	15.000,00	-	15.000,00
Програм енергетске ефикасности	3.4.2. Пројекат израде елабората енергетске ефикасности и побољшање енергетске ефикасности објекта Основне школе „Десанка Максимовић“	3						
Програм енергетске ефикасности	3.4.3. Пројекат побољшања енергетске ефикасности зграде општине Станари	3	-	-	35.000,00	35.000,00	-	35.000,00

ПРИЛОГ 10: ОКВИРНИ ПОДСЈЕТНИК СА КАЛЕНДАРМ ЗА ГОДИШЊЕ ДОПУЊАВАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА

Компонента	Опис и подлоге за годишње допуњавање	Када се допуњава	Напомена
Социо - економска анализа (ради се у битно скраћеној верзији)	✓ Пратимо и објављујемо одабране економске и друштвене индикаторе и важне трендове (демографски, тржиште рада, економски индикатори по гранама и врстама пословних субјеката, стање пољопривреде...). ✓ Стање пословног окружења можемо пратити путем стандардизованог анкетирања или фокус-групе.	Почетак у априлу (када су обрађени сви подаци за претходну годину), завршетак у јуну	За овај посао врло је важно разрадити процедуру и усагласити размјену података са изворима података (Завод за запошљавање, Фонд ПИО, Пореска управа, АПИФ...)
Ревизија секторских циљева	✓ Вреднујемо у којој су мјери остварени и да ли су још валидни. Ако остварења нису близу очекиваних, анализирамо узроке и, по потреби, интервенишемо у активностима (пројектима) и/или у самим циљевима. ✓ Ревизију изводимо на основу праћења реализације програма и пројеката, с једне стране, и уочених битних промјена у околностима.	Јун -јул	Добро је да се за ревизију оперативних циљева и пројеката искористи потенцијал Партнерске групе
Ревизија пројеката	Изводимо на основу: ✓ Искуства стеченог кроз реализацију пројеката ✓ Резултата и препорука реализованих пројеката ✓ Уочених промјена и нових потреба ✓ Ревидованих оперативних циљева.	Август -септембар	
Годишњи оперативни план имплементације, са пројектним формуларима	✓ Утврђујемо приоритете за наредну годину ✓ Ревидујемо/компетирамо пројектне формуларе / пројектне задатке за приоритетне пројекте ✓ Правимо и усаглашавамо финансијски план ✓ Компетирамо план	Септембар-октобар	Допуњен план од друге половине октобра иде на јавну расправу, заједно са буџетом.

Интегрисана стратегија локалног развоја општине Станари

	имплементације и усклађујемо финансијски план за следећу годину са буџетом		
Праћење и вредновање реализованих и текућих пројеката	Изводимо на основу: ✓ Плана имплементације ✓ Разрађених пројектних формулара / пројекатних задатака (очекиваних резултата) ✓ Извјештаја о реализацији пројеката(пројектне документације) ✓ Индикатора о оствареним ефектима (нпр. подаци о увозу и извозу, подаци Завода за запошљавање..	Пратимо према динамици реализације пројеката и извјештавања. Вреднујемо (дајемо оцјену остварења и анализирамо разлоге) у првој половини марта.	О резултатима праћења и вредновања извјештавамо Партнерску групу, начелника и Скупштину, у склопу годишњег извјештаја о раду.